

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
AGENCIJA ZA BANKARSTVO
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Očitovanje na primjedbe i prijedloge dostavljene u okviru javne rasprave o nacrtima Odluke o upravljanju kreditnim rizikom i utvrđivanju očekivanih kreditnih gubitaka i Uputstva za klasifikaciju i vrednovanje finansijske aktive

Sarajevo, april/travanj, 2019. godine

UVOD

Dana 13.11.2018. godine Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Agencija) je pisanim putem obavijestila banke sa sjedištem u FBiH, Udruženje banaka BiH, Udruženje profesionalnih rizik menadžera u BiH, te eksterne revizore: Ernest&Young d.o.o. Sarajevo, KPMG B-H d.o.o., Deloitte d.o.o. Sarajevo, PWC d.o.o. Sarajevo, RSM Audit BH d.o.o., Baker Tilly Re Opinion doo Sarajevo da su objavljeni nacrti Odluke o upravljanju kreditnim rizikom i utvrđivanju očekivanih kreditnih gubitaka (u daljem tekstu: Odluka) i Uputstva za klasifikaciju i vrednovanje finansijske aktive (u daljem tekstu: Uputstvo) na internet stranici Agencije (www.fba.ba) u odjeljku *Propisi u pripremi*.

Mišljenja, prijedlozi i primjedbe na predložene nacрте propisa mogli su se dostaviti 30.11.2018. godine na email adresu ec12018qis@fba.ba.

U toku javne rasprave zaprimili smo veliki broj pitanja, komentara i prijedloga od strane banaka, Udruženja banaka BiH i eksternih revizora. Svakom pitanju, komentaru i prijedlogu pristupili smo s dužnom pažnjom, te smo nakon razmatranja i usaglašavanja, pojedine komentare i prijedloge uvažili i izmjenili nacрте Odluke i Uputstva, a za pojedine odredbe dali smo dodatna pojašnjenja kroz odgovore na pitanja.

Napominjemo da je član 26. Odluke izbrisan u konačnom prijedlogu zbog promjene koncepta, te se Agencija neće očitovati na komentare i upite dostavljene u toku javne rasprave vezano za predmetni član, a POCI imovina utvrđena u skladu sa članom 21. Odluke raspoređuje se prilikom početnog priznavanja u nivo kreditnog rizika 3, te u skladu sa odredbama člana 22. stav (3) tačka b) alineja 1) Odluke može naknadno rasporediti u nivo kreditnog rizika 2.

I. Nacrt Odluke o upravljanju kreditnim rizikom i utvrđivanju očekivanih kreditnih gubitaka

1. Predmet Odluke

1.1 Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 1, stav 4:

Banka je dužna primjenjivati odredbe ove odluke na pojedinačnoj i konsolidovanoj osnovi.

1.2 Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljena je molba za pojašnjenje na šta se sve navedeno u članu 1. stav (4) Odluke odnosi u kontekstu člana 16. stav (3) Odluke. Da li najveći dopušteni iznos izloženosti koji nije osiguran kolateralom podrazumijeva da isti ne može biti veći od 5% kapitala banke u smislu izloženosti klijenta/grupacije u banci ili se odnosi i na izloženost klijenta/grupacije (ako ima) kod supsidijara banke koji su konsolidovani (npr. lizing društvo u kojem banka ima značajno vlasničko ulaganje) ?

1.3 Očitovanje

Član 16. stav (3) Odluke detaljnije propisuje zahtjeve iz člana 90. stav (1) Zakona o bankama Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Zakon), a u skladu sa članom 14. Odluke o zahtjevima za konsolidovanu bankarsku grupu definisana je obaveza da bankarska grupa ispunjava zahtjev iz tog člana na konsolidovanoj osnovi.

U dostavljenom primjeru, navedeno znači da najveći dopušteni iznos ukupne izloženosti banke i lizing društva koji nije obezbjeđen kolateralom prema jednom licu ili grupi povezanih lica ne smije biti veći od 5% priznatog kapitala izračunatog na konsolidovanoj osnovi niti izloženost banke prema jednom licu ili grupi povezanih lica koji nije obezbjeđen kolateralom smije biti veća od 5% priznatog kapitala banke.

2. Pojmovi

2.1.a Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 2. stav 1. tačka a) :

Izloženost je bruto knjigovodstvena vrijednost stavke bilansne i vanbilansne aktive.

2.2.a Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljeno je pitanje treba li iznos bruto knjigovodstvene vrijednosti umanjiti za iznos razgraničene naknade koja čini dio amortiziranog troška i koja ulazi u EKS? Prilikom izrade godišnjih izvještaja, revizor ukupnu bilansnu izloženost tretira kao sumu bilansnih pozicija (glavnica, kamata) umanje njih za razgraničenu naknadu.

Takođe, data je sugestija da se usaglase definicije izloženosti iz člana 2. Odluke i člana (2) Uputstva u skladu sa Studijom kvantitativnog uticaja, objašnjenje za kolonu 26 - namjenski depozit, gdje je navedeno da banka može umanjiti (netirati) izloženost (odnosno osnovicu). U definiciji/pojmu u Odluci i Uputstvu za izloženost potrebno je precizirati da se podrazumijeva bruto knjigovodstvena vrijednost

umanjena za vrijednost namjenskog depozita, te da se osim kod izračuna ECLa netiranje primjenjuje i u svrhu izvještavanja (praćenje pokazatelja kvaliteta aktive i sl.). Predlažemo dodatno i preciziranje minimalnog nivoa ECL-a za slučajeve potpunog obezbjeđenja depozitom ovisno od nivoa kreditnog rizika. Namjenski depozit, kao prvoklasno obezbjeđenje, je i prema trenutno važećoj Odluci stavka koja umanjuje izloženost, odnosno netira osnovicu na koju se obračunavaju rezervisanja. U skladu sa navedenim, smatramo da je potrebno izvršiti dopunu definicije izloženosti.

2.3.a Očitovanje

Do promjene finansijskih izvještaja koje banke dostavljaju Agenciji, iznos bruto knjigovodstvene vrijednosti se ne umanjuje za iznos razgraničene naknade za potrebe izvještavanja Agencije. Međutim, za potrebe izračunavanja očekivanih kreditnih gubitaka, banka može umanjiti iznos osnovice za obračun očekivanih kreditnih gubitaka za iznos razgraničene naknade.

Prije svega, napominjemo da se Odluka i Uputstvo ne mogu posmatrati kao posebni propisi jer se Uputstvom detaljnije pojašnjavaju određene odredbe Odluke, te smatramo da nije potrebno da se navedene definicije mijenjaju.

Napominjemo da se bruto izloženost umanjuje za namjenski depozit samo za potrebe utvrđivanja očekivanih kreditnih gubitaka, dok je termin izloženosti, u smislu Odluke, mnogo širi pojam i primjenjuje se na sve ostale dijelove odluke (upravljanje kreditnim rizikom, ograničenje izloženosti i dr).

Mišljenja smo da je iz Odluke i Uputstva dovoljno jasno da se namjenski depozit ne uzima u osnovicu za potrebe izračunavanja očekivanih kreditnih gubitaka, te samim tim jasno je i da je procenat očekivanih kreditnih gubitaka na izloženost ili dio izloženosti koja je obezbjeđena depozitom 0%, bez obzira na nivo kreditnog rizika u koji je izloženost raspoređena. Pri tome, podrazumijeva se da će banka pravovremeno preduzeti aktivnosti za naplatu potraživanja iz namjenskog depozita, odnosno da ne bi trebalo biti situacija da klijent značajno kasni sa otplatom potraživanja, a da banka ne preduzima nikakve aktivnosti za naplatu iz namjenskog depozita.

2.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 2. stav (1) tačka b) :

Nekvalitetna izloženost je:

- 1) izloženost u statusu neizmirenja obaveza, odnosno izloženost koja je raspoređena u nivo kreditnog rizika 3 iz člana 20. ove odluke,
- 2) izloženost koja se vrednuje po fer vrijednosti kroz račun dobiti ili gubitka, a ispunjava uslov za raspoređivanje u nivo kreditnog rizika 3,
- 3) *POCI* imovina za koju su utvrđeni i knjigovodstveno evidentirani očekivani kreditni gubici u iznosu jednakom ili većem od 15% izloženosti ili koja ispunjava druge uslove iz člana 20. ove odluke.

2.2.b Komentari i upiti u javnoj raspravi

U MSFI defincija *POCI* je kako slijedi: „*the purchase or the origination of a financial asset at a deep discount that reflects the incurred credit losses*“.

Postavljeno je pitanje da li je kupovina ili izdavanje finansijske imovine sa umanjenjem od 15% originalne izloženosti po automatizmu *POCI* imovina? U trenutnoj praksi, ne postoji definicija šta se smatra „*deep discount*“. U praksi se obično govori o umanjenju vrijednosti imovine u % značajno većem od 15% izloženosti. Praktični izazov je da se sva *POCI* imovina prilikom kupovine odnosno izdavanja takvog finansijskog instrumenta mora vrednovati po fer vrijednosti što zahtijeva sofisticirane

metodologije, angažovanje ljudskih i drugih resursa, te sama procjena vrijednosti je uvijek subjektivne prirode, što može biti suprotno od prudencijalnog stava supervizora. Nadalje, potrebno je pojasniti zašto se nekvalitetnom izloženosti smatra samo ona *POCI* imovina kod kojih su kreditni gubici veći ili jednaki 15% izloženosti, kad je svaka *POCI* imovina po definiciji nekvalitetna izloženost.

Takođe, zaprimljeno je pitanje da li iz ove definicije proizilazi da se kredit koji jednom dobije *POCI* tretman uvijek smatra kao nekvalitetnim kreditom, odnosno da li to upućuje da isti ne može biti svrstan u nivo kreditnog rizika 2.

2.3.b Očitovanje

Prihvaćene su sljedeće sugestije za korekcije nacрта Odluke, a koje su povezane i sa predmetnim komentarom:

- da se iz kriterija za utvrđivanje da li se radi o *POCI* imovini definisane članom 21. stav (2) Odluke isključi kriterij da je stavka u trenutku inicijalnog priznavanja umanjena za 15% i više njene nominalne vrijednosti, te
- da *POCI* imovina ne bude posebna kategorija izloženosti, već da se inicijalno rasporedi u nivo kreditnog rizika 3, uz napomenu da se naknadno može rasporediti u nivo kreditnog rizika 2 ukoliko dužnik tokom perioda oporavka od 12 mjeseci dokaže urednost u otplati.

Pri tome, *POCI* imovina koja je ispunila uslov za raspoređivanje u nivo kreditnog rizika 2 neće se smatrati nekvalitetnom izloženosti (ali uvijek mora u informacionom sistemu banke biti označena kao *POCI* imovina).

Stoga, iz definicije nekvalitetne izloženosti, koja se u Odluci prvenstveno koristi za potrebe člana 11. kojim se propisuje postupanje sa nekvalitetnim izloženostima, briše se predmetna tačka.

2.1.c Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 2. stav (1) tačka f) :

Bilansni otpis je prenos bilansne izloženosti u vanbilansnu evidenciju, pri čemu banka zadržava pravo na dalje preduzimanje mjera za naplatu potraživanja od dužnika.

2.2.c Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljene su sugestije da je u dijelu koji se odnosi na novu uspostavljenu kategoriju "Računovodstveni otpis" potrebno obezbijediti dodatne informacije, u smislu dodatnih uslova, rokova, budućeg tretmana otpisanog potraživanja i slično. Da li kod potraživanja koja će se obuhvatiti sa računovodstvenim otpisom prestaje svaki obračun kamata i rata po anuitetnim planovima?

Pored toga, postavljeno je pitanje da li se navedena vanbilansna evidencija evidentira u CRK?

Jedna banka je naglasila da za potrebe vođenja obaveze bilansnog otpisa banke mora napraviti velike promjene u postavkama softvera koje se ogledaju u obezbjeđivanju informacija o bilansnim i vanbilansnim evidencijama, uspostaviti novu šemu knjiženja za obračun i naplatu potraživanja. Postavke čl. 2. stav (1) tačka f) Odluke i čl. 16 stav (3) Uputstva dovesti će do situacije da u VB evidentiramo kamate od momenta prelaska kredita u nekvalitetnu aktivu, a nenaplaćeno potraživanje po osnovu kamate će se tek nakon jedne ili četiri godine preknjižiti u VB. Banka je mišljenja da ne treba raditi bilansni otpis potraživanja. S obzirom da ovakav način evidentiranja izloženosti u fazi 3 koje imaju ECL od 100% materijalno odstupa od zahtjeva MSFI 9 (koji ne zahtjeva bilansni otpis NPL izloženosti) i već implementiranih sistemskih i softverskih rješenja (a vjerujemo i ostalim bankama čije su matične banke registrovane u EU) bilo bi neminovno voditi dvojne računovodstvene evidencije jer jednostavno nije moguće uskladiti ova dva dijametralno različita tretmana.

Takođe, da li se u slučaju računovodstvenog otpisa izloženosti u statusu neizmirenja obaveza kod svake naplate ovih potraživanja u novcu na bilansnim pozicijama evidentira dio naplaćenog potraživanja i prihoda i koji karakter imaju ovi prihodi – prihodi od ukidanja indirektnih otpisa plasmana ili ostali prihodi?

2.3.c Očitovanje

Uzimajući u obzir komentare dostavljene u toku javne rasprave, Agencija je izvršila korekcije člana 11. stav (5) tačka 3) Odluke, te je definisala da se računovodstveni otpis bilansne izloženosti (prenos iz bilansne u vanbilansnu evidenciju) vrši dvije godine nakon što je banka evidentirala gubitke u visini od 100% bruto knjigovodstvene vrijednosti i istu proglasila u potpunosti dospelom.

Navedeno znači da će banka biti u obavezi da izvrši računovodstveni otpis bilansne izloženosti dvije godine nakon posljednjeg od navedena dva događaja, kako bi se izbjegle situacije da se vrši otpis izloženosti klijenata koji zbog definisanog broja dana imaju veliki broj dana kašnjenja (jer nisu uspjeli smanjiti svoje dospjele neizmirene obaveze ispod definisanog praga materijalne značajnosti), ali ipak kontinuirano vrše otplatu dijela svojih obaveza prema banci. Dakle, dodatni uslov je da banka mora raskinuti ugovor i izloženost proglasiti u potpunosti dospelom.

S obzirom da banka prilikom računovodstvenog otpisa zadržava pravo na dalje preduzimanje mjera za naplatu potraživanja od dužnika, dužna je voditi detaljnu evidenciju o izloženostima za koje je izvršila računovodstveni otpis i svim aktivnostima koje preduzima s ciljem naplate potraživanja, koja mora biti dostupna za potrebe internih i eksternih kontrola, odnosno nadzora banaka. Takođe, banka će nastaviti obračunavati i evidentno voditi kamate i rate (anuitete). Sve naknadne naplate kamate i glavnice evidentiraće se kao vanredni prihod.

Samim tim, s obzirom da banka i dalje potražuje od klijenta izmirenje obaveza prema banci navedene izloženosti se moraju prikazivati u CRK.

Što se tiče komentara banke vezano za izmjene softvera, banci će biti ostavljen rok da do stupanja na snagu prilagodi svoje softversko rješenje lokalnim propisima, jer se upravo zbog neujednačenog načina vršenja računovodstvenog otpisa u bankama koje posluju na teritoriji Bosne i Hercegovine (a samim tim i iskazivanja nivoa nekvalitetnih izloženosti, racia pokrivenosti nekvalitetnih izloženosti, ...), ukazala potreba da se definiše postupanje banaka u ovom segmentu. Napominjemo da je to praksa koju su već primjenile i druge države u okruženju (npr. Republika Srbija, Republika Sjeverna Makedonija).

Takođe, u skladu sa EBA smjernicama koje stupaju na snagu 30.06.2019. godine banke iz Evropske unije će biti u obavezi da internim aktima propišu uslove za otpis potraživanja, a od banaka se očekuje da izvrše pravovremene ispravke vrijednosti i otpis potraživanja, uz napomenu da to ne znači da ne mogu vršiti dalju naplatu potraživanja od klijenta (što je ekvivalentno našoj definiciji računovodstvenog otpisa). Stoga, mišljenja smo da naš zahtjev nije dijametralno različit od zahtjeva koji se uvodi i u Evropskoj uniji, a prema našim saznanjima pojedine članice bankarskih grupacija iz Evropske unije već su pripremile nacрте kojima su definisale način vršenja računovodstvenog otpisa.

Vezano za komentar o neusaglašenosti sa MSFI 9 kod tretmana računovodstvenog otpisa, mišljenja smo da s obzirom da standard dopušta otpis i prije isteka prava na novčane tokove, obaveza računovodstvenog otpisa 100% ispravljenih izloženosti nije u suprotnosti sa standardom.

2.1.d Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 2. stav (1) tačka g) :

Trajni otpis je otpis bilansne izloženosti koji dovodi do prestanka priznavanja cijele ili dijela te izloženosti u poslovnim knjigama banke (bilansnoj i vanbilansnoj evidenciji).

2.2.d Komentari i upiti u javnoj raspravi

Trajni otpis, u nacrtu Odluke je navedeno da je to otpis izloženosti u poslovnim knjigama (bilansnoj i vanbilansnoj), Banka evidentira trajni otpis na analitička konta vanbilansa, da li je to pogrešno?

Postavljeno je i pitanje da li Agencija ima neke preporuke oko određivanja nivoa odlučivanja za trajni otpis izloženosti, a uz uvažavanje pojedinačne izloženosti i nivoa računovodstvenog otpisa?

2.3.d Očitovanje

Trajni otpis, u smislu Odluke, banka vrši samo u slučaju kada je u skladu sa važećim zakonskim propisima i internim aktima trajno otpisala potraživanje od klijenta (te ga o tome obavijestila), odnosno kada više nema pravo da dalje potražuje od klijenta da izmiri svoje obaveze. Banka treba voditi pomoćne evidencije o svim trajno otpisanim potraživanjima.

Mišljenja smo da banka ne treba vršiti trajni otpis ukoliko postoje bilo kakve naznake da će naplatiti određeni iznos od klijenta, a svojim internim aktima utvrđuje nivo odlučivanja od strane organa upravljanja o trajnom otpisu potraživanja.

2.1.e Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 2. stav 1. tačka h) :

Modifikacija izloženosti je postupak kojim se mijenjaju uslovi originalnog ugovora te izloženosti, pri čemu modifikacija može biti:

- 1) uzrokovana tekućim potrebama dužnika (npr. smanjenje efektivne kamatne stope zbog promjena na tržištu, zamjena kolaterala i slično), a ne finansijskim poteškoćama dužnika, te da dužnik ne kasni sa otplatom u materijalno značajnom iznosu duže od 30 dana,
- 2) uzrokovana trenutnim finansijskim poteškoćama dužnika ili poteškoćama koje će uskoro nastati, odnosno pogoršanjem njegove kreditne sposobnosti, urednosti u izmirivanju obaveza prema banci ili drugim povjericima (u daljem tekstu se za ovu vrstu modifikacije koristi pojam: restrukturirana izloženost).

2.2.e Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je zahtjev da se preciznije definiše pojam modifikacije, te su postavljena sljedeća pitanja:

- da li se transformacija izloženosti sa jednokratnim dospeljem u izloženost sa anuitetnom otplatom uz produženje ročnosti smatra restrukturiranjem izloženosti ili refinansiranje izloženosti druge banke sa ciljem rasterećenja mjesečnih novčanih tokova radi akumulacije sredstava za investicione aktivnosti ili tekuću likvidnost smatra restrukturiranjem izloženosti, pri čemu Banka u momentu analize ocjenjuje da se dužnik ne suočava sa finansijskim poteškoćama, ali se zbog neizvjesnosti u poslovnom okruženju ne može sa sigurnošću uvjeriti da se dužnik neće suočiti uskoro sa finansijskim poteškoćama ili da neće doći do pogoršanja njegove kreditne sposobnosti usljed paralelnog zaduživanja kod više kreditora?
- da li banka ima slobodu da sama odredi šta će se sve posmatrati kao modifikacija izloženosti ili će Agencija definisati kriterije?

Pored toga, postavljeno je i pitanje da li se definicija iz člana 2. stav (1) tačka h) alineja 1) može poistovijetiti sa definicijom *forbearance*-a od strane EBA?

Takođe, zaprimljena je primjedba da se u navedenom članu definiše modifikacija izloženosti, ali se ne definiše niti na bilo koji način obrađuje koncept prestanka priznavanja (engl. *derecognition*) izloženosti, koji u kontekstu MSFI ide u paru sa modifikacijom (u slučajevima značajnije modifikacije), što ima specifične implikacije u pogledu računovodstvenog tretmana.

2.3.e Očitovanje

Modifikacija izloženosti je postupak kojim se mijenjaju bilo kakvi uslovi originalnog ugovora o toj izloženosti, te se neće definisati dodatni kriteriji.

Pri tome razlikujemo 2 vrste modifikacija:

1. Modifikacija koja nije uzrokovana finansijskim poteškoćama dužnika ili poteškoćama koje će uskoro nastati, već njegovim tekućim potrebama (npr. smanjenje efektivne kamatne stope zbog promjena na tržištu, zamjena kolaterala i slično),
2. Modifikacija uzrokovana trenutnim finansijskim poteškoćama dužnika ili poteškoćama koje će uskoro nastati, odnosno pogoršanjem njegove kreditne sposobnosti, urednosti u izmirivanju obaveza prema banci ili drugim povjeriocima.

Za sve modifikacije koje su uzrokovane trenutnim finansijskim poteškoćama dužnika ili poteškoćama koje će uskoro nastati koristi se jedinstven termin restrukturirane izloženosti, bez obzira koje pojmove banka koristi u svojim internim aktima (npr. refinansiranje, reprogram, restruktura, obnavljanje, prolongiranje i slično), kao i postupcima koje banka pod tim pojmom podrazumijeva.

Vežano za postavljeno pitanje, refinansiranje izloženosti klijenta prema drugoj banci sa ciljem rasterećenja mjesečnih novčanih tokova radi akumulacije sredstava za investicione aktivnosti ili tekuću likvidnost ne smatra se modifikacijom jer je to novi kredit koji banka odobrava klijentu za potrebe izmirenja obaveza prema drugoj banci (osim u slučaju kada banka mijenja postojeći ugovor i povećava iznos izloženosti po osnovu tog ugovora).

Transformacija izloženosti sa jednokratnim dospijecom u izloženost sa anuitetnom otplatom uz produženje ročnosti, smatra se modifikacijom, a banka prilikom odobravanja modifikacije mora znati razlog zbog kojeg odobrava tu modifikaciju, odnosno da li je cilj modifikacije davanje ustupaka za prevazilaženje trenutnih finansijskih poteškoća dužnika ili poteškoća koje će uskoro nastati (ukoliko se ne izvrši modifikacija). U slučaju da se u momentu analize utvrdi da se dužnik ne suočava sa finansijskim poteškoćama, a da je raspoređen u nivo kreditnog rizika 1 i 2, smatra se da se ne radi o restrukturiranoj izloženosti.

Vežano za pitanje da li se definicija restrukturirane izloženosti može poistovjetiti sa definicijom *forbearance*-a, mišljenja smo da je osnovni princip u te dvije definicije isti, odnosno da su ustupci koji se odobravaju klijentu sa ciljem prevazilaženja trenutnih finansijskih poteškoća dužnika ili poteškoća koje će uskoro nastati. Banka može internim aktima detaljnije definisati *forbearance* mjere, vrste *forbearance* izloženosti i slično, ali će se za potrebe primjene Odluke na sve takve izloženosti primjenjivati odredbe koje se odnose na restrukturirane izloženosti.

Pojam značajne modifikacije i prestanak priznavanja izloženosti (u slučajevima značajne modifikacije) definisani su članom 6. Uputstva kojim se detaljnije propisuju i pojedine odredbe Odluke.

2.1.f Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 2. stav (1) tačka i):

Prihvatljiv kolateral je kolateral koji banka može uzeti u obzir prilikom procjene budućih novčanih tokova, a koji mora ispuniti sve uslove u vezi sa kolateralom navedene u ovoj odluci.

2.2.f Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljena je sugestija da se precizira definicija prihvatljivog kolaterala, odnosno da se pojasni da li se termin koristi samo u kontekstu utvrđivanja ECL-a ili i u procesu odobravanja izloženosti, a posebno sa aspekta usaglašavanja pojma prihvatljivog kolaterala koji se navodi u više članova predmetne odluke, npr: odjeljak rizik koncentracije član 16. uvodi termin prihvatljiv kolateral u ograničenja koncentracije, na način da sve što prelazi 5% priznatog kapitala treba biti minimalno jednako vrijednosti depozita ili prihvatljivog kolaterala nakon primijenjenih faktora korekcije.

Dodatno napominjemo da se u Zakonu o bankama koristi samo pojam kolateral (najveći dopušteni iznos kredita koji nije osiguran kolateralom u skladu sa propisima Agencije prema jednom licu ili grupi povezanih lica ne smije biti veći od 5% priznatog kapitala banke).

Smatramo da bi preciziranje u ovom dijelu anuliralo mogućnost pogrešne primjene odredbe i dovelo do ispravnosti postupanja i izvještavanja od strane banaka.

2.3.f Očitovanje

Djelimično se prihvata sugestija, te je precizirano da je prihvatljiv kolateral koji banka može uzeti u obzir prilikom procjene budućih novčanih tokova za potrebe utvrđivanja očekivanih kreditnih gubitaka.

Dodatno, imovina koja se može smatrati prihvatljivim kolateralom definisana je članom 29. Odluke (nacrt koji je upućen u javnu raspravu), odnosno članom 28. Odluke (konačnog prijedloga), te su čl. 29-31. Odluke definisani uslovi koje mora ispuniti imovina da bi se smatrala prihvatljivim kolateralom, kao i korektivni faktori koje je banka dužna primijeniti za potrebe izračunavanja očekivanih kreditnih gubitaka.

U konačnom prijedlogu napravljena je razlika, te je u članu 16. stav (3) Odluke definisano da se prihvatljivim kolateralom za potrebe ograničenja izloženosti smatra imovina navedena u članu 28. Odluke, koja mora ispuniti uslove iz člana 29-31. Odluke, ali se na istu ne primjenjuju korektivni faktori definisani u tabeli 4. iz člana 29. Odluke.

Za potrebe primjene ovog ograničenja zadržane su odredbe iz trenutno važećeg propisa, odnosno da vrijednost prihvatljivog kolaterala mora biti veća za 50% od iznosa izloženosti koji prelazi 5% priznatog kapitala.

2.1.g Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 2. stav 1. tačka j):

Korektivni faktor (*engl. haircut*) je faktor kojim se banka koristi za prilagođavanje vrijednosti procijenjenih budućih novčanih tokova iz prihvatljivog kolaterala u odnosu na tržišnu vrijednost kolaterala i odgovarajući interno procijenjeni rok naplate, te za izračunavanje iznosa izloženosti obezbjeđenog prihvatljivim kolateralom za potrebe primjene člana 25. stav (1) i (2) ove odluke.

2.2.g Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljena je sugestija da se ovaj pojam definiše na sljedeći način, s jasnim razdvajanjem korekcije procijenjene vrijednosti i efekata diskontovanja očekivanih novčanih tokova, tako da ova podtačka glasi: „**Korektivni faktor** (*engl. haircut*) je faktor kojim se banka koristi za korigovanje vrijednosti procijenjenih novčanih tokova iz prihvatljivog kolaterala u odnosu na tržišnu vrijednost kolaterala, koja je osnovica za obračun diskontovane vrijednosti očekivanih novčanih tokova na dan obračuna, u skladu sa očekivanim periodom naplate i primijenjenom EKS“.

Takođe, predloženo je da se briše interno procijenjeni rok naplate, jer navedeno predstavlja diskontni faktor, a ne korektivni faktor.

2.3.g Očitovanje

Uzimajući u obzir dostavljene komentare djelimično je uvažena sugestija, te je član korigovan na sljedeći način:

„**Korektivni faktor** (engl. haircut) je faktor kojim se banka koristi za prilagođavanje vrijednosti procijenjenih budućih novčanih tokova iz prihvatljivog kolaterala u odnosu na tržišnu vrijednost kolaterala, uzimajući u obzir odgovarajući interno procijenjeni rok naplate, te za izračunavanje iznosa izloženosti obezbjeđenog prihvatljivim kolateralom za potrebe primjene člana 25. st. (1) i (2) ove Odluke.

2.1.h Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 2. stav 1. tačka k):

Nezavisni procjenitelj je lice zaposleno u banci ili angažovano od strane banke koje posjeduje potrebne stručne kvalifikacije, tehničke sposobnosti, iskustvo i odgovarajuće ovlaštenje (licenca) potrebno za utvrđivanje vrijednosti nekretnine ili pokretne imovine, te dobro poznaje tržište nekretnina i pokretne imovine.

- 1) Nezavisni procjenitelj ili član njegove uže porodice ne smije:
 - 1.1 biti uključen u postupak odobravanja plasmana ili u posredovanje, prodaju ili iznajmljivanje nekretnine ili pokretne imovine,
 - 1.2 imati pravni ili poslovni odnos sa dužnikom, osim posla procjene,
 - 1.3 biti povezano lice sa kupcem ili prodavaocem pokretne imovine ili nekretnina,
 - 1.4 imati vlastite interese s obzirom na rezultate konačnog izvještaja kojim se utvrđuje tržišna vrijednost nekretnine ili pokretne imovine, osim naknade za izvršavanje procjene.
- 2) Visina naknade koju prima nezavisni procjenitelj ne smije zavisiti od rezultata procjene, a nezavisni procjenitelj je dužan da sačini jasan, transparentan i objektivan izvještaj o procjeni vrijednosti nekretnine ili pokretne imovine.

2.2.h Komentari i upiti u javnoj raspravi

Postavljeno je pitanje šta se smatra odgovarajućim ovlaštenjem za obavljanje procjene pokretne i nepokretne imovine, te da li se podrazumijeva da u zavisnosti od vrste imovine procjenitelj mora biti građevinske/mašinske/saobraćajne ili druge odgovarajuće struke? Takođe, ako je zaposleno lice specijalizovano samo za procjenu jedne kategorije kolaterala (nekretnine), da li to znači da procjena pokretne imovine mora biti obezbjeđena od strane eksternog procjenitelja sa odgovarajućom licencom, u suprotnom se interna reevalucija ne može uzeti u obzir?

Takođe, potrebno je standardizovati kriterije koje su stručne kvalifikacije, tehničke sposobnosti, iskustvo potrebne za utvrđivanje vrijednosti nekretnine ili pokretne imovine.

Takođe, data je sugestija da se posljednji stav ove definicije koriguje na način da se tekst dopuni sa: „u skladu sa zahtjevima Međunarodnih standarda procjene“.

2.3.h Očitovanje

Banka je dužna svojim internim aktima propisati koje vrste kvalifikacija/licenci nezavisni procjenitelj mora posjedovati da bi mogao vršiti procjenu pokretne i nepokretne imovine. Dodatno, banka mora imati listu ovlaštenih procjenitelja koji moraju ispunjavati uslove vezano za kvalifikacije koje je banka navela u svom internom aktu. Banka je također dužna redovno ažurirati navedenu listu i vršiti ocjenu rada nezavisnih procjenitelja.

Ukoliko banka nema zaposlenog ovlaštenog procjenitelja odgovarajuće struke, dužna je angažovati eksternog procjenitelja.

Vežano za standardizaciju kriterija, Odlukom su propisani minimalni standardi a banka može internim aktim propisati dodatne uslove koje procjenitelj mora ispuniti da bi bio na njenoj listi ovlaštenih procjenitelja.

Sugestija za korekciju defmicije je djelimično prihvaćena i navedeno je u skladu sa pravilima i standardima struke, što obuhvata i međunarodne standarde procjene.

3. Interna akta banke

3.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 4.

Interna akta banke

- (1) Banka je dužna donijeti i provoditi adekvatne strategije, te politike i procedure za upravljanje kreditnim rizikom u kojima su jasno i detaljno utvrđene nadležnosti i odgovornosti nadležnih tijela i zaposlenih u banci.
- (2) Banka je dužna da upravlja kreditnim rizikom na nivou pojedinačnih izloženosti i na nivou cijelog portfolija banke, odnosno da uspostavi i provodi adekvatan i efikasan sistem stalnog praćenja pojedinačnih izloženosti koje nose kreditni rizik i cijelog portfolija, te obezbijedi da nivo, struktura i kvalitet njenog portfolija bude usklađen sa usvojenim strategijama i politikama za upravljanje kreditnim rizikom.
- (3) Banka je dužna donijeti interne metodologije kojima će definisati način klasifikacije i vrednovanja izloženosti, njihovog raspoređivanja u nivoe kreditnog rizika, te utvrđivanja očekivanih kreditnih gubitaka, koje su usklađene sa zahtjevima propisanim ovom odlukom i Uputstvom.
- (4) Metodologije iz stava (3) ovog člana usvaja nadzorni odbor banke, a uprava banke dužna je da obezbijedi konzistentnu primjenu usvojenih metodologija, adekvatno praćenje i efikasan sistem internih kontrola primjene istih, uspostavi odgovarajući sistem izvještavanja, te po potrebi predlaže njihove izmjene.
- (5) Funkcija interne revizije banke redovno ocjenjuje adekvatnost svih elemenata uspostavljenih metodologija i postupaka banke za klasifikaciju i vrednovanje izloženosti, uključujući ocjenu adekvatnosti sistema internih kontrola unutar tih postupaka, te daje preporuke za otklanjanje utvrđenih slabosti i nedostataka.

3.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je prijedlog da s obzirom da je metodološki okvir često podložan promjenama kao rezultat redovnih revizija/unapređenja procesa, te da se NO organizuje na kvartalnom nivou, metodologiju usvaja Uprava banke.

3.3. Očitovanje

Prijedlog ne možemo uvažiti, nadzorni odbor treba da usvoji metodologije kojima se definiše klasifikacija i vrednovanja izloženosti, njihovo raspoređivanja u nivoe kreditnog rizika, te utvrđivanje očekivanih kreditnih gubitaka

4. Organizacioni zahtjevi

4.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 5. stav 3-4. glase:

- (3) U okviru organizacionih zahtjeva banka je dužna obezbijediti da se materijalno značajne izloženosti sa aspekta izloženosti kreditnom riziku odobravaju uz prethodno pribavljeno mišljenje funkcije upravljanja rizicima u banci.
- (4) Banka je dužna utvrditi pravila i odgovornosti za odobravanje izloženosti, u izuzetnim slučajevima, kada se funkcija ugovaranja transakcija i funkcija upravljanja rizicima ne mogu usaglasiti oko odobrenja izloženosti.

4.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljena je sugestija svih banaka da se u članu 5. stav (3) Odluke jasnije definiše i umjesto termina „mišljenje funkcije upravljanja rizicima u banci” upotrijebi „mišljenje odobravanja kreditnih rizika“ Takođe, naglašeno je da je potrebno jasno definisati materijalno značajnu izloženost.

4.3. Očitovanje

Prihvatamo sugestiju i izvršene su korekcije u stavu (3) i stavu (4) na način da se umjesto termina „mišljenje funkcije upravljanja rizicima u banci“ koristi termin „mišljenje lica zaduženog za procjenu kreditnog rizika u banci“.

Pod materijalno značajnim iznosom podrazumijevaju se iznosi koji prelaze pragove definisane članom 17. stav (3) Uputstva.

5. Odobravanje izloženosti

5.1.a Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 7. stav (2):

Banka je prije odobravanja kreditne izloženosti dužna procijeniti kvalitet, utrživost, raspoloživost i vrijednost, te pravnu valjanost kolaterala. Ako vrijednost kolaterala u velikoj mjeri zavisi od kreditne sposobnosti davaoca kolaterala koji je treća strana, banka je dužna procijeniti i njegovu kreditnu sposobnost.

5.2.a Komentari i upiti u javnoj raspravi

Postavljeno je pitanje u kojim slučajevima je potrebno vršiti procjene kreditne sposobnosti pružaoca kolaterala koji je treća strana.

5.3.a Očitovanje

Potrebno je da banka vrši procjenu kreditne sposobnosti npr. treće strane koja je emitent obveznice, dionice ili čiji je udio stavljen pod zalog za obezbjeđenje izloženosti dužnika.

5.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 7. stav (6) tačka b) alineja 5):

„karakter, poštenje i reputaciju dužnika, odnosno korektnost njegovih namjera i ponašanje prema banci, pri čemu banka treba da preduzme sve razumne mjere da, pored podataka o otplati kreditnih obaveza, prikupi i podatke o urednosti otplate ostalih obaveza (npr. porez, obaveze po osnovu režija i slično) i procijeni uticaj na buduće novčane tokove dužnika u slučaju postojanja značajnih neizmirenih obaveza“

5.2.b Komentari i upiti u javnoj raspravi

Postavljeno je pitanje kako cijiniti karakter, poštenje i reputaciju dužnika, odnosno korektnost njegovih namjera prema banci kroz prikupljanje podataka o urednosti otplate ostalih obaveza i kojom dinamikom imajući u vidu da to nisu javno dostupni podaci, kako se ne bi usporio kreditni proces i povećavao obim dokumentovanosti.

5.3.b Očitovanje

S obzirom da je svrha ovog zahtjeva da se procijeni karakter, poštenje i reputacija dužnika, odnosno korektnost njegovih namjera prema banci mišljenja smo da je dovoljno da banka prije odobravanja kredita preduzme sve razumne mjere da prikupi podatke o značajnim neizmirenim ostalim obavezama. Od banaka se očekuje da u slučaju poreskih obaveza fizičkih lica – preduzetnika obezbijedi potvrdu o dugovanjima po osnovu poreza i ukoliko su ti iznosi značajni da procijeni uticaj na buduće novčane tokove. Takođe, postojanje značajnih dugovanja postojećih radnji ili radnji koje su ranije bile u vlasništvu tog fizičkog lica ukazuju na njegovo poštenje i karakter.

Osim informacija o neizmirenim poreskim obavezama, banka može tražiti dodatne informacije na osnovu kojih će procijeniti karakter, poštenje i reputaciju dužnika.

5.1.c Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 7. stav (6) tačka a) alineja 10) i tačka b) alineja 6) podrazumjeva da banka prilikom procjene kreditne sposobnosti uzme u obzir:

„dužnikovu izloženost valutno induciranim kreditnim rizikom po osnovu bančnih potraživanja sa valutnom klauzulom, potraživanja u stranoj valuti, uključujući i dužnikove vanbilansne obaveze s valutnom klauzulom i vanbilansne obaveze u stranoj valuti i kamatno induciranim kreditnim rizikom po osnovu potraživanja ugovorenih s promjenjivom kamatnom stopom. Pri tome, banka treba da kreditni rizik procjenjuje i sa aspekta moguće promjene finansijskog položaja dužnika zbog promjene kursa konvertibilne marke i valute u kojoj je izloženost ili kamatne stope, odnosno da procijeni sposobnost dužnika da u slučaju potencijalne promjene tog kursa ili kamatne stope izmiruje obaveze prema banci u skladu sa ugovorenim uslovima. Imajući u vidu postojanje valutnog odbora u Bosni i Hercegovini, banka posebnu pažnju posvećuje izloženostima sa valutnom klauzulom u stranoj valuti koja nije euro u slučajevima kada dužnik nema izvore prihoda u istoj valuti u kojoj je izloženost.“

5.2.c Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je prijedlog da se jasnije definiše da se navedeni zahtjev ne odnosi na izloženosti sa valutnom klauzulom u EUR-u.

Takođe, postavljeno je pitanje odakle banke mogu pribaviti informaciju o postojanju valutne klauzule ili promjenljive kamatne stope po postojećim obavezama dužnika iz drugih banaka. Ovi podaci nisu trenutno dostupni u CRK izvještajima.

5.3.c Očitovanje

Prihvatao prijedlog i izvršena je korekcija i jasno navedeno da banka nije u obavezi da procjenjuje kreditno inducirani valutni rizik za izloženosti sa valutnom klauzulom u euru, imajući u vidu postojanje valutnog odbora u Bosni i Hercegovini.

Zbog nemogućnosti prikupljanja informacije o postojanju izloženosti sa valutnom klauzulom u valuti koja nije EUR u drugim bankama, prihvatljivo je da banka navedenom analizom obuhvati samo izloženosti banke prema klijentu.

5.1.d Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 7. stav (6) tačka b) alineja 3) podrazumjeva da banka prilikom procjene kreditne sposobnosti uzme u obzir:

„imovinsku snagu dužnika“

5.2.d Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljeno je pitanje šta se podrazumijeva pod imovinskom snagom dužnika u slučaju fizičkih lica?

5.3.d Očitovanje

Pod imovinskom snagom dužnika podrazumijeva se cjelokupna imovina fizičkog lica, uključujući i sva primanja, prihode i slično.

5.1.e Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 7. stav (7):

Dodatno, procjenu kreditne sposobnosti dužnika koji je osnovan u prethodne dvije godine od dana kada se vrši procjena (novoosnovana privredna društva), kao i dužnika koji je osnovan s posebnom namjenom, odnosno za realizaciju unaprijed utvrđenog projekta (projektno finansiranje), banka vrši na osnovu procjene mogućnosti tog dužnika da ostvari adekvatne novčane tokove koji obezbjeđuju blagovremeno izmirivanje obaveza po ugovorenoj dinamici otplate potraživanja. Prilikom vršenja te procjene uzima u obzir najmanje:

- a) procjenu budućih novčanih tokova tog ulaganja (poslovni plan, finansijske projekcije, ocjenu perioda vraćanja ulaganja, analizu osjetljivosti projekta na rizike i sl.) u slučaju novoosnovanih privrednih društava,
- b) odnosno procjenu budućih novčanih tokova projekta (poslovni plan, finansijske projekcije, ocjenu perioda vraćanja ulaganja, analizu osjetljivosti projekta na rizike i sl.), kao i kontinuiranog praćenja realizacije tog projekta u slučaju projektnog finansiranja.

5.2.e Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je komentar da je predug rok za definiciju novoosnovanih preduzeća – dvije godine, te prijedlog je da se tretiraju preduzeća koja su osnovana prije 1 godinu ili minimalno da imaju jedan finansijski izvještaj.

5.3.e Očitovanje

Smatramo da se iz finansijskih izvještaja novoosnovanih privrednih društava koji posluju samo jednu godinu ne mogu adekvatno procijeniti mogućnosti tog dužnika da ostvari adekvatne novčane tokove koji obezbjeđuju blagovremeno izmirivanje obaveza po ugovorenoj dinamici otplate potraživanja, te se shodno tome prijedlog ne prihvata.

5.1.f Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 7. stav (8):

„Obaveza provođenja procjene kreditne sposobnosti odnosi se na sve učesnike u ugovornom odnosu, odnosno banka vrši procjenu kreditne sposobnosti i sudužnika, davaoca jemstva ili garancije kao i grupe povezanih lica (kada je to primjenjivo) i slično.“

5.2.f Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljeno je pitanje da li se obaveza sprovođenja procjene kreditne sposobnosti odnosi i na mjeničnog dužnika?

5.3.f Očitovanje

Obaveza sprovođenja procjene kreditne sposobnosti odnosi se i na mjeničnog dužnika.

6. Praćenje rizičnosti izloženosti

6.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 8:

- (1) Praćenje pojedinačnih izloženosti uključuje procjenjivanje kreditne sposobnosti dužnika, grupe povezanih lica sa dužnikom i kvaliteta, utrživosti, raspoloživosti, vrijednosti, te pravna valjanost kolaterala tokom trajanja ugovornog odnosa na kojem je zasnovana predmetna izloženost.
- (2) Banka je dužna da prati ispunjenje uslova iz ugovora od strane dužnika, a u slučaju namjenskih izloženosti i praćenje korištenja plasiranih sredstava u skladu sa odobrenom/ugovorenim namjenom.
- (3) Banka je dužna da uspostavi praćenje pojedinačnih izloženosti tako da omogućava pravovremeno preduzimanje odgovarajućih mjera s ciljem smanjenja kreditnog rizika u slučaju pogoršanja kreditne sposobnosti dužnika ili davaoca kolaterala ukoliko je to treća strana.
- (4) Banka je dužna usvojiti procedure kojima se utvrđuje prikupljanje i praćenje svih relevantnih informacija koje mogu upućivati na povećanje rizičnosti izloženosti i kolaterala, kao i procedure izvještavanja o tim informacijama svih ovlaštenih zaposlenih uključenih u proces upravljanja kreditnim rizikom, kako bi se blagovremeno i adekvatno vršila procjena rizičnosti izloženosti.

6.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je prijedlog da je u cilju praćenja pogoršanja finansijske pozicije dužnika i preduzimanja blagovremenih i odgovarajućih korektivnih mjera, potrebno definisati ažurnost prikupljanja i analiziranja finansijskih izvještaja dužnika tako da predložena dopuna člana novim stavom (5) koji bi glasio:

„(5) Banka je dužna minimalno jednom godišnje prikupiti zvanične finansijske izvještaje Dužnika predane u nadležni registar (APIF), te uraditi analizu finansijskog položaja u cilju uočavanja pogoršanja koji zahtjevaju preduzimanja mjera od strane banke. Prilikom navedene analize, banka treba da prikupi i analizira izvještaje nezavisnog revizora na finansijske izvještaje dužnika, kod dužnika koji vrše reviziju finansijskih izvještaja i kod dužnika koji su obavezni da vrše reviziju finansijskih izvještaja u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji FBiH.“

Takođe, postavljeno je pitanje vezano za stav (3) ovog člana da li se radi i monitoring kreditne sposobnosti založnog dužnika?

6.3. Očitovanje

Prihvatamo prijedlog i izvršili smo dopunu člana 8. Odluke.

Odgovor u vezi sa monitoringom kreditne sposobnosti založnog dužnika je isti kao i odgovor na pitanje 5.3.a.

7. Sistem ranog upozorenja na povećanje kreditnog rizika

7.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 10:

- (1) Banka je dužna uspostaviti sistem ranog upozorenja koji omogućava pravovremenu identifikaciju dužnika kod kojih je prisutan povećani kreditni rizik i voditi evidenciju o tim izloženostima, odnosno isti moraju biti uvršteni na listu dužnika koje je potrebno posebno pratiti od strane banke (engl. *watch list*).
- (2) Banka je dužna definisati odgovarajuće kvalitativne i kvantitativne pokazatelje za rano otkrivanje povećanog kreditnog rizika.
- (3) Sistem ranog upozorenja zasniva se na internim (npr. interni kreditni rejting) ili eksternim indikatorima (npr. kreditni rejtingi vanjskih institucija za procjenu kreditnog rejtinga, istraživanja određenih sektora, blokada računa, makroekonomski indikatori za određene geografske oblasti i slično), a treba omogućiti prepoznavanje pogoršanja kreditnog kvaliteta izloženosti u najranijem trenutku, kako na pojedinačnoj osnovi tako i na grupnoj osnovi za izloženosti sa sličnim karakteristikama.
- (4) Banka je dužna da na listu iz stava (1) ovog člana uvrsti i nove dužnike banke, za koje je prilikom procjene kreditne sposobnosti utvrđeno da su u drugoj banci raspoređeni u viši nivo kreditnog rizika.

7.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Postavljena su pitanja da li će u izvještaju CRK postojati oznaka nivoa kreditnog rizika kako bi banke mogle primjeniti član 10. stav (4) Odluke, te kako postupati u slučajevima kada je u pojedinim bankama isti dužnik nivo kreditnog rizika 1, a u drugim nivo kreditnog rizika 2? Takođe, postavljeno je pitanje da li se i ove izloženosti moraju rasporediti inicijalno u nivo kreditnog 2.

7.3. Očitovanje

Pošto se usvajanjem ove Odluke stavlja van snage Odluka o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom i klasifikaciju aktive banaka („Službene novine FBiH“, broj 85/11-prečišćeni tekst, 33/12 ispravka i 15/13) neopohodno je u saradnji sa Centralnom bankom Bosne i Hercegovine pronaći rješenje o izvještavanju o kreditnom riziku, umjesto dosadašnjih kategorija A,B,C,D i E.

Entitetske Agencije za bankarstvo će pokrenuti inicijativu izmjene podataka koji se dostavljaju u Centralni registar kredita kako bi se predmetni stav mogao primjenjivati. Do navedene izmjene banke će koristiti izvještajne oznake iz Priloga 4. Uputstva za potrebe dostavljanja podataka u Centralni registar kredita.

Banka će biti dužna da uvrsti na svoju *Watch* listu sve izloženosti prema dužniku koji je u bilo kojoj banci raspoređen u nivo kreditnog rizika 2, ali neće biti u obavezi da tu izloženost rasporede u nivo kreditnog rizika po automatizmu, te je shodno tome uslov propisan članom 19. stav (4) tačka d) korigovan.

8. Postupanje sa nekvalitetnim izloženostima

8.1.a Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 11. stav (2):

Banka je dužna analizirati uticaj nekvalitetnih izloženosti na regulatorni kapital, profitabilnost, likvidnost i ostale pokazatelje poslovanja banke.

8.2.a Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljeno je pitanje na koji način i koliko često banka treba analizira uticaj nekvalitativnih izloženosti na regulatorni kapital, profitabilnost, likvidnost i ostale pokazatelje poslovanja (u okviru kojih dokumenta, izvještaja) i koje organe treba da upozna sa istim? Da li je ovaj zahtjev ispunjen mjesečnim odnosno kvartalnim računanjem stopa regulatornog kapitala, ROA, ROE, LCR, i slično obzirom da navedeni pokazatelji uzimaju u obzir predmetnu aktivu u skladu sa definisanim metodologijama izračuna navedenih pokazatelja ili se očekuju drugačiji zahtjevi?

8.3.a Očitovanje

Banka svojim internim aktima treba definisati način i dinamiku izvještavanja organa upravljanja banke (nadzorni odbor, drugi odbori, uprava banke) o uticaju povećanja/smanjenja nekvalitativnih izloženosti na stope kapitala, koeficijente profitabilnosti i likvidnosti i ostale pokazatelje poslovanja.

8.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 11. stav (6):

Banka čiji je udio nekvalitativnih kredita u ukupnim kreditima veći od 5%, dužna je Agenciji dostaviti:

- a) strategiju postupanja sa nekvalitativnim izloženostima, kao i njene izmjene i dopune, u roku od sedam dana od dana usvajanja od strane nadzornog odbora,
- b) operativne planove do 31. januara u godini za koju se donose operativni planovi,
- c) izvještaje o realizaciji operativnih planova iz tačke b) ovog stava na kvartalnoj osnovi, u roku od 20 dana od isteka kvartala na koji se izvještaj odnosi.

8.2.b Komentari i upiti u javnoj raspravi

Većina banaka je predložila da se propisani prag koji se odnosi na udio nekvalitativnih kredita u ukupnim kreditima poveća, a prijedlozi za povećanje su se kretali od 7% do 12%. Takođe, postavljeno je pitanje da li se pri izračunu u odnos stavljaju bruto ili neto krediti u odnosu na ukupne neto ili bruto kredite, te da li se prilikom izračunavanja uključuju krediti za koje je izvršen računovodstveni otpis.

Vezano za strategiju postupanja sa nekvalitativnim izloženostima, postavljena su sljedeća pitanja: da li strategija postupanja sa nekvalitativnim kreditima treba da bude sastavni dio plana poslovanja koji se priprema svake godine za period od tri do pet godina i da li se priprema za isti period ili svake godine samo za jednu godinu.

Vezano za operativne planove, postavljena su pitanja da li će Agencija propisati formu izvještaja, da li nadzorni odbor treba da usvoji te planove, a pojedine banke su dostavile prijedlog da se rok za dostavljanje operativnih planova produži do 31.03. tekuće godine zbog usaglašanja na nivou grupe te usvajanja od strane nadzornog odbora.

Vezano za realizaciju planova, banke su predložile da se produži rok za dostavljanje izvještaja o realizaciji operativnih planova sa 20 na 30 dana od isteka izvještajnog kvartala.

8.3.b Očitovanje

Smatramo da propisani prag koji se odnosi na udio nekvalitativnih kredita u ukupnim kreditima, nakon čijeg prekoračenja banka mora dostavljati Agenciji strategije postupanja sa nekvalitativnim izloženostima, operativne planove, kao i izvještaje o realizaciji istih ne treba povećavati, zbog preduzimanja pravovremenih mjera za smanjenje nivoa nekvalitativnih izloženosti od strane banaka. Takođe, zbog činjenice da je u nekoliko banaka u BiH udio nekvalitativnih kredita trenutno malo niži od definisanog praga, propisali smo da banka nije dužna dostavljati navedene dokumente ukoliko ne prekorači prag tri mjeseca u kontinuitetu.

Pri tome, udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima računa se na način da se u odnos stavljaju nekvalitetni bruto krediti i ukupni bruto krediti (iskazani u bilasnoj evidenciji banke). Dakle, stavke za koje je izvršen računovodstveni otpis ne uzimaju se u obzir.

Vežano za strategiju postupanja sa nekvalitetnim izloženostima, mišljenja smo da istu treba da usvaja nadzorni odbor i ista ne treba da bude sastavni dio plana poslovanja jer je donošenje plana poslovanja u nadležnosti skupštine dioničara u skladu sa članom 45. Zakona, ali ista mora biti usklađena sa tim planom. Strategija se pravi kao jedan dokument, ali su istom obuhvaćeni kratkoročni, srednjoročni i dugoročni planovi za smanjenje nivoa nekvalitetnih izloženosti do ciljanih nivoa. Potrebno je da banka najmanje jednom godišnje ispita adekvatnost usvojene strategije, te da po potrebi istu revidira.

Vežano za pitanja o operativnim planovima koje je banka dužna da dostavlja za svaku godinu (a u slučaju da prekorači prag npr. sredinom godine isti dostavlja za period do kraja te godine), mišljenja smo da iste treba da usvoji nadzorni odbor, da banka sama treba da definiše formu tog plana u zavisnosti od strukture njenih nekvalitetnih izloženosti, interne organizacije i uspostavljenih internih procedura.

Vežano za rok, djelomično smo prihvatili sugestiju banke, te smo rok za dostavljanje operativnih planova Agenciji produžili do 28.02.

Vežano za realizaciju planova, prihvatamo sugestiju banaka da se rok za dostavljanje izvještaja o realizaciji operativnih planova produži sa 20 na 30 dana od isteka izvještajnog kvartala.

9. Postupanje sa restrukturiranim izloženostima

9.1.a Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 12. stav (3):

Prije donošenja odluke o restrukturiranju banka je dužna procijeniti ekonomsku opravdanost restrukturiranja izloženosti prema pojedinom dužniku ili grupi dužnika. Ako je restrukturiranje kreditnih izloženosti ekonomski opravdano, banka je dužna utvrditi odgovarajući plan restrukturiranja, te pratiti njegovo provođenje i efekte.

9.2.a Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljeno je pitanje šta podrazumijeva procjena ekonomske opravdanosti restrukturiranja izloženosti?

9.3.a Očitovanje

Ekonomska opravdanost podrazumijeva da je banka procijenila da će mjere restrukturiranja rezultirati omogućavanjem klijentu da izvrši otplatu svojih obaveza prema banci, a ne da se restrukturiranje vrši veći broj puta, bez jasnog plana i opravdanih razloga.

9.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 12. stav (4):

Prilikom utvrđivanja održivosti restrukturiranja izloženosti pojedinog dužnika ili grupe dužnika, banka je dužna imati:

- a) detaljnu analizu razloga koji su doveli do poteškoća u poslovanju dužnika ili, ako je primjenjivo, grupe dužnika,
- b) plan operativnog, finansijskog i vlasničkog restrukturiranja dužnika i
- c) projekciju novčanih tokova za period koji je definisan planom restrukturiranja.

9.2.b Komentari i upiti u javnoj raspravi

Šta se konkretno podrazumijeva pod planom operativnog, finansijskog i vlasničkog restrukturiranja dužnika (forma, da li ga klijent dostavlja?)

9.3.b Očitovanje

Obaveza klijenta je da banci dostavi plan svog operativnog, finansijskog i vlasničkog restrukturiranja u zavisnosti o kakvoj se restrukturi radi, a obaveza banke je da ocijeni sveobuhvatnost i adekvatnost istog.

9.1.c Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 12. stav (7):

Nakon odobrenja mjera restrukturiranja banka je dužna kontinuirano, a najmanje na tromjesečnoj osnovi pratiti provođenje cjelokupnog plana restrukturiranja i novčanih tokova dužnika ili ako je primjenjivo, grupe dužnika.

9.2.c Komentari i upiti u javnoj raspravi

Nekoliko banaka je predložilo da se praćenje provođenja cjelokupnog plana restrukturiranja novčanih tokova dužnika (ako je primjenjivo grupe dužnika) provodi na šestomjesečnoj umjesto na tromjesečnoj osnovi, a jedna banka je predložila da se napravi razlika u periodičnosti praćenja realizacije plana restrukturiranja zasvisno od nivoa kreditnog rizika u koji je izloženost raspoređena.

Takođe, postavljeno je pitanje ko odobrava mjere restrukturiranja, koga nadležni organizacioni dio obavještava tromjesečno o provođenju cjelokupnog plana restrukturiranja?

9.3.c Očitovanje

Prihvatao sugestiju banke i izvršene su korekcije Odluke na način da se definiše da je banka dužna najmanje na šestomjesečnoj osnovi pratiti realizaciju plana restrukturiranja izloženosti koje su raspoređene u nivo kreditnog rizika 2, a za izloženosti raspoređene u nivo kreditnog rizika 3 periodičnost praćenja realizacije plana ostaje nepromijenjena.

Vežano za drugo pitanje, kao što je navedeno u predmetnom članu banka internim aktima treba definisati način donošenja odluka o mjerama restrukturiranja i nadležnosti unutar banke, kao i način izvještavanja o provođenju mjera restrukturiranja.

Skrećemo pažnju da banka ove postupke već treba imati uspostavljene, te da Agencija ne određuje internu organizaciju poslova u banci.

10. Sadržaj i vođenje kreditnog dosijea

10.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 14. stav (1):

Banka je dužna donijeti i provoditi proceduru za vođenje evidencije o izloženostima i odrediti lica odgovorna za potpunost i cjelovitost pojedinačnih kreditnih dosijea.

10.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Određivanje lica odgovornih za potpunost i cjelovitost pojedinačnih kreditnih dosjea. Predloženo je da se zahtjev preformuliše iz “lica” u “službe” obzirom na fluktuacije zaposlenih.

10.3. Očitovanje

Prihvatamo prijedlog i umjesto riječi lica koristiće se termin funkcija, što može biti naziv radnog mjesta ili službe, odnosno drugog organizacionog dijela u zavisnosti od interne organizacije banke.

11. Valutno inducirani kreditni rizik i kamatno inducirani kreditni rizik

11.1.a Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 15. stav (2):

Banka je dužna da u okviru procesa odobravanja izloženosti u stranoj valuti ili sa valutnom klauzulom, kao i/ili kreditnih izloženosti sa promjenjivom kamatnom stopom definiše kriterije za procjenu kreditne sposobnosti dužnika. Kriteriji najmanje uključuju procjenu značajnog porasta iznosa otplate duga u slučaju značajnih negativnih oscilacija odnosnih promjenjivih parametara.

11.2.a Komentari i upiti u javnoj raspravi

Sugerisano je da je potrebno definisati procenat značajnog rasta duga u slučaju značajnih negativnih oscilacija odnosnih promjenljivih parametara (valutno inducirani kreditni rizik i kamatno inducirani kreditni rizika), te da li banka ne treba finansirati klijente kod kojih bi zbog takvog rasta došlo do nemogućnosti uredne otplate obaveza prema banci ili je to moguće?

Jedna banka je predložila da Agencija definiše jednoobrazne add-on za sve Banke po pitanju uticaja promjene valutnog kursa (sa svaku valutu), kao i promjene kamatne stope, kako bi se izbjeglo različito tumačenje i primjena pravila od strane svake pojedinačne banke.

Takođe, dodatno je sugerisano da se jasno definiše da se zahtjev za FX add-on ne odnosi na izloženosti sa valutnom klauzulom EUR sve dok je na snazi valutni odbor u BiH.

11.3.a Očitovanje

Banka svojim internim aktima treba u skladu sa svojom definisanom sklonošću ka preuzimanju rizika, definisati nivo izloženosti u stranim valutama, nivo izloženosti sa pomjenljivom kamatnom stopom (uključujući i referentne kamatne stope), te definisati kriterije za procjenu kreditne sposobnosti takvih dužnika, odnosno kolika promjena parametara dovodi do nemogućnosti uredne otplate obaveza prema banci, odnosno da donese odluku da finansira takve klijente. Promjena kursa ili referentne kamatne stope ne utiče jednako na mogućnost otplate obaveza svih klijenta.

Takođe, Agencija ovom odlukom neće propisivati jednoobrazni add-on za obavezno povećanje ECL po valutama, kao i za promjene kamatne stope.

Prihvatamo prijedlog da se naglasi da se zahtjevi iz člana 15. ne odnose na na izloženosti sa valutnom klauzulom u EUR-u do postojanja valutnog odbora u Bosni i Hercegovini.

11.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 15. stav (4):

Banka je dužna obezbijediti da sistem upravljanja iz stava (1) ovog člana omogućuje najmanje:

- a) utvrđivanje dužnika koji su izloženi rizicima iz stava (1) ovog člana,
- b) obračun očekivanih kreditnih gubitaka za izloženosti podložne rizicima iz stava (1) ovog člana u slučaju promjena kursa valuta ili kamatnih stopa,
- c) povezivanje kreditnih izloženosti i odnosnih instrumenata zaštite koje koristi banka, ukoliko je primjenjivo.

11.2.b Komentari i upiti u javnoj raspravi

Potrebno je dodatno obrazloženje ovog člana, šta se očekuje od banaka – da definišu stresni scenario i na bazi njega rade izračun ECL (za koje potrebe obzirom da redovna metodologija za ECL po MSFI 9 ne sadrži ove komponente, kojom dinamikom, tretman rezultata itd.). Smatramo da je potrebno da Agencija definiše jedinstveni stresni scenario za sve Banke.

11.3.b Očitovanje

Smatramo da Agencija ne treba propisivati stresni scenario. Banka će razviti stresni scenario u zavisnosti od strukture svojih izloženosti. Npr. ukoliko banka ne odobrava izloženosti u stranim valutama i sa valutnom klauzulom u valuti koja nije EUR klijentima koji nemaju izvore u tim valutama, banka, neće ni provoditi stres testiranja.

Banka treba izračunati dodatne ECL samo ako ocijeni da se zbog povećanja kursa valute ili referentne kamatne stope doći do povećanja očekivanog kreditnog gubitka. Npr. banka treba periodično (u skladu sa internim aktima) analizirati koliko povećanje EURIBOR-a bi moglo uticati na sposobnost klijenta da izmiri obaveze, a pri tome se očekuje da banka koristiti stresne, ali moguće scenarije.

11.1.c Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 15. stav (6):

Banka je dužna za rizike iz stava (1) ovog člana provesti testiranje otpornosti na stres. Pri tome je dužna uzeti u obzir vezu između kretanja kursa valuta i/ili kamatnih stopa i porasta iznosa otplate po kreditnim izloženostima mjerenog odnosom ukupnih plaćanja po kreditnoj izloženosti i prihoda odnosno, primanja dužnika.

11.2.c Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljeno je pitanje u kojem vremenskom intervalu je potrebno provoditi testiranje otpornosti na stres, na koji način, te za koju svrhu koristiti rezultate stres testa? Da li Agencija planira da propiše minimalne zahtjeve i kriterije koji se odnose na stres testiranje, po vrstama rizika?

11.3.c Očitovanje

Sa aspekta ovog člana relevantno je prije svega da banka procijeni uticaj promjene valutnog kursa na povećanje obaveze klijenta prema banci, a samim tim i na sposobnost tog klijenta da iz svojih novčanih tokova izvrši otplatu dugovanja prema banci (samo ako klijent nema izvore otplate u valuti izloženosti). Navedena testiranja banka može provoditi samo za značajne izloženosti na nivou partije, a za ostale na nivou portfolia.

Ova obaveza se do postojanja valutnog odbora u Bosni i Hercegovini ne odnosi na izloženosti sa valutnom klauzulom u EUR-u.

Banka treba provoditi testiranje za ostale valute najmanje jednom godišnje, ukoliko banka ima takve izloženosti, a u slučaju značajnog porasta kursa predmetne strane strane valute i češće. Analogno, banka treba procijeniti uticaj promjene referentne kamatne stope (npr. EURIBOR-a) na povećanje obaveze klijenta prema banci, a samim tim i na sposobnost tog klijenta da iz svojih novčanih tokova izvrši otplatu dugovanja prema banci u definisanim rokovima. Pri tome, banka treba definisati više scenarija povećanja referentne kamatne stope i procijeniti uticaj tog scenarija na profitabilnost i kapital banke (jer klijenti neće biti u mogućnosti izmirivati svoje obaveze). Navedena testiranja banka može provoditi samo za značajne izloženosti na nivou partije, a za ostale na nivou portfolia.

11.1.d Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 15. stav (7):

Banka je dužna obezbijediti da se planom rada interne revizije obuhvate i sistemi upravljanja iz stava (1) ovoga člana.

11.2.d Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je komentar da je potrebno definisati da se godišnjim planom rada interne revizije treba obuhvatiti pregled segmenta upravljanja kreditnim rizikom, kako bi interne revizije banaka posvetile više pažnje pregledu jednog od najznačajnijih rizika kojima su banke u Bosni i Hercegovini izložene.

11.3.d Očitovanje

Prihvata se prijedlog, ali imajući u vidu suštinu prijedloga, dopunjen je član 3. Odluke kako bi se obuhvatio ne samo sistem upravljanja valutno induciranim kreditnim rizikom i kamatno induciranim kreditnim rizikom već i ostali segmenti upravljanja kreditnim rizikom.

12. Rizik koncentracije

12.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 16. stav (3):

Najveći dopušteni iznos izloženosti nakon umanjenja za knjigovodstveno evidentirane očekivane kreditne gubitke koji nije obezbjeđen kolateralom (depozit i/ili prihvatljiv kolateral nakon umanjenja za pripadajuće korektivne faktore) prema jednom licu ili grupi povezanih lica iznosi 5% priznatog kapitala banke.

12.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljena je sugestija da najveći dopušteni iznos neto izloženosti koji nije obezbjeđen kolateralom definisan ovim članom stavlja banke u nepovoljniji položaj u odnosu na trenutnu praksu. Banke smatraju da su korektivni faktori definisani članom 30. primjenjivi s aspekta utvrđivanja materijalne vrijednosti kolaterala za potrebe rezervacija, ali nikako za kolateral prihvatljiv za izloženosti preko 5% kapitala, te je predloženo da se zadrži postojeća praksa.

Takođe, postavljeno je pitanje da se pojasni šta se podrazumijeva pod izloženošću u smislu ovog člana i da li se odredbe ovog stava primjenjuju na izloženosti prema bankama, entitetskim valadama i Centralnoj banci BiH.

12.3. Očitovanje

Prihvatamo sugestiju te je član 16. stav (3) korigovan na način da se zadrži trenutno važeći način tretmana kolaterala, odnosno da se samo za potrebe ovog člana ne vrši umanjenje vrijednosti za definisane korektivne faktore, već da vrijednost kolaterala bude najmanje za 50% veća od iznosa izloženosti koji prelazi 5% priznatog kapitala.

Izloženošću se, u skladu sa postojećom praksom, smatraju ukupna kreditna potraživanja (bilansna i vanbilansna), te se u skladu sa važećim tumačenjem za izloženosti prema bankama, Vladi BiH, Vladi Federacije BiH, Vladi Republike Srpske, Brčko distrikta BiH i Centralnoj banci BiH ne primjenjuju odredbe ovog stava.

13. Raspoređivanje u nivoe kreditnog rizika

13.1.a Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 17. stav (3):

Banka ne može modifikovanu izloženost inicijalno rasporediti u niži nivo kreditnog rizika od one u koju je bila raspoređena originalna izloženost prije izvršene modifikacije.

13.2.a Komentari i upiti u javnoj raspravi

Može se desiti da u mjesecu modifikacije kredita dođe do značajnog smanjenja kreditnog rizika čime bi kredit mogao preći iz nivoa 2 u nivo 1. Pitanje: uz pretpostavku da to značajno smanjenje nije uzrokovano modifikacijom, ako se rezerve rade jednom mjesečno, da li u ovom slučaju banka modifikovanu izloženost može klasifikovati u nivo 1?

13.3.a Očitovanje

Banka je dužna da svaku modifikovanu izloženost rasporedi najmanje u nivo kreditnog rizika u koji je bila raspoređena izloženost prije modifikacije, odnosno u opisanom slučaju izloženost se inicijalno raspoređuje se u nivo kreditnog rizika 2. Nakon isteka definisanog perioda oporavka banka može rasporediti izloženost u nivo kreditnog rizika 1, kada su ispunjeni svi uslovi predviđeni članom 22. Odluke.

13.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 17. stav (4):

„Potraživanja od privrednog društva kojem je banka odobrila izloženost, a kojom se posredno ili neposredno, djelimično ili u cjelosti, izmiruje potraživanje prema drugom povezanom licu kod iste banke, ne može inicijalno biti raspoređeno u bolji nivo kreditnog rizika od nivoa kreditnog rizika u koji je bila raspoređena izloženost koja se izmiruje.“

13.2.b Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je komentar da se nivo rizika treba određivati po novom dužniku, a ne po kvalitetu eksponiranosti koja se preuzima, te je u skladu s tim predloženo brisanje uslova.

Pojedine banke su naglasile da je praćenje nivoa kreditnog rizika za zamjenske i sl. kredite moguće ukoliko se radi o namjenskoj isplati, jasno definisanoj u odluci kreditnog odbora, te da posredno zatvaranje obaveza drugog povezanog lica može biti obavljeno na više načina i čak preko druge banke, te ne postoje pouzdani mehanizmi praćenja, kako bi se provela odgovarajuća klasifikacija.

13.3.b Očitovanje

Imajući u vidu da su navedene situacije česte u praksi, mišljenja smo da nije opravdan zahtjev da se izbriše navedeni uslov, te da se novi kredit prema povezanom licu, lica čija se izloženost izmiruje treba biti raspoređen najmanje u isti nivo kreditnog rizika kao i ta izloženost.

Napominjemo da se navedene situacije odnose isključivo na slučajeve kada se radi o povezanim licima i kada se odobrava nova izloženost za zatvaranje izloženosti u istoj banci.

13.1.c Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 17. stav (5):

Nijedan od kriterija iz ove odluke i Uputstva ne može da spriječi ovlaštena lica Agencije da izvrše i banci nalože raspoređivanje izloženosti u viši nivo kreditnog rizika ako to smatraju opravdanim i shodno tome naložiti banci da obračuna i evidentira odgovarajući nivo očekivanih kreditnih gubitaka.

13.2.c Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je komentar da bi ovakvo postupanje trebalo da bude bazirano na specifičnim i mjerljivim kriterijima iz MSFI 9, propisima Agencije ili internoj metodologiji.

13.3.c Očitovanje

Ovlaštena lica Agencije vrše procjenu da li je banka na adekvatan način obračunala i evidentirala odgovarajući nivo očekivanih kreditnih gubitaka na osnovu detaljne analize dostavljene dokumentacije i podataka, te u skladu sa ovom Odlukom i Uputstvom. Navedena odredba je bila sastavni dio i u važećoj regulativi tj. Odluci o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom i klasifikaciju aktive banaka i koristi se u izuzetno rijetkim slučajevima u kojima Agencija daje konkretno obrazloženje banci za primjenu navedene odredbe.

14. Nivo kreditnog rizika 1

14.1.a Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 18. stav 1:

Banka u nivo kreditnog rizika 1 raspoređuje sljedeće izloženosti:

- a) izloženosti sa niskim kreditnim rizikom iz stava (2) ovog člana,
- b) izloženosti kod kojih kreditni rizik nije značajno povećan nakon početnog priznavanja,
- c) modifikacije izloženosti koje nisu uzrokovane finansijskim poteškoćama dužnika već njegovim tekućim potrebama (npr. smanjenje efektivne kamatne stope zbog promjena na tržištu, zamjena kolaterala i slično), te po kojima dužnik ne kasni sa otplatom u materijalno značajnom iznosu duže od 30 dana.

14.2.a Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je komentar da nedostaju riječi „iz ovog nivoa rizika“ kako stav ne bi bio kontradiktoran sa članom 17. stav (3) Odluke.

Takođe, dostavljeno je pitanje šta se podrazumijeva pod tekućim potrebama, te da li banka treba ovu vrstu modifikacije da evidentira u svojim knjigama i da li će se izvještajno posebno prikazivati. Takođe, postavljeno je pitanje da li odluka kreditnog odbora treba da sadrži podatak o vrsti modifikacije.

14.3.a Očitovanje

Komentar se uvažava, te je izvršena korekcija stava (1) tačka c) predmetnog člana.

Namjera stava (1) tačka c) ovog člana je bila da se u nivo kreditnog rizika 1 mogu rasporediti isključivo modifikacije koje nisu uzrokovane trenutnim finansijskim poteškoćama dužnika ili poteškoćama koje će uskoro nastati. Stoga, za sve modifikacije koje su uzrokovane promjenama tržišnih uslova (npr. smanjenje kamatnih stopa na stambene kredite klijentima koji redovno izmiruju svoje obaveze),

potrebom za dodatnim sredstvima ili objedinjavanju izloženosti (klijentima koji imaju dobre pokazatelje poslovanja i izmiruju obaveze prema banci) smatra se da se vrše zbog tekućih potreba.

Razlozi za vršenje modifikacije moraju jasno biti naznačeni u kreditnom prijedlogu na osnovu kojeg nadležni organ/funkcija donosi odluku o odobravanju te modifikacije izloženosti. Banka treba da obezbijedi identifikaciju vrste modifikacije u svom informacionom sistemu, kako za potrebe internog tako i eksternog izvještavanja.

14.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 18. stav (2):

Izloženostima sa niskim rizikom smatraju se:

- a) izloženosti prema Centralnoj banci Bosne i Hercegovine,
- b) izloženosti prema Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, Vladi Republike Srpske i Vladi Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine,
- c) izloženosti prema centralnim vladama i centralnim bankama izvan Bosne i Hercegovine za koje postoji kreditna procjena priznate vanjske institucije za procjenu kreditnog rejtinga koja se u skladu sa članom 69. Odluke o izračunavanju kapitala banke raspoređuje u stepen kreditnog kvaliteta 1 ili 2.

14.2.b Komentari i upiti u javnoj raspravi

Postavljena su pitanja da li izloženosti sa niskim kreditnim rizikom obuhvataju:

- izloženosti koje su obezbjeđene garancijom lica navedenih u ovom stavu?
- izloženosti prema gradovima i opštinama?
- izloženosti prema bankama za koje postoji procjena priznate vanjske institucije za procjenu kreditnog rejtinga, te, ukoliko ne, traženo pojašnjenje uzimajući u obzir da je propisan isti minimalni nivo očekivanih kreditnih gubitaka kao i za izloženosti sa niskim rizikom?

Takođe, postavljeno je pitanje da li se utvrđuju očekivani kreditni gubici za sva sredstva na računu kod CBBiH ili samo na sredstva iznad obavezne rezerve, te je od strane nekoliko banaka data sugestija da ova sredstva ne treba obezvređivati jer predstavljaju visokolikvidna sredstvima koja su u svakom trenutku raspoloživa banci.

Pored toga, dostavljen je komentar da definisanje izloženosti prema CBBiH, Vladi BiH, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, Vladi Republike Srpske, i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine kao izloženosti sa niskim rizikom predstavlja odstupanje od MSFI 9 jer navedene izloženosti ne mogu biti niskog rizika po definiciji, već treba da korespondiraju kreditnom rejtingu BiH.

14.3.b Očitovanje

Izloženosti sa niskim rizikom obuhvataju izloženosti ili dijelove izloženosti koje su obezbjeđene garancijom lica navedenih u stavu 2. predmetnog člana, ali ne obuhvataju izloženosti prema gradovima, opštinama ili bankama. Za izloženosti prema bankama koje imaju procjenu vanjske institucije za procjenu kreditnog rizika kojoj odgovara stepen kreditnog kvaliteta 1-3, utvrđuje se očekivani kreditni gubitak od najmanje 0,1% izloženosti, ali je banka dužna da redovno razmatra *SICR* kriterie bez obzira da li ili ne postoji kašnjenje u izmirivanju obaveza prema banci, dok za izloženosti sa niskim kreditnim rizikom to nije potrebno (ukoliko nema kašnjenja obaveza u periodu dužem od 60 dana). Navedeno je dopunjeno u konačnom prijedlogu Odluke. Očekivani kreditni gubici utvrđuju se na sva sredstva kod CBBiH, bez obzira da li ista predstavljaju obaveznu rezervu ili ne, uzimajući u obzir činjenicu da se prema MSFI 9 očekivani kreditni gubici utvrđuju za sve izloženosti prema drugim ugovornim stranama.

Vežano za dostavljeni komentar, mišljenja smo da definisanje izloženosti prema CBBiH, Vladi Bosne i Hercegovine, Vladi Federacije Bosne i Hercegovine, Vladi Republike Srpske, i Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine stavkama niskog rizika nije u suprotnosti sa standardom uzimajući u obzir MSFI 9 B.5.5.23.

15. Nivo kreditnog rizika 2

15.1.a Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 19. stav (2):

Kašnjenje u otplati obaveza prema banci u materijalno značajnom iznosu koji je definisan članom 20. stav (3) ove odluke više od 30 dana, osim u slučajevima kada banka može dokazati da kašnjenje nije rezultat značajnog povećanja kreditnog rizika (kašnjenje zbog tehničke greške), obavezan je kriteriji za raspoređivanje izloženosti u nivo kreditnog rizika 2.

15.2.a Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je komentar da je potrebno razmotriti da se kašnjenje duže od 30 dana ne smatra obaveznim kriterijem za raspoređivanje u nivo kreditnog rizika 2 ukoliko je moguće dokazati da historijski kašnjenje preko 30 dana ne korelira sa povećanjem kreditnog rizika/default rate –a za određenu homogenu grupu izloženosti.

15.3.a Očitovanje

Smatramo da kašnjenje 30 dana treba ostati obavezni kriteriji za raspoređivanje izloženosti u nivo kreditnog rizika 2, a u skladu sa izvršenim korekcijama člana 18. dozvoljeno je da kašnjenje po izloženostima koje se smatraju stavkama niskog rizika bude do 60 dana. Razlog za navedenu izmjenu je mogućnost nastanka situacija kao što su npr. kašnjenja u formiranju budžet, a očekuje se da se taj izuzetak koristi u izuzetnim situacijama koje su opravdane.

15.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 19. stav (3):

Kašnjenje nastalo zbog tehničke greške iz stava (2) ovog člana podrazumijeva sljedeće situacije:

- a) da je dužnik izvršio uplatu putem druge banke (ili u pošti) i o tome posjeduje dokaz, ali platna transakcija nije realizovana na vrijeme,
- b) da je dužnik izvršio uplatu u banci, koja nije realizovana greškom zaposlenog koji je zaprimio uplatu,
- c) da je dužnik izvršio uplatu u banci, ali ista nije na vrijeme rasknjižena na odgovarajuću kreditnu partiju.

15.2.b Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljene su sugestije da se tehnička greška ne ograniči samo na navedene tri situacije, obzirom da može biti i drugih (npr. pogrešan izračun dana kašnjenja usljed greške u ulaznim podacima za materijalno značajan iznos) – unijeti ostale tehničke greške koje mogu biti dokazane i argumentovane.

Takođe, dostavljena je sugestija da se definicija proširi i sa drugim opcijama poput da je kašnjenje nastalo zbog produženog trajanja obrade/odlučivanja kreditne aplikacije uzrokovanog primarno čekanjem na konačnu odluku koja je u nadležnosti odlučivanja tijela kao što je Nadzorni odbor?

15.3.b Očitovanje

Dostavljene sugestije se ne uvažavaju, te su navedene tehničke greške jedini izuzeci za potrebe utvrđivanja statusa neizmirenja obaveza.

Banka treba da uspostavi sistem za automatizaciju izračunavanja praga materijalne značajnosti i pokretanja brojača dana kašnjenja, te se greške mogu desiti samo ukoliko uplata nije rasknjžena na vrijeme na odgovarajuću kreditnu partiju (što već predstavlja treću situaciju).

Vezano za drugu sugestiju, napominjemo da istu možda nismo dobro razumjeli, ali obrazložena situacija ukazuje da izloženost još nije ni odobrena, te banka nema osnov za isplatu, kao ni za potraživanje od klijenta.

Napominjemo da se pod tehničkom greškom mogu smatrati samo situacije kada je klijent izmirio svoje obaveze, a isto nije evidentirano na vrijeme od strane banke. Trajanje internih procesa i u npr. slučaju modifikacija izloženosti ne može se nikada smatrati tehničkom greškom.

15.1.c Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 19. stav (4):

Banka je dužna da internim aktima definiše ostale indikatore za utvrđivanje značajnog povećanja kreditnog rizika iz stava (1) ovoga člana (engl. *Significant Increase of Credit Risk – SICR*), i pri tome uzme u obzir najmanje sljedeće indikatore:

- a) povećanje *PD* parametra (pri čemu je primjerenije da se ta promjena izražava kao odnos *PD* parametra na datum izvještavanja i *PD* parametra na datum početnog priznavanja, a ne kao povećanje za broj procentnih poena),
- b) pogoršanje internog ili eksternog kreditnog rejtinga dužnika,
- c) pogoršanje finansijskih pokazatelja dužnika ili grupe povezanih lica kojoj pripada (pokazatelj likvidnosti, značajan gubitak, finansijske obaveze/*EBITDA* i slično), pri čemu banka internim aktima propisuje intervale pogoršanja tih pokazatelja,
- d) prelazak na listu izloženosti koje je potrebno posebno pratiti od strane banke (*watch* lista).

15.2.c Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljena je sugestija od strane više banaka da bi za povećanje *PD* parametra trebalo biti prihvatljivo određivanje internom metodologijom banke koja se bazira i na analizi podataka, trendova portfolija, značajnosti povećanja rizika i testiranjima dobivenih rezultata te da se prema tome odredi najprimjenjenija metoda kao kriterij za Nivo 2 koja najadekvatnije oslikava pragove povećanja rizika. Takođe, banke su sugerisale da nije neophodno razdvajanje indikatora povećanja *PD* parametra i rejtinga klijenta.

Ukoliko se ne prihvati sugestija da se dozvoli bankama propisivanje povećanja *PD* parametra internom metodologijom, postavljeno je pitanje da li se povećanje prati na apsolutnom ili relativnom nivou, te da li se povećanje posmatra na period od `12 mjeseci ili duže?

Takođe, preloženo je da se uslov „pogoršanje internog ili eksternog kreditnog rejtinga dužnika“ briše ukoliko se ne prihvati prijedlog da se povećanje *PD* parametra definiše internom metodologijom.

Postavljeno je i pitanje za koliko kategorija, podkategorija se smatra pogoršanje internog rejtinga s obzirom da je svaka banka sistem internog rejtinga, broj kategorija/podkategorija odredila vlastitim metodologijama?

Pored toga, postavljeno je i pitanje da li je prihvatljivo na samoj *Watch* listi postaviti ostale indikatore kao trigere za ulazak u Nivo 2 ili se ostali indikatori posmatraju nezavisno od *Watch* liste?

U vezi sa pogoršanjem finansijskih pokazatelja dužnika ili grupe povezanih lica kojoj pripada (pokazatelj likvidnosti, značajan gubitak i dr) dostavljen je zahtjev da se pojasni pojašnjenje pojma „značajan gubitak“ kao pokazatelja finansijskog pogoršanja dužnika.

Takođe, dostavljen je i prijedlog da se pri definisanju minimalnih SICR kriterija može voditi kriterijima iz ECB AQR manuala.

15.3.c Očitovanje

Uzimajući u obzir činjenicu da je na osnovu analize podataka o načinu definisanja SICR kriterija koje su banke definisale internim aktima utvrđeno da su banke na veoma različit način definisale SICR kriterije, Agencija je odlučila da prihvati prijedlog banaka da se način definisanja povećanja PD parametra definiše internom metodologijom.

Pored navedenih kriterija, jasnije je navedeno da je SICR kriteriji blokada računa dužnika, uz napomenu da isti može biti uključen i npr. na Watch listu.

Prihvatljivo je da se navedeni kriteriji kombinuju, odnosno da se npr. pogoršanje finansijskih pokazatelja dužnika uključi prilikom definisanja pogoršanja internog rejtinga dužnika, da se ne vrši jasno razdvajanje povećanja PD parametra i pogoršanja internog rejtinga i slično.

Pri tome neophodno je da banka redovno analizira definisane SICR kriterije kako bi potvrdila da isti na adekvatan način ukazuju na situacije značajnog povećanja kreditnog rizika.

16. Nivo kreditnog rizika 3

16.1.a Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 20. stav (2):

Izloženost je u statusu neizmirenja obaveza kada je ispunjen jedan ili oba od sljedećih uslova:

- a) dužnik kasni sa otplatom dospjelih obaveza prema banci duže od 90 dana u materijalno značajnom iznosu,
- b) banka smatra izvjesnim da dužnik neće u potpunosti izmiriti svoje obaveze prema banci ne uzimajući u obzir mogućnost naplate iz kolaterala (engl. *Unlikelihood to Pay – UTP*).

16.2.a Komentari i upiti u javnoj raspravi

Postavljeno je pitanje da li se ovom odlukom podrazumijeva da se nominalni dani kašnjenja više ne koriste.

16.3.a Očitovanje

Predmetnom odlukom je izvršeno usklađivanje sa brojačem dana kašnjenja koji se primjenjuje u Odluci o izračunavanju kapitala banke, odnosno nominalni dani kašnjenja se više ne koriste.

16.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 20, stav (3):

Pod materijalno značajnim iznosom iz stava (2) ovog člana podrazumijevaju se ukupna dospjela potraživanja od:

- a) fizičkog lica u iznosu većem od 20 KM i 1% ukupne izloženosti dužnika, a
- b) pravnog lica u iznosu većem od 500 KM i 2,5% ukupne izloženosti dužnika.

16.2.b Komentari i upiti u javnoj raspravi

Nekoliko banaka je predložilo da se izvrši usklađivanje sa pragovima definisanim u EBA RTS, odnosno da se definišu na nivou:

- 1) u slučaju fizičkog lica 200 KM i 1% ukupne izloženosti dužnika, a
- 2) u slučaju pravnog lica u iznosu većem od 1000 KM i 1% ukupne izloženosti dužnika.

Međutim, jedna banka je predložila da se riječ umjesto riječi „i“ navede riječ „ili“, što nije u skladu sa pomenutim EBA RTS.

16.3.b Očitovanje

Prihvataamo prijedloge banaka, te se planira izvršiti usklađivanje utvrđivanja statusa neizmirenja obaveza sa EBA RTS u Odluci o izračunavanju kapitala banaka, te će se isti pragovi primjenjivati za potrebe ove odluke.

16.1.c Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 20. stav (5):

Izuzetno, u slučaju izloženosti prema fizičkim licima, banka može utvrditi status neizmirenja obaveza na nivou pojedinačne izloženosti, a ne na nivou ukupnih potraživanja banke od tog dužnika. Pri tome, ukoliko bruto knjigovodstvena vrijednost izloženosti prema fizičkom licu u statusu neizmirenja obaveza prelazi 20% ukupne bruto knjigovodstvene vrijednosti izloženosti prema tom fizičkom licu, smatra se da je nastupio status neizmirenja obaveza po svim izloženostima prema tom dužniku.

16.2.c Komentari i upiti u javnoj raspravi

Vezano uz član 20, stav (5) molimo potvrdu da se 20% kao prag za proglašenje defaulta po svim plasmanima dužnika treba računati na način da se u omjer stave sve bilansne bruto izloženosti plasmana koji imaju evidentiran status neizmirenja obaveza zbog kašnjenja u plaćanju sa ukupnom bruto bilansnom izloženošću klijenta.

16.3.c Očitovanje

Za potrebe izračunavanja praga iz člana 20. stav (5) uzima se u obzir ukupna bilansna i vanbilansna izloženost, te ukoliko iznos izloženosti fizičkog lica raspoređenih u nivo kreditnog rizika 3 pređe navedeni prag sve izloženosti tog fizičkog lica raspoređuju u nivo kreditnog rizika 3.

16.1.d Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 20. stav 6.-7:

- (9) Za potrebe stava (2) tačka a) ovog člana, brojač dana kašnjenja uključuje se na datum kada ukupna dospjela potraživanja od tog dužnika pređu materijalno značajan iznos iz stava (3) ovog člana, a isključuje kada se ukupna potraživanja spuste ispod tog nivoa.
- (10) Izuzetno, brojanje dana kašnjenja za:
 - a) prekoračenja po računu počinje sa danom kada dužnik prekorači odobreni limit, kada izvrši isplatu sredstava sa transakcijskog računa bez pokrića ili kada mu je odobreni limit smanjen i niži je od trenutno iskorištenog iznosa. Pri tome, odobreni limit je svaki kreditni limit koji je banka odredila i o kojem je obavijestila dužnika.
 - b) izloženosti po kreditnim karticama počinje sa danom na koji dopijeva obaveza plaćanja minimalnog dijela.

16.2.d Komentari i upiti u javnoj raspravi

Postavljeno je pitanje da li se brojač dana sa aspekta MSFI 9 gasi kad nema nikakvog kašnjenja ili ova odredba znači da tada izloženost prelazi u nivo kreditnog rizika 2? Nadalje, zar se brojač dana ne treba posebno komentarisati-definisati, a ne samo okvir nivoa rizika broj 3. Brojač dana se aktivira i kod nivoa 1 i 2.

Takođe, dostavljeni su prijedlozi da se i za pokretanje brojača dana kašnjenja u slučaju prekoračenja po računu uzima u obzir prag materijalne značajnosti. Pojedine banke smatraju da je definisani način brojanja dana kašnjenja za prekoračenja po računu i kreditnim karticama prekonzervativan i može dovesti do raspoređivanja svih izloženosti nekog pravnog lica u nivo kreditnog rizika 3 zbog izloženosti malog iznosa. Takođe, pojedine banke su definisale internim aktima da se i sve izloženosti prema fizičkim licima raspoređuju u isti nivo kreditnog rizika te i u slučaju fizičkih lica može doći do takvih situacija.

Pored toga, postavljeno je pitanje da li se prekoračeni limit (u slučaju da je klijent podigao više novca od odobrenog limita) tretira kao kredit ili ostalo potraživanje za potrebe primjene odredaba ove odluke.

16.3.d Očitovanje

Novim nacrtom Odluke materijalno značajan iznos za potrebe izračuna dana kašnjenja je definisan članom 2. stav (1) tačka m) Odluke.

Kako je definisano članom 20. stav (5) brojač dana kašnjenja uključuje se na datum kada ukupna dospjela potraživanja od tog dužnika pređu materijalno značajan iznos (osim u slučajevima iz člana 20. stav (5)), a poništava kada se ukupna dospjela potraživanja spuste ispod tog nivoa. Samim tim, kada se aktivira brojač dana kašnjenja (u zavisnosti od značajnosti iznosa) i kada dužnik kasni sa otplatom dospjelih obaveza duže od 90 dana isti prelazi u nivo kreditnog rizika 3. Kada se izloženost spusti na nivo ispod praga materijalne značajnosti, odnosna izloženost se zadržava u datom nivou kreditnog rizika (u toku definisanog perioda oporavka), ali se brojač dana ponovo aktivira tek ukoliko klijent ponovo pređe prag materijalne značajnosti.

Navedeni brojač dana se primjenjuje za potrebe nivoa kreditnog rizika 1 i nivoa kreditnog rizika 2 i mišljenja smo da je pozivanje na ovaj član u ostalim članovima dovoljno i ne bi trebalo biti nedoumica oko primjene ovog člana.

Vežano za dostavljeni prijedlog u vezi sa brojačem dana kašnjenja u slučaju prekoračenja po računu, prihvatamo da se za pokretanje brojača dana kašnjenja u tom slučaju prekoračenja po računu uzima u obzir prag materijalne značajnosti i izvršene su korekcije u prijedlogu Odluke. Pri tome, prekoračeni limiti se za potrebe primjene odredbi ove odluke (u smislu propisanih minimalnih vrijednosti ECL) tretiraju kao krediti.

16.1.e Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 20. stav 9:

Za potrebe stava (2) tačka b) ovog člana smatra se izvjesnim da dužnik neće u potpunosti izmiriti svoje obaveze prema banci ukoliko:

- a) postoji objektivni dokaz da je došlo do umanjenja vrijednosti izloženosti,
- b) se dužnik suočava sa značajnim finansijskim poteškoćama,
- c) je banka prodala drugu izloženost istog dužnika uz značajan ekonomski gubitak,
- d) je banka pristala da modifikuje izloženost zbog trenutnih finansijskih poteškoća dužnika ili poteškoća koje će uskoro nastati, a što će vjerovatno za posljedicu imati umanjenje finansijske obaveze dužnika zbog značajnog otpisa ili odgode plaćanja glavnice, kamata ili prema potrebi naknada,
- e) je pokrenut stečajni postupak ili likvidacija dužnika,
- f) dužnik nije izvršio svoju obavezu prema banci najkasnije u roku od 15 dana od dana kada je banka izvršila plaćanje po osnovu prethodno izdate garancije.

16.2.e Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljene su primjedbe da je kriteriji da dužnik nije izvršio svoju obavezu prema banci najkasnije u roku od 15 dana od dana kada je banka izvršila plaćanje po osnovu prethodno izdate garancije prekonzervativan, te je dostavljen prijedlog da se broj dana poveća na 90 dana. Takođe, predloženo je da se dodatno pravilo značajnosti u smislu, ako je učešće ovakve izloženosti veće od 20% u odnosu na ukupnu bruto izloženost klijenta kao kod fizičkih lica da se onda u tom slučaju vrši raspoređivanje u nivo kreditnog rizika 3.

16.3.e Očitovanje

Prijedlog se djelimično prihvata, te se u konačnom prijedlogu smatra izvjesnim da dužnik neće u potpunosti izmiriti obaveze prema banci ukoliko nije izmirio svoje obaveze najkasnije u roku od 60 dana od dana kada je izvršen protest po osnovu prethodno izdate garancije. Prijedlog za uvođenje pravila značajnosti ne prihvatamo jer bi to dovelo do odstupanja od pravila da se za pravna lica status neizmirenja obaveza utvrđuje na nivou klijenta.

16.1.f Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 20. stav 11:

Za potrebe primjene kriterija iz stava (9) tačka b) ovog člana, banka internim aktima propisuje pokazatelje koji ukazuju na značajne finansijske poteškoće, kao što su:

- a) izvori prihoda dužnika su značajno smanjeni, što može uticati na njegovu mogućnost da izmiruje obaveze prema banci,
- b) pokrenut je postupak naplate iz kolaterala,
- c) banka je pokrenula tužbu protiv dužnika pred nadležnim sudom,
- d) dužnik je izgubio licencu za obavljanje djelatnosti (npr. banka, društvo za osiguranje, mikrokreditna organizacija, davalac lizinga i slično),
- e) u slučaju izloženosti prema novoosnovanim privrednim društvima, kao i izloženostima po osnovu projektnog finansiranja, ako su procijenjeni budući novčani tokovi u toku bilo kog perioda izmirivanja obaveza prema banci neadekvatni, kao i ako se tokom otplate potraživanja znatno odstupi od inicijalnog poslovnog plana, odnosno planirane realizacije projekta,
- f) značajno smanjenje kapitala dužnika,
- g) značajno pogoršanje ostalih finansijskih pokazatelja (pokazatelj likvidnosti, značajan gubitak, finansijske obaveze/*EBITDA* i slično) pri čemu banka internim aktima propisuje intervale pogoršanja tih pokazatelja,
- h) dužnik je sudužnik ili jemac po kreditu koji je u statusu neizmirenja obaveza, a rata je toliko velika da može značajno uticati na njegovu platežnu sposobnost,
- i) desili su se slučajevi prevara,
- j) dužnik je prezadužen,
- k) u slučaju fizičkih lica: ukoliko je privredno društvo ili samostalna preduzetnička radnja u vlasništvu dužnika u statusu neizmirenja obaveza, a dužnik garantuje ličnom imovinom za obaveze tog privrednog društva ili samostalne preduzetničke radnje,
- l) izvršena je blokada računa dužnika u periodu dužem od 30 dana,
- m) nivo kreditnog kvaliteta u drugoj banci i slično.

16.2.f Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je zahtjev da se jasno definiše šta se smatra prezaduženim dužnikom u smislu tačke 10. ovog stava. Takođe dostavljen je prijedlog da se tačka l) koriguje na sljedeći način: „izvršena je blokada računa dužnika u periodu dužem od 60 dana“

Ukoliko ostane isti tekst, predloženo je da to bude kriterij za razvrstavanje u nivo kreditnog rizika 2.

Banke smatraju da je prekonzervativno da ovaj kriterij bude kriterij za razvrstavanje u nivo kreditnog rizika 3 i da je primjereniji kriterij za razvrstavanje u nivo kreditnog rizika 2 jer definisan na ovakav način nije usklađen sa 90+ dana za ulazak u status neizmirenja obaveza. Banke su mišljenja da ovo može biti kriterij za razvrstavanje u nivo kreditnog rizika 3 u slučaju da se se poveća broj dana u blokadi na način da blokada duža od 60 dana bude kriterij za razvrstavanje u nivo kreditnog rizika 3. Ovo ima smisla iz razloga što najčešće kašnjenje preko 30 dana dovodi do blokada računa. Ako se tome doda još 30 dana blokade u kontinuitetu, onda je to kašnjenje preko 60 dana. Na osnovu navedenog primjera, banke su predložile da ovo bude kriterij za razvrstavanje u nivo kreditnog rizika 2 ili u razvrstavanje u nivo kreditnog rizika 3 ukoliko se poveća broj dana blokade na 60+.

16.3.f Očitovanje

Vezano za definisanje prezaduženosti klijenta, banka je dužna internim aktima propiše kriterije za utvrđivanje prezaduženog klijenta, odnosno klijenta koji je u tolikoj mjeri zadužen da već nije u mogućnosti ili uskoro neće biti u mogućnosti da izmiruje svoje obaveze.

Vezano za blokadu računa, prihvatamo prijedlog da se tačka l) izmijeni i definiše da je izvršena blokada računa dužnika kontinuirano u periodu dužem od 60 dana. Međutim, uzimajući u obzir i obrazloženje banaka, gdje je navedeno da najčešće kašnjenje preko 30 dana dovodi do blokade računa, smatramo da ne možemo prihvatiti prijedlog da uslov za raspoređivanje u nivo kreditnog rizika 2 bude blokada u kontinuitetu duže od 30 dana, već da uslov treba biti blokada računa dužnika.

16.1.g Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 20. stav 13:

Prilikom razmatranja kriterija iz stava (9) tačka d) ovog člana, banka razmatra da li je modifikacija izloženosti rezultirala umanjivanjem finansijske obaveze dužnika zbog značajnog otpisa ili odgode plaćanja glavnice, kamata ili naknada, te ukoliko utvrdi da je to umanjjenje veće od 1%, smatra se da je nastupio status neizmirenja obaveza.

Pri tome, umanjjenje finansijske obaveze („Do“) računa se u skladu sa sljedećom formulom:

$$Do = \frac{NPVo - NPVt}{NPVo}$$

gdje je:

NPVo – neto sadašnja vrijednost novčanih tokova očekivanih na osnovu ugovora prije njegove modifikacije diskontovanih primjenom originalne efektivne kamatne stope.

NPVt – neto sadašnja vrijednost novčanih tokova očekivanih na osnovu novog modifikovanog ugovora diskontovanih primjenom originalne efektivne kamatne stope.

Međutim, banka treba da razmotri postoje li druge naznake da dužnik vjerovatno neće izmiriti obaveze prema banci u potpunosti i u slučaju da je umanjjenje finansijske obaveze manje od 1%.

Pri tome, pokazatelji koji mogu ukazivati da dužnik vjerovatno neće izmiriti obaveze prema banci u potpunosti uključuju sljedeće:

- velika jednokratna otplata na kraju perioda predviđenog planom otplate,
- plan otplate u kojem se na početku predviđaju znatno niži iznosi plaćanja,
- duži grejs period uzimajući u obzir namjenu kredita,
- izloženosti prema dužniku su više puta restrukturirane.

16.2.g Komentari i upiti u javnoj raspravi

Banke su dostavile komentar da smatraju da je kriterij od 1% koji se odnosi na umanjivanje finansijske obaveze dužnika na osnovu otpisa, odgode plaćanja kamate/glavnice/naknade veoma rigorozan. Predlaže se da se usvoji od 5% do 10% kao značajno umanjjenje po ugledu na značajne modifikacije.

Postavljeno je pitanje da li svaka restruktura usljed finansijskih poteškoća iako je izloženost klasificirana u nivou 1 ili 2, tj. status neizmirenja obaveza tj. klasifikaciju u nivo 3? Takođe, postavljeno je pitanje u vezi sa definisanjem:

- velike jednokratne otplate na kraju perioda predviđenog planom otplate (u kojem procentu u odnosu na izloženost)?
- duže grejs periode uzimajući u obzir namjenu kredita (broj mjeseci ili u odnosu na ukupan rok trajanja kredita)?
- preciziranje vremenskog raspona između izvršenih restruktura odvojeno za fizička i pravna lica.

Takođe, dostavljen je zahtjev da se navede primjer za umanjjenje finansijske obaveze („Do“).

16.3.g Očitovanje

Imajući u vidu da je navedeni kriterij definisan EBA smjernicama o primjeni definicije statusa neizmirenja obaveza na osnovu člana 178. CRR-a i isti su primjenile sve države članice EU, kao i većina država u okruženju nismo u mogućnosti da prihvatimo sugestiju jer bi time odstupili od opšteprihvaćene definicije statusa neizmirenja obaveza.

Vezano za postavljeno pitanje, s obzirom da se navedeni kriterij razmatra kako bi se utvrdilo da li je ispunjen uslov da se smatra izvjesnim da dužnik neće u potpunosti izmiriti svoje obaveze prema banci, navedeno se odnosi na sve modifikacije usljed finansijskih poteškoća dužnika (restrukture iz člana 2. stav (1) tačka h. Odluke) koje nisu u trenutku modifikacije već bile raspoređene u status neizmirenja obaveza. Ukoliko su ispunjeni uslovi iz člana 20. stav (13) Odluke, banka je dužna rasporediti takve modifikacije u nivo kreditnog rizika 3.

U vezi sa zahtjevom za pojašnjenje određenih pojmova, naglašavamo da je jednokratna otplata na kraju perioda predviđenog planom otplate tzv. balon otplata ("bullet repayment") gdje klijent otplaćuje samo kamatu, a na kraju otplatnog plana jednim anuitetom je obuhvaćena cjelokupna glavnica i preostala kamata.

Pod dužim grejs periodom podrazumijeva se grejs period koji je duži od perioda koji se odobrava za određene vrste kreditnih proizvoda, u skladu sa internim aktima banke.

Prilikom razmatranja zahtjeva da su izloženosti više puta restrukturirane posmatraju se sve restrukture u odnosu na inicijalno odobrenu izloženost, bez obzira na vrstu klijenta.

Vezano za zahtjev da se navede primjer za umanjjenje finansijske obaveze, smatramo da to nije potrebno, uzimajući u obzir da se brojnik u navedenoj formuli utvrđuje na isti način kao i definisani kriteriji za utvrđivanje značajne modifikacije u skladu sa MSFI 9.

17. POCI imovina

17.1.a Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 21. stav (2):

Banka je dužna da svojim internim aktima definiše kriterije za utvrđivanje da li se radi o *POCI* imovini iz stava (1) ovog člana, pri čemu je banka dužna da razmotri najmanje sljedeće kriterije:

- a) da li je stavka finansijske aktive u statusu neizmirenja obaveza u skladu sa definicijom iz člana 20. ove odluke,
- b) da li je stavka finansijske aktive u trenutku inicijalnog priznavanja umanjena za 15% ili više njene nominalne vrijednosti,
- c) da li je stavka finansijske aktive kupljena uz ekonomski gubitak (diskont) veći od 5% neto knjigovodstvene vrijednosti,
- d) da li su u posljednjih 12 mjeseci vršene modifikacije sa ciljem prevazilaženja finansijskih poteškoća klijenta (npr. produženje roka otplate, odlaganje plaćanja, sniženje kamatne stope, naknadno uvođenje grejs perioda i slično),
- e) da li postoje dokazi da klijent u posljednjih 36 mjeseci nije postupao u skladu sa ugovorenim uslovima, zbog kojih je banka mogla pokrenuti mjere prinudne naplate u skladu sa ugovorom,
- f) da li postoje dokazi da će doći do bilo kojeg oblika finansijske reorganizacije klijenta (predstečajni postupak, stečajni postupak i slično).

17.2.a Komentari i upiti u javnoj raspravi

Tokom javne rasprave dostavljeni su prijedlozi da se revidira definicija *POCI* imovine.

Zajednički stav banaka iz BiH je da je potrebno u definiciji *POCI* imovine ostaviti samo tačke a i c, dok tačke b, te d-f treba u potpunosti isključiti iz definicije.

Ukoliko se zadrži stav da i stavka b treba biti sastavni dio definicije *POCI* imovine potrebno je predloženi postotak podignuti sa 15% na 30%. Za banke koje imaju konzervativan pristup rezervacijama unutar prihodujućeg portfelja 15% banke smatraju izuzetno niskim.

Takođe, dostavljen je komentar da se 5% umanjena smatra „deep discount“ za kupljeni *POCI*. U praksi ovo može biti veoma problematično u slučaju kupovine portfolia, spajanja banaka i slično, jer će čak i izloženosti iz nivoa rizika 2 imati status *POCI*.

17.3.a Očitovanje

Prihvaćeni su prijedlozi i izvršene su potrebne korekcije kriterija za utvrđivanje *POCI* iz člana 21.

Odluke na sljedeći način:

„Banka je dužna da svojim internim aktima definiše kriterije za utvrđivanje da li se radi o *POCI* imovini iz stava 1. ovog člana, pri čemu je banka dužna da razmotri najmanje sljedeće kriterijume:

- da li se radi o izloženosti koja je raspoređena u nivo kreditnog rizika 3 u skladu sa članom 20. ove odluke kojoj se vrši značajna modifikacija,
- da li se radi o finansijskoj imovini kupljenoj uz ekonomski gubitak (diskont) veći od 5% neto knjigovodstvene vrijednosti, osim u slučaju da prodavalac prodaje finansijsku imovinu u slučajevima koji nisu povezani sa kreditnim rizikom,i

- da li se radi o kupljenoj finansijskoj imovini ili refinansiranju izloženosti (djelimičnoj ili potpunoj) koja je u drugoj banci bila raspoređena u nivo kreditnog rizika 3.

U slučaju spajanja i pripajanja banaka ne primjenjuje se kriteriji iz stava (2) tačka b) ovog člana u svrhu utvrđivanja *POCI* imovine.

U slučaju kupovine portfolia kredita ne primjenjuje se kriteriji iz stava (2) tačka b) ovog člana u svrhu utvrđivanja *POCI* imovine već se vrši procjena svake pojedinačne partije i utvrđuje da li se radi o *POCI* imovini u skladu sa stavom (2) tačka c) ovog člana.“

17.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 21. stav (4):

Banka je dužna da pri utvrđivanju statusa *POCI* imovine, istu posmatra na nivou pojedinačne izloženosti, a ne na nivou klijenta.

17.2.b Komentari i upiti u javnoj raspravi

Postavljeno je pitanje da li je banka dužna pri utvrđivanju statusa *POCI* imovine istu posmatrati na nivou pojedinačne izloženosti, a ne na nivou klijenta. Da li ovo podrazumijeva da ukoliko se banka odluči na utvrđivanje statusa neizmirenja obaveza na nivou klijenta, te ukoliko klijent ima 3 partije kredita od kojih jedna predstavlja *POCI* imovinu, Banka treba prve dvije partije treba označiti kao Nivo kreditnog rizika 3, a treću izloženost kao *POCI* imovinu ili sve tri izloženosti kao Nivo kreditnog rizika 3, a kao dodatnu oznaku za posljednju izloženost navesti da se radi o *POCI* imovini?

17.3.b Očitovanje

U Vašem primjeru sve izloženosti se raspoređuju u nivo kreditnog rizika 3, a treća izloženost treba nositi oznaku *POCI* imovine do kraja svog životnog vijeka.

18. Raspoređivanje izloženosti u niže nivoe kreditnog rizika

18.1.a Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 22. stav 1:

Banka može izloženosti raspoređene u nivo kreditnog rizika 2 rasporediti u nivo kreditnog rizika 1 samo kada su ispunjeni sljedeći uslovi:

- a) kada su svi razlozi koji su ukazivali na značajno povećanje kreditnog rizika iz člana 19. ove odluke prestale da postoje i
- b) kada je dužnik kontinuirano tokom definisanog perioda oporavka dokazao urednost u otplati, i to:
 - 1) za restrukturirane izloženosti koje su u trenutku restrukturiranja bile raspoređene u nivo kreditnog rizika 2 u toku 12 mjeseca od datuma restrukturiranja,
 - 2) za restrukturirane izloženosti koje su u trenutku restrukturiranja bile raspoređene u nivo kreditnog rizika 3 u toku 24 mjeseca od datuma raspoređivanja u nivo kreditnog rizika 2. U suprotnom, banka je dužna restrukturiranu izloženost ponovo rasporediti u nivo kreditnog rizika 3.
 - 3) za nerestrukturirane izloženosti u toku tri mjeseca od datuma kada su prestali svi razlozi koji ukazuju na značajno povećanje kreditnog rizika.

18.2.a Komentari i upiti u javnoj raspravi

Kroz nacrt Odluke predviđen je i period oporavka za klijente unutar prihodujućeg portfelja, odnosno za prelazak iz nivoa kreditnog rizika 2 u nivo kreditnog rizika 1, te za isti je predviđeno trajanje od tri mjeseca. Zajednički stav svih banaka da kretanje unutar prihodujućeg portfelja ne prepoznaje pojam oporavka i da isto ne treba biti uključeno u konačan prijedlog Odluke.

Takođe, predloženo je da se smanje periodi oporavka za raspoređivanje restrukturiranih izloženosti iz nivoa kreditnog rizika 2 u nivo kreditnog rizika 1.

18.3.a Očitovanje

MSFI 9 (B5.5.27) propisuje ovu obavezu za modifikovane izloženosti kod kojih nije došlo do prestanka priznavanja izloženosti, te se podrazumijeva da mora postojati urednost u otplati u određenom periodu kako bi se ECL mogao početi izračunavati za 12-mjesečni period, a ne za vijek trajanja, što indirektno podrazumijeva obavezu zadržavanja u nivou kreditnog rizika 2.

Smatramo da navedeno pravilo trebamo primjeniti i na ostale izloženosti kako ne bi dolazilo do značajnih umanjenja knjigovodstveno evidentiranih očekivanih kreditnih gubitaka, a zatim povećanja u slučaju da klijent ubrzo počne kasniti sa otplatom duže od 30 dana.

Što se tiče prijedloga da se smanje periodi oporavka za raspoređivanje restrukturiranih izloženosti iz nivoa kreditnog rizika 2 u nivo kreditnog rizika 1, isti prihvatamo djelimično, te smanjujemo period oporavka za restrukturirane izloženosti koje su u trenutku restrukturiranja bile raspoređene u nivo kreditnog rizika 2 sa 12 na 6 mjeseci od datuma restrukturiranja.

18.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 22. stav (2):

Banka ne može reklasifikovati izloženosti iz nivoa kreditnog rizika 3 direktno u nivo kreditnog rizika 1.

18.2.b Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je komentar da je odredba da se plasmani raspoređeni u nivo kreditnog rizika 3 ne mogu direktno reklasifikovati u nivo kreditnog rizika 1 problematična i prijedlog je da se izbací. Ova odrednica je posebno problematična za fizička lica koja su klasifikovana u nivo 3 po osnovu dana kašnjenja, te banka smatra da ne postoji prepreka da se ta izloženost klasifikuje u nivo kreditnog rizika 1.

18.3.b Očitovanje

Navedeni prijedlog se ne prihvata, jer smatramo da mora postojati urednost u otplati u određenom periodu kako bi se ECL mogao početi izračunavati za 12-mjesečni period, što samim tim znači i obavezu zadržavanja određeni vremenski period u nivou kreditnog rizika 2, prije raspoređivanja u nivo kreditnog rizika 1.

18.1.c Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 22. stav (3):

Banka može reklasifikovati izloženosti raspoređene u nivo kreditnog rizika 3 u nivo kreditnog rizika 2 samo kada su ispunjeni sljedeći uslovi:

- a) kada su svi uslovi iz člana 20. ove odluke prestali da budu primjenjivi i
- b) kada je dužnik kontinuirano tokom definisanog perioda oporavka dokazao urednost u otplati i to:
 - 1) za restrukturirane izloženosti u toku 12 mjeseci od datuma restrukturiranja,
 - 2) za nerestrukturirane izloženosti u toku 6 mjeseci od datuma kada je prestalo ispunjavanje uslova iz člana 20. ove odluke.

18.2.c Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen komentar da su navedeni kriteriji prerigorozni i prijedlog da se usklade sa kriterijima definisanim u definiciji statusa neizmirenja u Odluci o izračunavanju kapitala banaka bar u dijelu definisanja izlaska iz statusa neizmirenja obaveza, a jedna banka je dostavila prijedlog da se period oporavka smanji sa 6 na 3 mjeseca.

18.3.c Očitovanje

Napominjemo da je navedeni član sačinjen na osnovu EBA Smjernice o primjeni definicije statusa neispunjavanja obaveza na osnovu člana 178. Uredbe (EU) br. 575/2013, kojom se detaljnije razrađuju uslovi definicije statusa neizmirenja obaveza a koja je preuzeta u sklopu Odluke o izračunavanju kapitala banke, te je planirano da se i ta odluka uskladi sa odredbama ovog člana.

Odlučili smo se da zadržimo period oporavka od šest mjeseci, što nije u suprotnosti sa pomenutom smjernicom jer se istom ostavlja takva mogućnost, kao i da se definiše različiti periodi za različite vrste klijenata.

18.1.d Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 22. stav (4):

Za potrebe primjene stava (3) tačka b) alineja 1) ovog člana, smatra se da je ispunjen uslov za reklasifikaciju iz nivoa kreditnog rizika 3 u nivo kreditnog rizika 2, ukoliko su ispunjeni i sljedeći dodatni uslovi:

- a) dužnik je tokom perioda oporavka izvršio otplatu glavnice (putem redovnih plaćanja) u iznosu koji je jednak većem od sljedeća dva iznosa: iznosu prethodno dospjelih neizmirenih obaveza (ako su iste postojale) ili iznosu koji je otpisan,
- b) postoji urednost u otplati obaveza prema banci po osnovu ostalih izloženosti banke prema tom dužniku,
- c) banka nema bilo koje druge dodatne naznake da dužnik neće u potpunosti izmiriti obaveze prema banci.

18.2.d Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je komentar da je potrebno pojasniti na koji način pratiti da li je uplaćeni iznos glavnice veći od ukupnog iznosa dospjelih obaveza prije nego je klijent klasifikovan u nivo kreditnog rizika 3, ili u odnosu na otpis. Banka naglašava da systemska implementacija može predstavljati problem.

Takođe, jedna banka je tražila pojašnjenje istog stav kroz dati primjer, te je sugerisala da treba definisati procenat redovne otplate u odnosu na ugovoreni iznos modifikacije (npr. 10%). Primjer: kako postupiti u slučaju modifikacije kratkoročnog kredita koji je bio na dospeljeću 100 hiljada KM klijent bi po ovom trebao uplaćivati redovnom otplatom u periodu od 12 mjeseci 100 hiljada KM da bi zadovoljio uslov prelaska u nivo kreditnog rizika 2.

18.3.d Očitovanje

Banka na dan odobravanja restrukture utvrđuje iznos dospjelih neizmirenih obaveza i iznos otpisa koji se odobrava tom restrukturacijom (ukoliko je primjenjivo), te je klijent dužan da u toku perioda oporavka od 12 mjeseci od datuma restrukturiranja izvrši kroz redovne otplate veći od dva navedjena iznosa.

Ukoliko klijent nije imao neizmirenih dospjelih obaveza, niti je izvršen otpis dijela potraživanja, navedeni stav nije primjenjiv.

Mišljenja smo da nije potrebno definisati procenat redovne otplate u odnosu na ugovoreni iznos modifikacije jer je navedeni uslov definisan i EBA Smjericama o primjeni definicije statusa neispunjavanja obaveza na osnovu člana 178. Uredbe (EU) br. 575/2013. Takođe, smatramo da s obzirom da se radi o izloženosti koja je raspoređena u nivo kreditnog rizika 3, a koja je u potpunosti dospjela na datum potpisivanja novog ugovora, jedino prihvatljivo rješenje je da klijent izmiri iz vlastitih izvora svoje prethodno dospjele obaveze prema banci da bi ispunio uslov za raspoređivanje u niži nivo kreditnog rizika.

18.1.e Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 22. stav (6):

Za potrebe primjene stava (1), (3) i (4) ovog člana smatra se da postoji urednost u otplati ukoliko dužnik ne kasni sa otplatom 30 i više dana u materijalno značajnom iznosu u toku definisanog perioda oporavka.

18.2.e Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljena je sugestija da se izvrši usklađivanje sa EBA legislativom čija primjena počinje u 2019 godini tj. uskladiti dane kašnjenja kao indikator uredne otplate kod fizičkih lica (30 dana zamjeniti sa 10 dana).

18.3.e Očitovanje

Navedenu sugestiju nismo prihvatili niti smo je uspjeli pronaći u EBA smjericama.

18.1.f Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 22. stav 7:

U slučaju da je utvrđen grace period/moratoriji kod restrukturiranih izloženosti, taj period ne ulazi u posmatrani period oporavka, odnosno period oporavka počinje od kraja grace perioda/moratorija.

18.2.f Komentari i upiti u javnoj raspravi

Sistemska postavka za period oporavka mora biti produžena za taj period, te predstavlja problem sistemske implementacije za brojač dana kašnjenja koji ima različite postavke.

18.3.f Očitovanje

Banka treba posebnu pažnju posvetiti praćenju restrukturiranih izloženosti, te u slučaju ugovorenog moratorija (grejs perioda) prilagoditi brojač dana kašnjenja.

19. Minimalne stope očekivanih kreditnih gubitaka za nivo kreditnog rizika 1

19.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 23:

- (1) Banka je dužna da za izloženosti raspoređene u nivo kreditnog rizika 1 utvrdi i knjigovodstveno evidentira očekivane kreditne gubitke najmanje u iznosima kako slijedi:
 - a) za izloženosti sa niskim rizikom iz člana 18. stav (2) ove odluke – 0,1% izloženosti,
 - b) za izloženosti prema bankama i drugim subjektima finansijskog sektora za koje postoji kreditna procjena priznate vanjske institucije za procjenu kreditnog rejtinga koja se u skladu sa članom 69. Odluke o izračunavanju kapitala banke raspoređuje u stepen kreditnog kvaliteta 1 ili 2 – 0,1% izloženosti,
 - c) za ostale izloženosti – 0,75% izloženosti.
- (2) Izuzetno od stava (1) ovog člana očekivani kreditni gubitak za izloženosti u obliku gotovine u blagajni i trezoru banke iznosi 0% ukoliko su ispunjeni zahtjevi u vezi sa zaštitom imovine propisani Odlukom o sistemu internih kontrola u banci.
- (3) Izuzetno od stava (1) tačka c) ovog člana, ukoliko banka nema adekvatnu vremensku seriju, količinu i/ili kvalitet relevantnih historijskih podataka, te nije u mogućnosti da utvrdi vrijednost *PD* parametra korištenjem svog modela na adekvatan i dokumentovan način, banka ne može utvrditi očekivani kreditni gubitak za ostale izloženosti raspoređene u nivo kreditnog rizika 1 u iznosu manjem od 1,25% izloženosti.
- (4) Ako banka u skladu sa svojom internom metodologijom utvrdi veći iznos očekivanih kreditnih gubitaka od onih koji proizilaze iz odredaba ovog člana, banka je dužna primijeniti tako utvrđen veći iznos.

19.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je zajednički stav svih banaka da su minimalne stope pokrivenosti rezervacijama za nivo 1 previsoke i da iste trebaju biti niže, a uzimajući u obzir specifičnosti MSFI 9 i njegova tretmana kolaterala, ročnosti, te da isto nije u duhu standarda.

Vezano za utvrđivanje minimuma za izloženosti prema bankama, sugerisano je da se minimumi za izloženosti prema bankama stepenom kvaliteta 3 i 4 u skladu sa članom 69. Odluke o izračunavanju kapitala banaka preispitaju.

Banke smatraju da se po uzoru na pristup ECB i važeći pristup Agencije razlika između regulatornih zahtjeva i evidentiranih očekivanih kreditnih gubitaka u skladu sa internom metodologijom treba nastaviti evidentirati kroz kapital kao odbitnu stavku.

Takođe, banke su mišljenja da se minimalna pokrivenost prihodujućeg portfolija treba definisati na nivou portfolija, a ne na nivou transakcije.

Na ovaj način banke bi osigurale usklađenost s MSFI 9 i Zakonom o računovodstvu, a regulator bi zadržao svoje pravo da definiše minimalne prudencijalne pragove rezervacija, te prikazivanje razlika kroz kapital.

Pored toga, banke smatraju da je nacrt potrebno dopuniti sa odredbom da se minimumi odnose samo na banke koje nemaju razvijene interne modele, a banke koje imaju razvijene interne modele da su izuzete od pravila za minimalne ECL po nivoima.

Dostavljen je i komentar da je odredbama člana 23. stav 3. Odluke bankama ostavljena mogućnost da ne razvijaju model obračuna kreditnog rizika u skladu sa zahtjevima MSFI 9 i da se oslanjaju samo na ekspertsku procjenu za minimalnim procentima po nivoima kreditnog rizika od strane regulatora. Navedeno je da ovo nije adekvatno rješenje jer može dovesti do nekoliko negativnih posljedica u praksi:

- Omogućiće bankama da koriste ovu mogućnost, i da ne razvijaju pravilno praćenje kreditnog rizika u skladu sa zahtjevima MSFI 9,
- Ovim se napredne i razvijene banke, koje su mnogo uložile u razvoj softvera i modela za MSFI 9 stavljaju u neravnopravan položaj sa nerazvijenim bankama, koje to ne moraju uraditi, a odredbe MSFI 9 su iste za sve banke,
- Uvođenje minimalnih procenata definisanih ekspertskom procjenom Agencije, nije u skladu sa zahtjevima MSFI 9. Smatramo ovo ključnim nedostatkom prednacrtu odluke koji dovodi do neusaglašenosti istog sa MSFI 9,
- Banke koje pored statutarne finansijskih izvještaja, sastavljaju za potrebe Grupa ili za potrebe stranih investitora finansijske izvještaje u skladu sa punom promjenom MRS i MSFI morale bi raditi korekcije u odnosu na statutarne izvještaje, i
- Iako su procjenjeni minimalni % od strane Agencije u ovom slučaju veći od minimalnih za banke koje imaju svoje modele, može se desiti negativna pojava kod banaka koje su loše upravljale svojim kreditnim rizikom u prošlosti i koje su do sada imale velike % ispravke vrijednosti za očekivane kreditne gubitke, da na ovaj način dođu u poziciju da smanjuju umanjena vrijednosti u korist prihoda, iako bi njihov kreditni rizik kad bi se obračunao u ispravnom modelu, pokazao veće % ispravke vrijednosti za očekivane kreditne gubitke.

Smatramo da ovo nije dobra praksa koja nije u skladu sa zahtjevima MSFI 9 i da bi trebalo ukinuti ovu mogućnost bankama, tako da ovaj stav bude preformulisano za nivo rizika 1 i 2 (odnosno u članu 23. (3) i 24. (2) na način da glasi:

„... ukoliko banka nema adekvatnu vremensku seriju količinu i/ili kvalitet relevantnih historijskih podataka, potrebno je da u prvoj godini primjene uradi najbolju moguću ekspertsku procjenu parametara na bazi raspoloživih podataka, adekvatno dokumentovanu i prezentovanu za odobrenje od strane Agencije. U slučajevima novoosnovane banke koja tek kreće poslovanje na ovom tržištu i koja zbog toga nema vremenske serije i iskustvo sa ovog tržišta, potrebno je da koristi za prve 3 godine poslovanja parametre koji su prosjek po nivoima kreditnog rizika na tržištu FBiH, dobijene od strane Agencije. Nakon treće godine poslovanja, novosnovana banka mora imati razvijen svoj model sa vremenskim serijama, za obračun konkretnog parametra“.

Nekoliko banaka je postavilo pitanje šta se podrazumijeva pod adekvatnom vremenskom serijom za potrebe primjene člana 23. stav (3) Odluke.

19.3. Očitovanje

Djelimično je uvažena sugestija, te su smanjeni propisani minimumi za utvrđivanje očekivanih kreditnih gubitaka za ostale izloženosti iz stava (1) tačka d) predmetnog člana sa 0,75% na 0,5%. Takođe definisano je i da se, pored banaka sa stepenom kreditnog kvaliteta 1 i 2, i za banke sa stepenom kreditnog kvaliteta 3 propiše minimum od 0,1% .

Pri tome, minimalni procenti definisani predmetnim članom primjenjuju za svaku pojedinačnu izloženost, a ne na nivou cijelog portfolia izloženosti raspoređenih u nivo kreditnog rizika 1.

Stav Agencije je da se očekivani kreditni gubici trebaju naknadno knjigovodstveno evidentirati kroz račun dobiti ili gubitka, uz napomenu da će se samo prvi efekti primjene novog regulatornog zahtjeva iskazati kao odbitna stavka od redovnog osnovnog kapitala.

Banke koje imaju razvijene modele za utvrđivanje očekivanih kreditnih gubitaka dužne su primijeniti propisane minimume, ukoliko su isti veći od onih utvrđenih internom metodologijom banke. Ukoliko je iznos utvrđen internom metodologijom veći banka je dužna primijeniti taj procenat.

Agencija je propisala minimalne zahtjeve zbog činjenice da se nivoi utvrđenih očekivanih gubitaka značajno razlikuju u bankama, pri čemu se kvalitet njihovih izloženosti značajno ne razlikuje, vodeći se pri tome principom opreznosti.

Vežano za komentar u vezi sa članom 23. stav (2) Odluke, mišljenja smo da isti ne ograničava niti destimuliše banke da razvijaju interne modele za utvrđivanje očekivanih kreditnih gubitaka s obzirom da je minimalni propisani procenat (ukoliko banka nema adekvatnu vremensku seriju, količinu i/ili kvalitet relevantnih historijskih podataka, te nije u mogućnosti da utvrdi vrijednost *PD* parametra korištenjem svog modela na adekvatan i dokumentovan način) znatno veći od minimuma u slučaju da banka ima adekvatnu seriju podataka i interni model. Samim tim Agencija je također uzela u obzir činjenicu da su banke uložile značajna materijalna sredstva u razvoj alata za primjenu MSFI 9.

Vežano za postavljeno pitanje, članom 18. Uputstva definisano da je najkraća prihvatljiva vremenska serija 3 godine, pri čemu se akcenat stavlja na pouzdanost ulaznih podataka i da banka raspolaže sa dovoljno podataka kako bi utvrdila *PD* parametar za određenu homogenu grupu koji predstavlja najbolju procjenu ulaska u status neizmirenja obaveza.

Kao što su banke ranije zahtjevale, ovom Odlukom Agencija je ukinula dvostruko izvještavanje i obračun, jer su banke morale raditi obračun ispravki vrijednosti u skladu sa MRS 39 kao i obračun rezervi u skladu sa Odlukom o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom i klasifikaciju aktive banka, te obračunavati odbačenu stavku od regulatornog kapitala.

20. Minimalne stope očekivanih kreditnih gubitaka za nivo kreditnog rizika 2

20.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 24.

- (1) Banka je dužna da za izloženosti raspoređene u nivo kreditnog rizika 2 utvrdi i knjigovodstveno evidentira očekivane kreditne gubitke u iznosu većem od dva navedena:
 - a) 5% izloženosti,
 - b) iznosa utvrđenog u skladu sa internom metodologijom banke.
- (2) Izuzetno od stava (1) ovog člana, ukoliko banka nema adekvatnu vremensku seriju, količinu i/ili kvalitet relevantnih historijskih podataka, te nije u mogućnosti da utvrdi vrijednost *PD* parametra korištenjem svog modela na adekvatan i dokumentovan način, banka ne može utvrditi očekivani kreditni gubitak za izloženosti raspoređene u nivo kreditnog rizika 2 u iznosu manjem od 8% izloženosti.

20.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je zajednički stav svih banaka da su minimalne stope pokrivenosti rezervacijama za nivo 2 previsoke i da iste trebaju biti niže, a uzimajući u obzir specifičnosti MSFI 9 i njegova tretmana kolaterala, ročnosti, te da isto nije u duhu standarda.

Analogno komentaru za nivo kreditnog rizika 1, Banke smatraju da se po uzoru na pristup ECB i važeći pristup Agencije razlika između regulatornih zahtjeva i evidentiranih očekivanih kreditnih gubitaka u skladu sa internom metodologijom treba nastaviti evidentirati kroz kapital kao odbačenu stavku.

Takođe, banke su mišljenja da se minimalna pokrivenost prihodujućeg portfelja (nivo kreditnog rizika 1 i 2) definiše na nivou portfolia, a ne na nivou transakcije.

Na ovaj način banke bi osigurale usklađenost s MSFI 9 i Zakonom o računovodstvu, a regulator bi zadržao svoje pravo da definira minimalne prudencijalne pragove rezervacija, te prikazivanje razlika kroz kapital.

Pored toga, banke smatraju da je nacrt potrebno dopuniti sa odredbom da se minimumi odnose samo na banke koje nemaju razvijene interne modele, a banke koje imaju razvijene interne modele da su izuzete od pravila za minimalne ECL po nivoima.

20.3. Očitovanje

Sugestija da se smanje propisani minimumi za utvrđivanje očekivanih kreditnih gubitaka za izloženosti raspoređene u nivo kreditnog rizika 2 nije uvažena, imajući u vidu da su to izloženosti za koje je banka utvrdila da je došlo do značajnog povećanja kreditnog rizika, te shodno tome za takve izloženosti treba biti knjigovodstveno evidentiran primjeren nivo očekivanih kreditnih gubitaka.

Odgovori na ostala pitanja dati su u odjeljku 19. ovog dokumenta.

21. Minimalne stope očekivanih kreditnih gubitaka za nivo kreditnog rizika 3

21.1.a Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 25. stav 1:

(1) Banka je dužna da za izloženosti raspoređene u nivo kreditnog rizika 3 utvrdi i knjigovodstveno evidentira očekivane kreditne gubitke najmanje u iznosima definisanim u tabeli 1. ili tabeli 2. iz ovog člana.

Tabela 1. Minimalne stope očekivanih kreditnih gubitaka za izloženosti obezbjeđene prihvatljivim kolateralom:

R. br.	Dani kašnjenja	Minimalni očekivani kreditni gubitak
1.	do 180	15%
2.	od 181 do 270	25%
3.	od 271 do 365	40%
4.	od 366 do 730	60%
5.	od 731 do 1460	80%
6.	od 1461	100%

Tabela 2. Minimalne stope očekivanih kreditnih gubitaka za izloženosti koje nisu obezbjeđene prihvatljivim kolateralom:

R. br.	Dani kašnjenja	Minimalni očekivani kreditni gubitak
1.	do 180	15%
2.	od 181 do 270	45%
3.	od 271 do 365	75%
4.	Preko 365	100%

21.2.a Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je zajednički stav svih banaka da su minimalne stope pokrivenosti rezervacijama za nivo 3 previsoke i da iste trebaju biti niže, a uzimajući u obzir specifičnosti MSFI 9 i njegova tretmana kolaterala, ročnosti, te da isto nije u duhu standarda.

Za nivo 3 predviđeno 100% rezerviranje za izloženosti s kolateralom nakon 4 godine, a bez kolaterala nakon 1 godine banke smatraju neusklađenim u odnosu na okvir koji je definirao ECB.

Prema Addendum to the ECB Guidance to banks on non performing loans: Prudential provisioning backstop for non-performing exposures ovaj rok je definiran na dvije, odnosno 7 godina za kredite u statusu neizmirenja obveza od 01.01.2018. godine. Banke smatraju da se s ovom praksom treba ići i na lokalnom tržištu.

Ova regulativa ECB istovremeno predviđa evidentiranje razlika između iznosa rezervacija banaka i 100% iznosa rezervacija nakon dvije, odnosno sedam godina kroz kapital.

Stav banaka je da se ova praksa treba primijeniti i na lokalnom tržištu ne samo u okviru neprihodujućeg portfelja, nego i u okviru prihodujućeg portfelja.

Na ovaj način banke bi osigurale usklađenost s MSFI 9 i Zakonom o računovodstvu, a regulator bi zadržao svoje pravo da definira minimalne prudencijalne pragove rezervacija, te prikazivanje razlika kroz kapital.

Također, postavljanje minimuma za pojedinačno značajne izloženosti u Nivo 3 je u suprotnosti sa standardom MSFI 9, jer se gubi smisao individualnog procjenjivanja konkretne partije kao i diskontovanja vrijednosti budućih novčanih tokova iz konkretnih kolaterala, te je potrebno uskladiti odluke na način da se minimumi odnose samo na izloženosti iz Nivoa 3 koje se portfeljno procjenjuju.

Navedene odluke dopuniti na način da se minimumi odnose samo na banke koje nemaju razvijene interne modele a banke koje imaju razvijene interne modele da su izuzete od pravila za minimalne ECL po nivoima.

Takođe, predloženo je da se broj dana kašnjenja (tabela 1 i tabela 2 ovog člana) računa od dana kada je nastupio status neispunjavanja obaveza dužnika. Obzirom da preduzimanje pravnih radnji radi naplate potraživanja banke aktiviranjem instrumenata osiguranja podrazumjeva i ispunjavanje statusa neispunjavanja obaveza.

Pored toga, predloženo je i da se izvrši dopuna na način da banka nije dužna provoditi povećanje očekivanih kreditnih gubitaka iznad iznosa od 80% izloženosti isključivo ako može dokazati da je nadoknadivost izloženosti iz procjene budućih novčanih tokova svedenih na sadašnju vrijednost veća od 20% izloženosti. Obzirom da je dosadašnja praksa banke i bankarskog okruženja pokazala da realizacija naplate sudskim postupcima pokretanja naplate potraživanja aktiviranjem instrumenata osiguranja traje duže od 1460 dana (4 godine) smatramo da je potrebno napraviti iznimku od stope 100% za slučajeve za koje banka može dokumentovati naplatu. Potrebno uzeti u obzir dosadašnju praksu banaka u korištenju ATR - prosječnog perioda realizacije od 7 godina.

Banke su predložile i da se napravi razlika u intervalu do 180 dana kada je u pitanju kolateralizovani u odnosu na nekolateralizovani portfelj. Ispravka vrijednosti za kolateralizovane plasmane do 180 dana bi trebala biti manja u odnosu na isti interval kod nekolateralizovanih plasmana.

21.3.a Očitovanje

Djelimično smo uvažili sugestije, te je u konačnom prijedlogu Odluke definisano da za izloženosti obezbjeđene prihvatljivim kolateralom banka nije dužna vršiti povećanje nivoa očekivanih kreditnih gubitaka iznad 80% izloženosti ukoliko je preduzela odgovarajuće pravne radnje i može dokumentovati izvjesnost naplate iz prihvatljivog kolaterala u naredne tri godine. Pri tome, procjena budućih novčanih tokova iz prihvatljivog kolaterala svedenih na sadašnju vrijednost mora biti veća od 20% tog potraživanja.

U slučaju da banka ne naplati potraživanja u navedenom periodu od tri godine dužna je knjigovodstveno evidentirati očekivane kreditne gubitke u iznosu od 100% izloženosti, što dovodi do zaključka da će, u ovim slučajevima, banke biti dužne u roku od 7 godina izvršiti umanjenje vrijednosti od 100%.

Za izloženosti koje nisu obezbjeđene prihvatljivim kolateralom broj mjeseci nakon kojih je banka dužna izvršiti umanjenje vrijednosti od 100% je povećan sa 12 mjeseci na 15 mjeseci.

Vezano za prijedlog da se napravi razlika u intervalu do 180 dana kada su u pitanju kolateralizovani u odnosu na nekolateralizovani portfelj, zadržan je isti minimalni procenat umanjenja vrijednosti od 15% kako bi se banke motivisale da preduzmu sve moguće radnje na naplati potraživanja u tom roku, a

dalje povećanje nivoa je značajno brže u odnosu na izloženosti koje su obezbjeđene prihvatljivim kolateralom.

Pri tome, minimalni procenti definisani predmetnim članom primjenjuju za svaku pojedinačnu izloženost (bez obzira da li je status neizmirenja obaveza nastupio prije stupanja na snagu Odluke), uključujući i izloženosti raspoređene nivo kreditnog rizika 3 koje se procjenjuju na individualnoj osnovi. Prijedlog da se brojač dana uključuje nakon ulaska u status neizmirenja obaveza, ne prihvatamo, te će se posmatrati ukupan broj dana kašnjenja u materijalno značajnom iznosu. Napominjemo da, ukoliko bi se prihvatio prijedlog i preuzeo ECB koncept u ovom dijelu, navedeno bi značilo da se posmatra broj dana od ulaska u status neizmirenja obaveza (bez obzira da li je razlog za raspoređivanje u nivo kreditnog rizika 3 kašnjenje u otplati ili definisani UTP uslovi), te bi moglo doći do situacije da su banke dužne umanjiti vrijednost neobezbjeđene izloženosti 100%, a po kojoj se obaveze uredno izmiruju samo zbog činjenice da nisu prestali ostali uslovi za raspoređivanje u nivo kreditnog rizika 3.

Banke koje imaju razvijene interne modele za utvrđivanje očekivanih kreditnih gubitaka dužne su primjeniti propisane minimume, ukoliko su isti veći od onih utvrđenih internom metodologijom banke. Ukoliko je iznos utvrđen internom metodologijom veći banka je dužna primjeniti taj procenat.

Stav Agencije je da se očekivani kreditni gubici trebaju naknadno knjigovodstveno evidentirati kroz račun dobiti ili gubitka, uz napomenu da će se samo prvi efekti primjene novog regulatornog zahtjeva iskazati kao odbitna stavka od redovnog osnovnog kapitala.

Napominjemo da je Agencija propisala minimalne zahtjeve zbog činjenice da se nivoi utvrđenih očekivanih gubitaka značajno razlikuju u bankama, pri čemu se kvalitet njihovih izloženosti značajno ne razlikuje (uzimajući u obzir i kolateralizovanost), a vodeći se pri tome i principom opreznosti.

21.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 25. stav 2:

Za potrebe primjene stava (1) ovog člana, banka utvrđivanje minimalnih očekivanih kreditnih gubitaka vrši u skladu sa dijagramom u nastavku:

Izloženost koja nije obezbjeđena prihvatljivim kolateralom		Očekivani gubici 100% nakon jedne godine
Izloženost koja je djelimično obezbjeđena prihvatljivim kolateralom	Neobezbjeđeni dio	
		Očekivani gubici 100% nakon četiri godine
Izloženost koja je u cjelosti obezbjeđena prihvatljivim kolateralom		

21.2.b Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je zahtjev da se član 25. stav (2) pojasni kroz primjer.

21.3.b Očitovanje

Izloženost 100.000 KM, procjenjena vrijednost kolaterala (neovisni procjenitelj) 110.000 KM, minimalni korektivni faktor 20% (ili veći ukoliko je tako predviđeno internom metodologijom banke). Nakon primjene korektivnog faktora, vrijednost kolaterala iznosi 88.000 KM. Izloženost u visini od 88.000 KM se smatra obezbjeđenom (i prati minimalne stope očekivanih kreditnih gubitaka iz tabele 1),

a iznos izloženosti od 12.000 KM se smatra neobezbjeđenom (i prati minimalne stope očekivanih kreditnih gubitaka iz tabele 2).

21.1.c Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 25. stav (4):

Ukoliko banka utvrdi da dužnik čija je izloženost restruktura, počne kasniti u materijalno značajnom iznosu u periodu oporavka iz člana 22. stav (3) tačka b) alineja 1) ove odluke, banka će početi računati i knjigovodstveno evidentirati dodatne očekivane kreditne gubitke najmanje u iznosu u skladu sa tabelom 1. ili tabelom 2. iz ovog člana, a kao početni datum za izračun dana kašnjenja koristiti datum odobravanja restrukture.

21.2.c Komentari i upiti u javnoj raspravi

Banke su predložile da bi se dani kašnjenja za restrukture trebali da se broje od dana kada su počele dospijevati obaveze, a ne na datum odobravanja restrukture, i radi iskazivanja realnog stanja kašnjenja klijenta, kao i velikih tehničkih zahtjeva za implementaciju.

21.3.c Očitovanje

Prihvatamo prijedloge banaka, te se shodno tome član 25. stav (4) briše.

21.1.d Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 25. stav (5):

Banka je dužna da za treću i svaku narednu modifikaciju restrukturirane izloženosti utvrdi i knjigovodstveno evidentira očekivane kreditne gubitke u iznosu od 100%.

21.2.d Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljene su sljedeće sugestije za korekciju člana 25. stav (5) Odluke:

- da se definiše da se odredbe ovog stava ne primjenjuju retroaktivno na modifikacije koje su nastale prije primjene ove odluke,
- da se definiše da se ne vrši rezervisanje 100% u slučaju da je izloženost obezbjeđena prihvatljivim kolateralom.

21.3.d Očitovanje

Prihvatamo sugestije, te je u konačnom prijedlogu nacрта Odluke definisano da se odredbe ovog stava primjenjuju samo na izloženosti koje su restrukturirane nakon 01.01.2018. godine.

Takođe, izvršena je korekcija stava na način da je definisano da je banka dužna da za treću i svaku narednu restrukturu ranije restrukturirane izloženosti koja je u trenutku restrukture bila raspoređena u nivo kreditnog rizika 3 ili *POCI* imovine utvrdi i knjigovodstveno evidentira očekivane kreditne gubitke u iznosu od 100% izloženosti, osim u slučajevima kada je banka preduzela odgovarajuće pravne radnje i može dokumentovati izvjesnost naplate iz prihvatljivog kolaterala u naredne tri godine. U tom slučaju povećanje nivoa očekivanih kreditnih gubitaka nije dužna vršiti iznad 80% izloženosti. Pri tome, procjena budućih novčanih tokova iz prihvatljivog kolaterala svedenih na sadašnju vrijednost mora biti veća od 20% tog potraživanja.

21.1. e Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 25. stav (6):

Izuzetno od stava (1) ovog člana, banka je dužna da za izloženosti koje se odnose na slučajeve kada dužnik nije izvršio svoju obavezu prema banci najkasnije u roku od 15 dana od dana kada je banka izvršila plaćanje po osnovu prethodno izdate garancije, utvrdi i knjigovodstveno evidentira očekivani kreditni gubitak u iznosu od 100%.

21.2.e Komentari i upiti u javnoj raspravi

Banka predlaže da se očekivani kreditni gubitak na osnovu izvršenih plaćanja banke po osnovu izdate garancije utvrđuje na isti način kao i za bilansne izloženosti uzimajući u obzir i dio obezbeđen prihvatljivim kolateralom. Uvažavajući da je proces naplate iz prihvatljivog kolaterala identičan kao u slučaju nekvalitetnih kredita, shodno tome očekivanje naplate potraživanja je sa istom izvjesnošću.

21.3.e Očitovanje

Djelimično je prihvaćena sugestija te je izvršena korekcija na način da je banka dužna da za izloženosti koje se odnose na slučajeve kada dužnik nije izvršio svoju obavezu prema banci najkasnije u roku od 60 dana od dana kada je izvršen protest po osnovu prethodno izdate garancije, utvrdi i knjigovodstveno evidentira očekivani kreditni gubitak u iznosu od 100%, osim u slučajevima kada je banka preduzela odgovarajuće pravne radnje i može dokumentovati izvjesnost naplate iz prihvatljivog kolaterala u naredne tri godine. U tom slučaju povećanje nivoa očekivanih kreditnih gubitaka nije dužna vršiti iznad 80% izloženosti. Pri tome, procjena budućih novčanih tokova iz prihvatljivog kolaterala svedenih na sadašnju vrijednost mora biti veća od 20% tog potraživanja.

22. Minimalne stope očekivanih kreditnih gubitaka za potraživanja od kupaca i potraživanja po osnovu finansijskog lizinga

22.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 27:

- (1) Banka je dužna da stope očekivanih kreditnih gubitaka za potraživanja od kupaca i ostalih potraživanja, te potraživanja po osnovu lizinga utvrdi najmanje u iznosima kako je navedeno u tabeli 3. iz ovog člana.

Tabela 3. Minimalne stope očekivanih kreditnih gubitaka za potraživanja od kupaca i potraživanja po osnovu finansijskog lizinga

R. br.	Dani kašnjenja	Minimalni očekivani kreditni gubitak
1.	koja nisu u kašnjenju (0 dana kašnjenja)	0,75%
2.	do 30 dana	2%
3.	od 31 do 60 dana	5%
4.	od 61 do 90 dana	10%
5.	od 91 do 120 dana	15%
6.	od 121 do 180 dana	50%
7.	od 181 do 365 dana	75%
8.	preko 365 dana	100%

- (2) Ako banka u skladu sa svojom internom metodologijom utvrdi veći iznos očekivanih kreditnih gubitaka od onih koji proizilaze iz odredaba ovog člana, banka je dužna primijeniti tako utvrđen veći iznos.

22.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je komentar da se izmijeni naslov člana u "Minimalne stope očekivanih kreditnih gubitaka za potraživanja od kupaca, ostala potraživanja i potraživanja po osnovu finansijskog lizinga".

Dostavljen je i komentar da je ovakav pristup koji podrazumijeva rezervacije 100% nakon godinu dana previse konzervativan i da se isti treba preispitati, naročito s obzirom na samu prirodu finansijskog leasing-a. Nadalje otvoreno je pitanje da li se finansijski leasing nakon rezerviranja 100% može prenositi u vanbilansnu evidenciju, a obzirom da imamo kasnije knjižena na lager imovine koja se preuzima nakon knjiženja 100% rezervacija? Modeli knjiženja efekata prijenosa na lager finansijskog leasing-a s vanbilance po nama ne mogu se izjednačavati sa stvarnom naplatom po kreditima u izvanbilanci?

22.3. Očitovanje

Komentar je prihvaćen i izvršena je korekcija naslova, uz napomenu da je dodato da i faktoring ima isti tretman. Vezano za drugi komentar, ne prihvatamo sugestiju banke i zadržavamo definisane procenete umanjenja vrijednosti za sve ostale izloženosti (uključujući finansijski lizing). Međutim, prihvatamo sugestiju banke u vezi sa prenosom u vanbilansnu evidenciju, te smo u konačnom prijedlogu Odluke

definisali da nije potrebno vršiti prenos 100% ispravljenih potraživanja po osnovu lizinga u vanbilansnu evidenciju.

23. Nekretnine i pokretna imovina

23.1.a Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 30. stav 2. i 3:

- (1) Nekretnina se može smatrati prihvatljivim kolateralom samo ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
 - a) banka raspolaze cjelokupnom potrebnom dokumentacijom iz koje je vidljivo da je ta nekretnina efikasan i primjeren sekundarni izvor naplate, odnosno ako postoje dokazi da se ta imovina može brzo i efikasno prodati po adekvatnoj cijeni,
 - b) izvršen je upis hipoteke prvog reda u zemljišnim knjigama i drugim registrima u korist banke,
 - c) banka ima uspostavljene efikasne postupke za provjeru pravne valjanosti hipoteke nad predmetnom nekretninom,
 - d) nekretnina je osigurana polisom osiguranja validnom u svakom trenutku trajanja ugovornog odnosa, a koja je vinkulirana u korist banke (osim za zemljište na kojem nije izgrađen objekat),
 - e) banka je obezbijedila procjenu vrijednosti nekretnine u skladu sa odredbama člana 31. ove odluke.
- (2) Pokretna imovina se može smatrati prihvatljivim kolateralom samo ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
 - 1) banka raspolaze cjelokupnom potrebnom dokumentacijom iz koje je vidljivo da je ta pokretna imovina efikasan i primjeren sekundarni izvor naplate, odnosno ako postoje dokazi da se ta imovina može brzo i efikasno prodati po adekvatnoj cijeni,
 - 2) izvršen je upis zalogu u registar založnih prava nad pokretnom imovinom kod institucije nadležne za vođenje tog registra,
 - 3) banka ima uspostavljene efikasne postupke za provjeru pravne valjanosti zalogu nad predmetnom pokretnom imovinom,
 - 4) banka ima mogućnost da na zahtjev izvrši monitoring kolaterala,
 - 5) dostupna je tržišna cijena pokretne imovine,
 - 6) pokretna imovina je osigurana odgovarajućom polisom osiguranja validnom u svakom trenutku trajanja ugovornog odnosa, a koja je vinkulirana u korist banke,
 - 7) banka je obezbijedila procjenu vrijednosti pokretne imovine u skladu sa odredbama člana 31. ove odluke.

23.2.a Komentari i upiti u javnoj raspravi

Vežano za član 30. stav (1) Odluke, postavljeno je pitanje da li se prilikom finansiranja kupovine stanova u izgradnji zabilježba može tretirati kao prihvatljiv kolateral, i ukoliko ne, da li je u tim slučajevima dozvoljeno finansiranje u iznos > 50 h KM (limit za neosigurane izloženosti)?

Vežano za član 30. stav (2) tačka b) dostavljen je stav svih banaka i revizora da se kolaterali kod kojih je izvršen upis hipoteke višeg reda u zemljišnim knjigama i drugim registrima u korist banke trebaju smatrati prihvatljivim kolateralom. Ovim je onemogućeno prihvatanje hipoteka 2, 3. ili nekog narednog reda za prihvatljiv kolateral što će stvarati probleme u praksi kod nekih dužnika koji imaju na hipoteci upisane terete viših redova u situacijama:

- kada je ispred banke terete nižeg reda upisala Poreska uprava, neka druga banka ili neko treće lice, i
- kada u ZK ulošku nisu urađena brisanja ranijih tereta, iako su otplaćene obaveze po kojima su nastali, što je česta situacija u praksi,

- kada je upisana hipoteka prvog reda u korist više banaka (tzv. *pari passu*),
- kada je ista banka hipotekarni povjerilac prvog i višeg reda i slično,
- kada su obaveze hipotekarnog povjerioca prvog reda uredno izmirene, ali da nije završen postupak formalno-pravnog brisanja tereta nad hipotekom.

Zbog toga predlažemo da se i dalje ostavi mogućnost prihvatanja nekretnina sa hipotekama viših redova kao prihvatljivog kolaterala, ali da se to detaljnije definiše na sljedeći način:

„izvršen je upis hipoteke prvog reda u zemljišnim knjigama i drugim registrima u korist banke, ili upis hipoteka višeg reda u korist banke s tim da banka mora u kreditnom dosijeu jasno dokumentovati visinu trenutnih obaveza dužnika po hipotekama nižeg reda. Preostali iznos prihvatljivog kolaterala koji banka može koristiti u obračunu očekivanih novčanih tokova računa se po formuli: preostali iznos prihvatljivog kolaterala = procjenjena vrijednost kolaterala * % HC – trenutno stanje obaveza dužnika prema hipotekama višeg reda“.

Vezano za član 30. stav (2) tačka d) i stav (3) tačka f) stav svih banaka je da se uslov da je nekretnina/pokretna imovina osigurana polisom osiguranja validnom u svakom trenutku trajanja ugovornog odnosa, a koja je vinkulirana u korist banke (osim za zemljište na kojem nije izgrađen objekat) treba izbrisati iz razloga što postoji utvrdiva, dokaziva tržišna vrijednost nekretnine i pokretne imovine koja nema polis. Takođe, nekoliko banaka je predložilo da se propiše veći korektivni faktor za slučajeve kada polisa osiguranja nije dostupna (predloženo 10%-20%).

23.3.a Očitovanje

Vezano za član 30. stav (1) Odluke, prilikom finansiranja kupovine stanova u izgradnji zabilježba se ne može tretirati kao prihvatljiv kolateral za potrebe primjene ove Odluke. Međutim, napominjemo da to ne znači da je bankama zabranjeno da kreditiraju izgradnju stanova, te da se to ne smatra nenamjenskim kreditom (i ne podliježe ograničenju od 50 h/KM).

Vezano za član 30. stav (2) tačka b) zadržavamo uslov da upis hipoteke mora biti prvog reda u zemljišnim knjigama i drugim registrima u korist banke, ali je dodato da je prihvatljivo ukoliko postoji *pari passu* status prvog reda sa drugim hipotekarnim povjeriocima. Kolateral se takođe smatra prihvatljivim u slučaju da je ista banka upisana kao hipotekarni povjerilac prvog i višeg reda, te u slučaju da je moguće dokumentovati da su obaveze hipotekarnog povjerioca prvog reda uredno izmirene, ali da nije završen postupak formalno-pravnog brisanja tereta nad hipotekom.

Upis hipoteka višeg reda nije zabranjen, ali iste za potrebe izračunavanja očekivanih kreditnih gubitaka nije moguće prihvatiti iz razloga što je u praksi izvjesnost naplate veoma mala i rijetki su takvi slučajevi.

Vezano za član 30. stav (2) tačka d) i stav (3) tačka f) prihvatamo sugestiju banaka da se navedeni uslov izbriše kao obaveza, kao i sugestiju da se za takve slučajeve propiše veći korektivni faktor u iznosu od 10%.

23.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 30. stav 4:

Tabela 4. Vrste prihvatljivog kolaterala u obliku nekretnina i pokretne imovine i minimalni korektivni faktori za te kolaterale

R.Br.	Vrsta prihvatljivog kolaterala	Korektivni faktor (%)
1.	Stambene nekretnine - stan	20
2.	Stambene nekretnine - kuća	30
3.	Stambene nekretnine - ostale nekretnine koje se ne koriste u stambene svrhe (vikendica, apartman i slično)	40
4.	Poslovne nekretnine - poslovni prostor	40
5.	Poslovne nekretnine - skladišno-industrijski objekti (fabrike, skladišta, poljoprivredni objekti i slično)	50
6.	Poslovne nekretnine – uslužni objekti (hotel i slično)	40
7.	Građevinsko zemljište	40
8.	Poljoprivredno zemljište	50
9.	Pokretna imovina – građevinsko-proizvodne mašine koje se koriste za specifičnu namjenu	90
10.	Pokretna imovina – građevinsko-proizvodne mašine koje mogu imati širu namjenu	70
11.	Pokretna imovina – putnička vozila	60
12.	Pokretna imovina - teretna vozila	70

23.2.b Komentari i upiti u javnoj raspravi

Postavljeno je pitanje na koju vrijednost kolaterala se primjenjuju korektivni faktori?

Dostavljen je i zahtjev da se preciznije objasne kategorije građevinsko-proizvodne mašine koje se koriste za specifičnu namjenu i pokretna imovina – građevinsko-proizvodne mašine koje mogu imati širu namjenu.

Dostavljeno je više pitanja i komentara u vezi sa propisanim korektivnim faktorima, kao što su da se isti računaju na osnovu dugogodišnjeg iskustva i rezultata u naplati banke, te tržišnih prosjeka, kao i konkretni slučajevi kao npr. zašto je apartman u istom nivou kao i vikendica jer su isti utrživi kao i kuće, tako da bi i korektivni faktor trebao biti isti, Poslovne nekretnine - skladišno-industrijski objekti (fabrike, skladišta, poljoprivredni objekti i slično) trebale bi biti na istom nivou kao i poslovne nekretnine - uslužni objekti (hotel i slično) jer su isti jednako utrživi, poslovni prostor bi trebao imati isto korektivni faktor kao i kuća jer je isti utrživ kao kuća.

Takođe, postavljeno je pitanje kako treba da se tretiraju korektivni faktori u smislu istih definisanim Odlukom o izračunavanju kapitala banke (član 60. stav 2. Odluke)? Da li je potrebno prilagodavanje korektivnih faktora i prilikom obračuna RWA ili se primjena pondera za potrebe izračuna RWA za kreditni rizik posmatra nezavisno od procesa klasifikacije aktive? Pojedine banke su predložile i da se izvrši usklađivanje sa odredbama te Odluke u smislu primjene korektivnih faktora (npr. za stambene

nekretnine – kuća korektivni faktor treba da bude 20% umjesto 30%, za poslovne nekretnine – skladišno-industrijski objekti i poljoprivredno zemljište 40% umjesto 50%).

Pored toga, banke su predložile da se definiše i minimum za očekivani rok naplate.

23.3.b Očitovanje

Korektivni faktori se primjenjuju na posljednju ažuriranu procijenjenu vrijednost kolaterala.

Pod pojmom mašine koje mogu imati širu namjenu podrazumijeva se npr. viljuškar ili CNC mašina za obradu metala, dok bi mašina koja se koristi za specifičnu namjenu bila npr. mašine vezana za proizvodnju isključivo jedne vrste proizvoda (npr. mašina za proizvodnju plastičnih boca).

Vežano za propisane korektivne faktore, Agencija je propisala minimume s obzirom da smo uvidom u metodologije banaka, došli do zaključka da postoje značajne razlike u definisanim korektivnim faktorima. Navedeni korektivni faktori predstavljaju minimume, a u skladu sa stavom 4. istog člana definisano je da banka treba utvrditi različite korektivne faktore nekretnine uzimajući u obzir lokaciju, specifičnost namjene za mašine i slično. Samim tim, smatra se da smo propisali minimume za najbolje lokacije, a banke trebaju da propišu veće korektivne faktore za ruralna područja.

Vežano za prijedlog da se izvrši usklađivanje sa korektivnim faktorima iz Odluke o izračunavanju kapitala banke, isti ne prihvatamo jer se za potrebe izračunavanja kapitala banaka koristi i različita definicija prihvatljivog kolaterala (npr. uopšte se ne priznaju stambene nekretnine koje nisu namijenjene stanovanju, vikendice, pokretna imovina i slično) a različita je i svrha ova dva zahtjeva.

Agencija nije definisala posebne minimume za očekivani rok naplate iz razloga što je propisala (izmjenom člana 25. stav 1. odluke), da je maksimalni period do kada je banka dužna da formira očekivane kreditne gubitke od 100% 7 godina (uključujući tri godine tokom kojih može da ne formira očekivane kreditne gubitke iznad 80%).

24. Procjena vrijednosti nekretnina i pokretne imovine

24.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 31:

- (1) Banka je dužna usvojiti politike i procedure za procjenu vrijednosti nekretnina i pokretne imovine koja služi kao kolateral, koje je dužna razmatrati najmanje jednom godišnje, te po potrebi vršiti njihovo prilagođavanje.
- (2) Banka je dužna da internim aktima definiše uslove i kriterije koje mora ispuniti nezavisni procjenitelj da bi mogao vršiti procjenu vrijednosti nekretnina i pokretne imovine, te da utvrdi listu nezavisnih procjenitelja čije procjene koristi. Listu nezavisnih procjenitelja banka kontinuirano ažurira nakon provedenih provjera kvaliteta procjena vrijednosti nekretnina i pokretne imovine izvršenih od strane tih procjenitelja.
- (3) S ciljem procjene adekvatnosti uspostavljenih politika i procedura za procjenu vrijednosti nekretnina i pokretne imovine, banka je dužna uspostaviti adekvatne i efikasne procedure za provjeru kvaliteta procjena vrijednosti nekretnina i pokretne imovine izvršenih od strane nezavisnih procjenitelja.
- (4) Za vrijeme trajanja ugovornog odnosa banka je dužna kontinuirano pratiti vrijednost nekretnina koje služe kao kolateral za njene izloženosti (kroz redovan monitoring kolaterala u skladu sa internim aktima banke), i to za poslovne nekretnine najmanje jednom godišnje, a za stambene nekretnine jednom u tri godine. Banka je dužna pratiti vrijednost nekretnina i češće ako su tržišni uslovi podložni značajnijim promjenama. Ako banka na osnovu praćenja utvrdi da bi moglo doći do značajnog smanjenja vrijednosti nekretnina u odnosu na uobičajene tržišne cijene, dužna je odmah od nezavisnog procjenitelja zatražiti provođenje ponovne procjene njihove vrijednosti. Za izloženosti koje iznose više od 5% priznatog kapitala ili 1 miliona KM (u zavisnosti šta je niže) banka je dužna obezbijediti da nezavisni procjenitelj provodi naknadnu ponovnu procjenu vrijednosti nekretnine najmanje svake tri godine.
- (5) Banka je dužna da internim aktima definiše minimalni sadržaj izvještaja o procjeni vrijednosti nekretnine, te način procjene vrijednosti nekretnina i utvrdi kriterije za primjenu različitih metoda procjene (tržišna, prihodovna i troškovna), uvažavajući vrstu nekretnine koja se procjenjuje, pri čemu bi troškovna metoda bila prihvatljiva u izuzetnim slučajevima.
- (6) Za vrijeme trajanja ugovornog odnosa banka je dužna kontinuirano pratiti vrijednost pokretne imovine koje služi kao kolateral za njene izloženosti. Pri tome se za vrijednost pokretne imovine može uzeti kupoprodajna vrijednost umanjena za troškove amortizacije, vrijednost pokretne imovine iz polise osiguranja ili tržišna vrijednost koja je lako dostupna, transparentna i utvrđena u skladu sa pravilima struke.
- (7) Banka je dužna obezbijediti da nezavisni procjenitelj provede procjenu vrijednosti pokretne imovine svake treće godine ukoliko je njena vrijednost prilikom odobravanja izloženosti bila veća od 500 hiljada KM.
- (8) Dokumentacija u vezi sa nekretninama i pokretnom imovinom koja služi kao kolateral koju je banka dužna imati u kreditnom dosijeu propisuje se Odlukom o minimalnim standardima za dokumentovanje kreditnih aktivnosti banaka.

24.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Vezano za stav (4) i stav (7), dostavljeno je pitanje koliko često je potrebno provoditi nezavisnu procjenu nekretnina za izloženost <5% priznatog kapitala ili 1 milion KM, odnosno pokretne imovine vrijednosti <500.000 KM ukoliko tržišni uslovi nisu podložni značajnim promjenama?

Takođe, vezano za stav (4) i stav (7) dostavljeno je pitanje li se za mjerodavnu procjenu kolaterala u vidu novoizgrađenih stanova i novih mašina može smatrati vrijednost iz kupoprodajnog ugovora ili je i u tom slučaju neophodno obezbijediti procjenu nezavisnog procjenitelja? U drugom slučaju se klijenti izlažu dodatnim troškovima, pri čemu je vrlo izvjesno da neće doći do odstupanja u vrijednosti procjene.

Vezano za stav (5) dostavljeno je pitanje za opširnije pojašnjenje izuzetnih slučajeva, odnosno da li se troškovna metoda smatra prihvatljivom kada se procjenjuje nekretnina u toku izgradnje gdje se u trenutku procjene posmatra utrošak materijala, procenat izgrađenosti itd.

Vezano za stav (7) dostavljeno je pitanje da li se taj zahtjev odnosi na nove kolaterale uspostavljene nakon stupanja na snagu odluke i da li je potrebno i do kada vraćati se u prošlost i identifikovati kolaterale za koje je potrebno napraviti nezavisnu procjenu.

Takođe dostavljeno je pitanje na koji način banka može kontinuirano pratiti vrijednost nekretnina koje služe kao kolateral, koje su to metode i postupci s obzirom da tokom redovnog monitoringa kolaterala vrši samo uvid u stanje kolaterala, ali nije kompetentna i ne raspolaže relevantnim bazama na osnovu kojih bi se utvrdilo značajno smanjenje vrijednosti nekretnina u odnosu na uobičajne tržišne cijene? Šta se podrazumijeva pod dokazom da Banka prati vrijednost nekretnina imajući u vidu da u tom slučaju Banka ne mora obezbjediti izvještaj nezavisnog procjenitelja?

Takođe, dostavljena je sugestija da se u nazivu člana i tekstu člana doda riječ „tržišne“, te da se povećava prag propisan stavom (7) ove odluke.

24.3. Očitovanje

Banka u slučajevima navedenim u prvom pitanju vrši nezavisnu procjenu samo u slučaju značajne promjene vrijednosti.

Smatramo prihvatljivim da se u slučaju novoizgrađenih stanova i novih mašina kao prva procijenjena vrijednost prihvata vrijednost iz kupoprodajnog ugovora.

Vezano za treće pitanje, vaš primjer bi se mogao smatrati izuzetnim slučajem, ali je potrebno da još jednom napomenemo da se nekretnine u izradnji ne smatraju prihvatljivim kolateralom za potrebe izračunavanja očekivanih kreditnih gubitaka. Takođe, primjena samo troškovne metode je prihvatljiva kada nisu dostupni relevantni podaci za procjenu po prihodovnoj i tržišnoj metodi, a što se odnosi na rijetke slučajeve i za specifične vrste kolaterala.

Vezano za četvrto pitanje, zahtjev iz ove odluke odnosi se na sve kolaterale kako bi se isti mogli smatrati prihvatljivim za potrebe izračunavanja očekivanih kreditnih gubitaka.

Vezano za peto pitanje, činjenica jeste da ne postoje adekvatni registri o tržišnim cijenama nekretnina, ali imajući u vidu da se i procjene nezavisnih procjenitelja jednim dijelom zasnivaju i na poređenju sa cijenama sličnih objekata (lokacija, kvadratura) sa internet stranica na kojima se objavljuje ponuda nekretnina, banci to može biti signal da je njena nekretnina precijenjena (npr. ukoliko se slični objekti prodaju po znatno nižoj cijeni).

Vezano za dostavljene sugestije, prihvatamo sugestiju da se izmijeni naziv i tekst člana i koristi termin „procjena tržišne vrijednosti“.

Agencija u budućnosti planira izdati smjernice iz oblasti procjene kolaterala i procjenitelja.

25. Ostali prihvatljivi kolaterali

25.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 32:

- (1) Ostalim prihvatljivim kolateralom smatraju se:
- a) dužnički vrijednosni papiri koji su izdati od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, Vlade Federacije Bosne i Hercegovine, Vlade Republike Srpske i Vlade Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine,
 - b) dužnički vrijednosni papiri koji su izdati od strane centralnih vlada ili centralnih banaka koje imaju kreditnu procjenu priznate vanjske institucije za procjenu kreditnog rejtinga koja se u skladu sa članom 69. Odluke o izračunavanju kapitala banke raspoređuje u stepen kreditnog kvaliteta 4 ili bolji,
 - c) dužnički vrijednosni papiri koji su izdati od strane multilateralnih razvojnih banaka iz člana 53. stav (2) Odluke o izračunavanju kapitala banke,
 - d) dužnički vrijednosni papiri koji su izdati od strane međunarodnih organizacija iz člana 54. Odluke o izračunavanju kapitala banke,
 - e) dužnički vrijednosni papiri koje su izdate od strane banaka, investicionih društava, regionalnih vlada i lokalnih vlasti, subjekata javnog sektora i multilateralnih razvojnih banaka (koje nisu obuhvaćene tačkom c) ovog stava) i ostalih subjekata, koji imaju kreditnu procjenu priznate vanjske institucije za procjenu kreditnog rejtinga koja se u skladu sa članom 69. Odluke o izračunavanju kapitala banke raspoređuje u stepen kreditnog kvaliteta 3 ili bolji,
 - f) dužnički vrijednosni papiri koji su izdati od strane banaka i regionalnih i lokalnih vlasti koji nemaju procjenu priznate vanjske institucije za procjenu kreditnog rejtinga, ukoliko isti kotiraju na priznatoj berzi,
 - g) zalog na zlatu,
 - h) dionice ili konvertibilne obveznice uključene u glavni berzanski indeks,
 - i) garancije i kontragarancije plative na prvi poziv izdate od strane subjekata navedenih u tački a) do f) ovog stava.
- (2) Kolaterali iz stava (1) ovog člana moraju ispuniti sljedeće dodatne uslove:
- a) prilikom procjene budućih novčanih tokova po osnovu naplate iz dužničkih vrijednosnih papira banka je dužna primjeniti odgovarajuće korektivne faktore u odnosu na tržišnu cijenu uzimajući u obzir količinu i učestalost trgovanja tim dužničkim vrijednosnim papirima, dosadašnje iskustvo u naplati, uslove u ekonomskom i pravnom okruženju emitenta, te odgovarajuća obilježja tih dužničkih vrijednosnih papira. Banka je dužna u svojim internim politikama i procedurama definisati odgovarajuće korektivne faktore, te iste dosljedno primjenjivati. Pri tome, banka ne može utvrditi manji korektivni faktor od 20% za dužničke vrijednosne papire koje koristi kao kolateral.
 - b) ukoliko postoji neusklađenost između dospjeća izloženosti i dospjeća ostalog prihvatljivog kolaterala, ostali prihvatljivi kolateral se priznaje prilikom utvrđivanja očekivanih kreditnih gubitaka samo u slučaju ako je njegovo dospjeće jednako ili duže od dospjeća izloženosti.
 - c) garancije i kontragarancije trebaju ispunjavati uslove i zahtjeve iz člana 84.-86. Odluke o izračunavanju kapitala banke.

25.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Vežano za stav (1) tačka f) ovog člana dostavljeno je pitanje iz kojih zemalja su prihvatljive dužnički vrijednosni papiri izdati od stranih banaka i regionalnih vlada, kao i garancije plative na prvi poziv.

Takođe, dostavljena je sugestija da minimalni *haircut* za vrijednosne papire iznosi 10% umjesto 20%.

25.3. Očitovanje

Vezano za prvo pitanje, prihvatljivim se smatraju dužnički vrijednosni papiri svih banaka i regionalnih vlada, koje imaju kreditnu procjenu priznate vanjske institucije za procjenu kreditnog rejtinga koja se u skladu sa članom 69. Odluke o izračunavanju kapitala banaka raspoređuje u stepen kreditnog kvaliteta 3 ili bolji, bez obzira u kojoj državi imaju sjedište ta lica. Pored toga, priznatim se smatraju dužnički vrijednosni papiri svih banaka i regionalnih vlada koje kotiraju na priznatoj berzi definisanoj Odlukom o izračunavanju kapitala banke. Npr. s obzirom da se Sarajevska i Banjalučka berza smatraju priznatim berzama u skladu sa prilogom 3. Odluke o izračunavanju kapitala banke, dužnički vrijednosni papiri od vrijednosti izdate od strane banaka iz Bosne i Hercegovine smatraju se prihvatljivim kolateralom. Analogno, garancije izdate od strane banaka iz Bosne i Hercegovine (koje su listirane na prihvatljivoj berzi) smatraju se prihvatljivim kolateralom.

Sugestija se djelimično prihvata, te je definisano da banka ne može utvrditi manji korektivni faktor od 10% za hartije od vrijednosti iz stava 1. tačke a-d ovog člana koje koristi kao kolateral, niti može utvrditi manji korektivni faktor od 20% za ostale vrijednosne papire.

26. Računovodstveni tretman materijalne imovine stečene u postupku naplate potraživanja

26.1.a. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 33. stav (2)

(2) Banka stečenu materijalnu imovinu priznaje u svojim finansijskim izvještajima kada nadležni sud donese Rješenje o dosudi i isto postane pravosnažno ili na datum kada stekne imovinu vansudskom nagodbom.

26.2.a. Komentari i upiti u javnoj raspravi

a) Predloženo je da osnov za priznavanje stečene materijalne imovine, umjesto pravosnažnog Rješenja o dosudi, bude ulazak u posjed predmetne imovine sa mogućnošću nesmetanog korištenja iste, te mogućnošću crpljenja svih raspoloživih vlasničkih prava, odnosno upis prava svojine nad predmetnom imovinom u javne evidencije (upis u ZK izvadak), a uzimajući u obzir da je u praksi uobičajen slučaj da od trenutka Rješenja o dosudi do trenutka ulaska u posjed prođe znatan vremenski period, te da banka prije trenutka ulaska u posjed nema kontrolu nad predmetnom imovinom, odnosno da bez upisa prava svojine u javne evidencije (upis u ZK izvadak) nema vlasništvo nad nekretninom.

b) Predloženo je da se navedena odredba dodatno precizira na način da se istom obuhvati način priznavanja materijalne imovine u finansijskim izvještajima banke koja je stečena prema odredbama Okvirnog zakona o zalozima BiH, ("Sl. glasnik" BiH br. 28 od 23 juna 2004; 54/04) kao lex specialis zakonskog propisa u odnosu na Zakon o izvršnom postupku, kao i način priznanja stečene imovine prema odredbama Zakona o izvršnom postupku kojim nije predviđeno donošenje Rješenja o dosudi u pojedinim izvršnim postupcima (ZIP Brčko distrikta, kada su predmet izvršenja pokretne stvari).

26.3.a. Očitovanje

a) Banka je dužna priznati stečenu materijalnu imovinu u momentu kada Rješenje o dosudi postane pravosnažno ili na datum kada stekne imovinu vansudskom nagodbom jer u tom momentu banka formalno pravno stiče pravo pokretanja postupka upisa svojine nad predmetnom imovinom u javne evidencije (upis u ZK izvadak). Uzimajući u obzir da u praksi najčešće od momenta izdavanja Rješenja o dosudi do momenta upisa svojine nad predmetnom imovinom (upis u ZK izvadak) prođe izvjestan vremenski period, banka ima period od tri godine da izvrši prodaju predmetne imovine prije nego što knjigovodstvenu vrijednost iste svede na 1 KM.

Osim toga, ukoliko je banka iz određenih razloga ometena pri ulasku u posjed predmetne imovine, isto predstavlja signal da se vrlo vjerovatno radi o imovini koja je teško utržiava i čija vrijednost treba biti umanjena u finansijskim izvještajima banke.

b) Uzimajući u obzir mogućnost sticanja pokretnih stvari koje su bile predmet ručne zaloge u postupku naplate potraživanja (oprema), kao i mogućnost sticanja imovine prema odredbama zakona koji ne poznaju donošenje Rješenja o dosudi, navedena odredba će biti dopunjena na način da banka stečenu materijalnu imovinu priznaje u svojim finansijskim izvještajima kada nadležni sud donese Rješenje o dosudi ili drugi ekvivalentan dokument, te isti postane pravosnažan ili na datum kada stekne imovinu vansudskom nagodbom.

26.1.b. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 33. stav (4) i stav (5)

- (4) Banka stečenu materijalnu imovinu prilikom inicijalnog priznavanja evidentira po nižoj od sljedećih vrijednosti:
- a) iznosa neto knjigovodstvene vrijednosti potraživanja banke,
 - b) vrijednosti nekretnine određene Rješenjem o dosudi.
- (5) U slučaju da je visina knjigovodstveno evidentiranih očekivanih kreditnih gubitaka jednaka visini potraživanja, banka će stečenu materijalnu imovinu evidentirati po tehničkoj vrijednosti u iznosu od 1 KM.

26.2.b. Komentari i upiti u javnoj raspravi

a) Sugerisano je da vrijednost navedena u Rješenju o dosudi sa stanovišta MSFI 9 nije relevantna, te da je stav 5. suprotan MSFI 9 i Konceptualnom okviru za finansijsko izvještavanje.

b) Predloženo je da se parametri izračuna umanjena vrijednosti stečene materijalne imovine prikazuju kroz kapital banke, umjesto kroz račun dobiti ili gubitka.

c) Postavljeno je pitanje da li se tretman vrednovanja koji je definisan za stečenu materijalnu imovinu odnosi i na sredstva koja su klasifikovana za namjenu prodaje i za sredstva klasifikovana kao investicione nekretenine.

d) Postavljeno je pitanje da li se i za stečenu materijalnu imovinu primjenjuje bilansni otpis dvije godine nakon priznavanja očekivanih kreditnih gubitaka u 100% iznosu kao i za ostale bilansne stavke?

e) Predloženo je da se priznavanje stečene materijalne imovine vrši po nižoj od: (1) neto vrijednosti pojedninačnog kolaterala tretiranog pri izračunu ispravki vrijednosti (diskontovana vrijednost kolaterala) ili (2) vrijednosti iz Rješenja o dosudi. Pri tome je sugerisano da način evidentiranja stečene materijalne imovine definisan Odlukom nije adekvatan za potraživanja koja su obezbijedena sa više kolaterala, posebno uz definisane minimalne procenete ispravki vrijednosti, te da će banka u slučaju postupanja na način definisan Odlukom prilikom prvog preuzimanja imovine priznati neto vrijednost potraživanja ukoliko je ista niža od vrijednosti iz Rješenja o dosudi, dok će za sve ostale nekretnine priznavanje biti izvršeno po tehničkoj vrijednosti.

f) Postavljeno je pitanje da li će banka, u slučaju evidentiranja stečene materijalne imovine po neto knjigovodstvenoj vrijednosti potraživanja, namirenje vršiti na teret ispravke vrijednosti umjesto iz vrijednosti stečene materijalne imovine.

g) Postavljeno je pitanje kako inicijalno priznati stečenu materijalnu imovinu kada je kredit bilansno otpisan, te da li u tom slučaju stečenu materijalnu imovinu treba knjižiti u bilans ili u vanbilans, kao promjenu oblika imovine iz finansijske u materijalnu i nakon prodaje priznati prihod, odnosno rashod. Sugerisano je da knjiženje stečene materijalne imovine ne bi bilo ispravno s obzirom da je pravilo da se imovina kojom banka upravlja i po kojoj ima osnov za buduće ekonomske koristi treba priznati u bilansu.

h) Sugerisano je da je za inicijalno priznavanje stečene materijalne imovine relevantna i vrijednost iz Rješenja o namirenju, da ista može značajno da odstupa od vrijednosti koja je navedena u Rješenju o

dosudi, pa se postavlja pitanje koja od ovih vrijednosti treba da bude osnov za priznavanje stečene materijalne imovine, odnosno za koji iznos banka smanjuje potraživanje od klijenta – za iznos naveden u Rješenju o dosudi ili za iznos naveden u Rješenju o namirenju?

26.3.b. Očitovanje

a) Predmetna sugestija je prihvaćena, a navedena odredba će biti izmijenjena na način da se vrijednost nekretnine određene Rješenjem o dosudi iz tačke b) ove odredbe (član 33. stav (4) tačka b) prednacrta Odluke) mijenja sa fer vrijednošću procijenjenom od strane ovlaštenog procjenitelja, umanjenom za očekivane troškove prodaje, pri čemu su troškovi prodaje troškovi koji su direktno povezani sa prodajom kao npr. troškovi notara, porez, sudske takse i slično. Pri tome, smatramo da je navedeni koncept inicijalnog priznavanja imovine stečene u postupku naplate potraživanja oprezan pristup koji ima za cilj nepriznavanje prihoda u trenutku inicijalnog priznavanja ove vrste imovine.

b) Navdeni prijedlog neće biti prihvaćen, a banka je dužna da efekte umanjenja vrijednosti stečene materijalne imovine evidentira kroz račun dobiti ili gubitka (uz napomenu da će se prvi efekti primjene ove odluke evidentirati kroz kapital).

c) Predloženi računovodstveni tretman se odnosi na sve nekretnine stečene u postupku naplate potraživanja koje banka nema namjeru koristiti u vlastite svrhe, tj. za potrebe obavljanja vlastite djelatnosti.

d) Računovodstveni otpis se odnosi samo na kredite, dok stečenu materijalnu imovinu banka bilansno evidentira sve do momenta njene prodaje, odnosno otuđenja.

e) Sugestija nije prihvaćena, te stečenu materijalnu imovinu nije moguće evidentirati prema vrijednosti kolaterala. Smatramo da je, uzimajući u obzir propisane minimalne stope očekivanih kreditnih gubitaka, evidentiranje stečene materijalne imovine potrebno izvršiti po nižoj od: (1) neto knjigovodstvene vrijednosti potraživanja banke ili (2) procijenjenoj fer vrijednosti od strane ovlaštenog procjenitelja, umanjenoj za očekivane troškove prodaje (koja je najčešće jednaka vrijednosti iz pravosnažnog Rješenja o namirenju). U slučaju da je potraživanje obezbijeđeno sa više kolaterala, potrebno je voditi računa da ni u kom slučaju zbir svih stavki imovine koja je preuzeta u postupku naplate predmetnog potraživanja ne pređe neto knjigovodstvenu vrijednost predmetnog potraživanja.

f) U slučaju sticanja materijalne imovine koju banka primi kao potpunu ili djelimičnu otplatu potraživanja, banka potraživanje namiruje iz te stečene materijalne imovine. Kada je neto knjigovodstvena vrijednost potraživanja banke niža od fer vrijednosti stečene materijalne imovine procijenjene od strane ovlaštenog procjenitelja, knjigovodstvena vrijednost stečene materijalne imovine ne može biti veća od neto knjigovodstvene vrijednosti potraživanja, niti banka prilikom sticanja ove imovine smije iskazivati prihod po bilo kakvom osnovu.

g) Ukoliko je kredit računovodstveno otpisan i vodi se u vanbilansnoj evidenciji, banka će stečenu materijalnu imovinu bilansno evidentirati po tehničkoj vrijednosti u iznosu od 1 KM, dok će informaciju o njenoj fer vrijednosti procijenjenoj od strane nezavisnog procjenitelja, voditi u odgovarajućoj vanbilansnoj evidenciji.

h) Sugestija je prihvaćena te je predmetna odredba izmijenjena. Vidjeti očitovanje pod a) pri čemu smatramo da je procijenjena fer vrijednosti od strane nezavisnog procjenitelja, umanjena za očekivane troškove prodaje najčešće jednaka vrijednosti iz pravosnažnog Rješenja o namirenju.

26.1.c. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 33. stav (6)

- c) U slučaju da je visina knjigovodstveno evidentiranih očekivanih kreditnih gubitaka manja od visine potraživanja, banka ne umanjuje vrijednost stečene materijalne imovine u toku prve godine od datuma inicijalnog priznavanja, odnosno istu evidentira po vrijednosti iz stava 4. ovog člana ili fer vrijednosti te imovine umanjenoj za troškove prodaje (u zavisnosti koja je vrijednost niža). Nakon isteka godine dana od datuma inicijalnog priznavanja, banka je dužna vršiti umanjenje vrijednosti stečene materijalne imovine po godišnjoj stopi od 50%.

26.2.c. Komentari i upiti u javnoj raspravi

- a) Traženo je pojašnjenje u vezi vrijednosti na koju se primjenjuje godišnja stopa umanjenja od 50% u drugoj godini, odnosno da li se očekuje da po isteku treće godine iznos stečene materijalne imovine bude sveden na tehničku vrijednost 1 KM ili se svake sljedeće godine vrijednost imovine umanjuje za dodatnih 50% u odnosu na trenutnu knjigovodstvenu vrijednost.
- b) Predloženo je da se razmotri da stopa umanjenja vrijednosti bude definisana na nivou od 20%, s obzirom da godišnja stopa umanjenja vrijednosti od 50% prerigorozna i stvara mogućnost da banke imaju podcijenjene vrijednosti imovine u svojim poslovnim knjigama, te da stečenu materijalnu imovinu prodaju po podcijenjenoj vrijednosti što nije ni u interesu banke, a ni nadležnog regulatora, a dovodi u pitanje i smisao procjene nezavisnog procjenitelja.
- c) Predloženo je da se stečena materijalna imovina tretira na jednak način kao i kolateral koji služi kao obezbjeđenje po kreditu.
- d) Predloženo je da se navedena odredba briše ukoliko se zadrži definisani iznos priznavanja očekivanih kreditnih gubitaka od 100% nakon kašnjenja u otplati od četiri godine, a uzimajući u obzir da je praksa pokazala da sudski postupak traje duže od četiri godine zbog čega će vrijednost svih kolaterala biti svedena na 1 KM i prije završetka sudskog postupka.
- e) Predloženo je da se banci ostavi mogućnost vrednovanja nekretnina u skladu sa drugim relevantnim standardima, te da banka internim aktom može da propiše vrednovanje za imovinu za koju nema ZK izvadak gdje se umanjenje treba izvršiti u roku od tri godine.
- f) Postavljeno je pitanje kako će se odredbe ovog člana u smislu naknadnog vrednovanja stečene materijalne imovine po isteku godine dana od inicijalnog priznavanja primijeniti kod imovine kod koje se navršilo više od godine dana od dana sticanja sa datumom primjene Odluke, te na koji način bi se priznavali dobijeni efekti? Odnosno, da li se odredbe Odluke odnose samo na novo stečenu imovinu od datuma primjene odluke, te kakav je tretman imovine koja je na drugačiji način knjigovodstveno evidentirana prije stupanja na snagu Odluke? Da li je za svu stečenu materijalnu imovinu potrebno retroaktivno preračunati datum inicijalnog priznavanja u skladu sa Odlukom i na taj način izvršiti umanjenje njene vrijednosti? Kakav je tretman imovine za koju su formirane regulatorne rezerve u iznosu od 100% ili manjem, s obzirom da banka više neće biti u obavezi obračunavati regulatorne rezerve za kreditne gubitke?

26.3.c. Očitovanje

a) – d) Uzimajući u obzir sve navedene upite i komentare na predmetnu odredbu, ista će biti zamijenjena odredbom da je banka dužna vrijednost stečene materijalne imovine svesti na 1 KM u roku od tri godine od datuma inicijalnog priznavanja iste. S druge strane, uzeta je u obzir dužina sudskih postupaka u praksi, pa će banci biti data mogućnost da, ukoliko preduzme odgovarajuće pravne radnje i može dokumentovati izvjesnost naplate svog potraživanja iz prihvatljivog kolaterala u naredne tri godine od dana obračuna očekivanog kreditnog gubitka, ne povećava nivo očekivanih kreditnih gubitaka iznad 80% vrijednosti izloženosti kada procjena budućih novčanih tokova iz prihvatljivog kolaterala svedenih na sadašnju vrijednost nije manja od 20% tog potraživanja. U slučaju da banka nije u mogućnosti izvršiti prodaju imovine, koju nema namjeru koristiti u vlastite svrhe, u roku od tri godine, isto predstavlja signal da se radi o imovini čiju je vrijednost potrebno umanjiti u finansijskim izvještajima banke. Osim toga, biće dodata i odredba prema kojoj će banka biti dužna obezbijediti da se najmanje jednom godišnje vrši naknadna procjena stečene materijalne imovine od strane nezavisnog procjenitelja, te da će o istoj voditi odgovarajuću vanbilansnu evidenciju kako bi se izbjegla mogućnost prodaje ove imovine po podcijenjenoj vrijednosti što nije ni u interesu banke, a niti Agencije.

Pored navedenog, skrećemo pažnju da se opisani tretman vrednovanja odnosi na svu materijalnu aktivu koju je banka primila kao potpunu ili djelimičnu otplatu potraživanja, a koju banka nema namjeru koristiti u vlastite svrhe, tj. za obavljanje vlastite djelatnosti.

e) Banci je ostavljena mogućnost da odredi standard po kojem će klasifikovati i vrednovati stečenu materijalnu imovinu. Međutim, banka je dužna da, bez obzira na klasifikaciju predmetne imovine, namjeru nadležnih organa banke o daljem postupanju sa tom imovinom i primjenu relevantnog

standarda, ukoliko istu ne namjerava koristiti u svrhu obavljanja vlastite djelatnosti, primjenjuje odredbe odluke u vezi sa računovodstvenim tretmanom materijalne imovine stečene u postupku naplate potraživanja, odnosno da predmetnu imovinu svede na 1 KM u roku od tri godine od datuma Rješenja o dosudi, a ne ZK izvotka.

f) Uzimajući u obzir navedeni upit, predmetni član će biti proširen odredbom koja će definisati tretman „zatečenog stanja“ predmetne imovine na način da će banka vrijednost imovine koja je evidentirana u knjigama banke prije 01.01.2019. godine svesti na nulu u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu odluke. S tim u vezi, nije potrebno retroaktivno preračunati inicijalni datum priznavanja stečene materijalne imovine.

Regulatorne rezerve za kreditne gubitke će ovom odlukom biti ukinute, a efekti prve primjene odredbi odluke i uputstva će se knjigovodstveno evidentirati na stavkama kapitala.

26.1.d. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 33. stav (7)

- d) Banka niti u jednom slučaju ne smije iskazivati prihod po osnovu sticanja materijalne imovine koju je primila kao potpunu ili djelimičnu otplatu dugova.

26.2.d. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Da li banka može iskazivati prihode ukoliko izvrši klasifikaciju materijalne imovine koju je primila kao potpunu ili djelimičnu otplatu dugova u investicione nekretnine ili ukoliko po realizovanoj prodaji ove imovine ostvari dobitak od prodaje?

26.3.d. Očitovanje

Predmetnom odredbom je jasno propisano da banka ne smije iskazati prihod po osnovu sticanja materijalne imovine koju je primila kao potpunu ili djelimičnu otplatu dugova, a ne po osnovu prodaje iste. Međutim, uzimajući u obzir evidentne nejasnoće u primjeni, navedena odredba će biti dopunjena na način da banka niti u jednom slučaju ne smije iskazivati prihod ni po kakvom osnovu prilikom sticanja materijalne imovine koju je primila kao potpunu ili djelimičnu otplatu dugova sve do njene prodaje.

27. Prelazne i završne odredbe

27.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 35.

- (1) Direktor Agencije će u roku od 60 (šezdeset) dana od dana stupanja na snagu ove odluke donijeti Uputstvo za klasifikaciju i vrednovanje finansijske aktive iz člana 1. stava (5) kojim se detaljnije definišu pojedine odredbe ove odluke.
- (2) Danom početka primjene ove odluke prestaje da važi:
 - a) Odluka o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom i klasifikaciju aktive banaka („Službene novine FBiH“, broj 85/11-prečišćeni tekst, 33/12-ispravka i 15/13),
 - b) Odluka o izvještavanju o nesolidnim komitentima koji se smatraju specijalnim kreditnim rizikom banaka („Službene novine FBiH“, broj 3/03).

27.2. *Komentari i upiti u javnoj raspravi*

Dostavljen je prijedlog svih banaka da se kao datum primjene Odluke definiše 01.01.2020. godine. Takođe, s obzirom da se predmetnom Odlukom stavlja van snage Odluka o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom i klasifikaciju aktive banaka, postavljeno je pitanje da li se napušta koncept izračunavanja nedostajućih rezervi, koji trenutno predstavljaju odbitnu stavku od kapitala, kako i da li će se izmijeniti način izračunavanja izloženosti za potrebe primjene odluke o izračunavanju kapitala banke i odluke o velikim izloženostima.

27.3. *Očitivanje*

Prihvatao prijedlog, te kao datum početka primjene u konačnom prijedlogu odluke definišemo 01.01.2020. godine.

S obzirom da se predmetnom odlukom stavlja van snage Odluka o minimalnim standardima za upravljanje kreditnim rizikom i klasifikaciju aktive banaka, banke više neće izračunavati nedostajuće rezerve, te shodno tome neće imati odbitnu stavku od kapitala (dopunskog kapitala).

Međutim, potrebno je napomenuti da će se efekti prve primjene ove odluke iskazati kao odbitna stavka od redovnog osnovnog kapitala, dok će naknadne promjene evidentirati kroz račun dobiti ili gubitka. Imajući u vidu gore navedeno, banke će od početka primjene odluke iznos izloženosti za potrebe Odluke o izračunavanju kapitala banke i Odluke o velikim izloženostima izračunavati na način da se od bruto knjigovodstvene vrijednosti oduzmu knjigovodstveno evidentirani očekivani kreditni gubici (ispravke vrijednosti i rezervisanja za pokriće gubitaka za vanbilansne stavke).

Nacrt Uputstva za klasifikaciju i vredovanje finansijske aktive

1. Pojmovi

1.1.a *Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu*

Član 2.

Pojmovi

(1) Pojmovi koji se koriste u ovom uputstvu imaju sljedeća značenja:

(f) Efektivna kamatna stopa je stopa kojom se diskontuju procijenjeni budući novčani prilivi ili odlivi tokom očekivanog vijeka trajanja finansijske imovine na bruto knjigovodstvenu vrijednost finansijske imovine.

Prilikom izračunavanja efektivne kamatne stope potrebno je procijeniti očekivane novčane tokove uzimajući u obzir sve ugovorene uslove u vezi sa finansijskom imovinom, ali ne uzimajući u obzir očekivane kreditne gubitke. Pri tome, efektivna kamatna stopa odražava samo ukupne prihode koje banka naplaćuje od klijenta po osnovu ugovora, odnosno ukupne rashode banke nastale po osnovu isplata klijentu, a ne uzima u obzir plaćanja klijenta prema trećim licima.

1.2.a *Komentari i upiti u javnoj raspravi*

Da li ova definicija efektivne kamatne stope znači da banka treba da uspostavi dvije efektivne kamatne stope, jednu u skladu sa odlukom o efektivnoj kamatnoj stopi i drugu za potrebe klasifikacije u koju se na primjer ne bi uključivao iznos koji klijent plaća za osiguranje ili notaru, nego samo ono što plaća banci? Da li se razlikuje EKS koja je trenutno definisana u skladu sa Zakonom o zaštiti korisnika finansijskih usluga? Da li se data definicija EKS može poistovijetiti sa definicijom EKS definisanom Odlukom o jedinstvenom načinu obračuna i iskazivanja efektivne kamatne stope na kredite i depozite?

1.3 a Očitovanje

Prema Uputstvu navedena definicija ne odgovara definiciji iz Odluke o jedinstvenom načinu obračuna i iskazivanja efektivne kamatne stope na kredite i depozite niti Zakonu o zaštiti korisnika finansijskih usluga, jer se prilikom izračunavanja EKS u skladu sa navedenim propisima uključuju i određeni troškovi koje klijent plaća trećim licima, a ne banci, a isti se koriste primarno s aspekta zaštite korisnika finansijskih usluga. Definicija efektivne kamatne stope iz Odluke o jedinstvenom načinu obračuna i iskazivanja efektivne kamatne stope na kredite i depozite i Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga se razlikovala i razlikuje od definicije efektivne kamatne stope iz MRS/MSFI.

1.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 2.

Pojmovi

(2) Pojmovi koji se koriste u ovom uputstvu imaju sljedeća značenja:

(n) Homogena grupa je grupa izloženosti koja obuhvata izloženosti sa sličnim karakteristikama kreditnog rizika (npr. na osnovu vrste izloženosti, ugovorenih uslova, industrijskog/tržišnog segmenta, geografske lokacije, ročnosti i slično) i sa sličnom vrijednošću jednog od relevantnih parametara kreditnog rizika (*PD*-a, *LGD*-a ili *CCF*-a), a koja se utvrđuje na osnovu analize dostupnosti i kvaliteta podataka. Pri tome, nivo granularnosti homogene grupe mora biti dovoljan da se na adekvatan način mogu ocijeniti promjene nivoa odgovarajućeg parametra kreditnog rizika.

Banka je dužna obezbijediti da se redovno vrši provjera adekvatnosti utvrđenih homogenih grupa, uzimajući u obzir nove informacije (o stvarnim nastancima statusa neizmirenja obaveza za *PD* parametar, stope oporavka za *LGD* parametar i slično), te makroekonomske faktore. Ukoliko se tom provjerom utvrdi da je potrebno, banka će izvršiti resegmentaciju izloženosti i formirati nove homogene grupe.

1.2 b Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljen je prijedlog da se tačno precizira vremenski interval u kojem banka mora da vrši ažuriranje i provjeru podataka koji ulaze u obračun očekivanih kreditnih gubitaka. Idealno je na mjesečnom nivou, a smatramo da je u trenutnim realnim mogućnostima banaka da ovo rade na kvartalnom nivou. Duži period od kvartalnog nije prihvatljiv u praksi. Tako da predložimo kroz cijelo Uputstvo da se definiše „...Banka je dužna obezbijediti da se, minimalno na kvartalnom nivou, vrši provjera...”.

Postavljeno je pitanje koliko često se vrši provjera adekvatnosti utvrđenih homogenih grupa te šta predstavlja adekvatnu homogenu grupu? Koliko iznosi minimalan broj partija/klijenata da bi homogena grupa bila reprezentativna i adekvatna?

Također, dostavljen je komentar da *LGD* ne mora nužno da bude homogena grupa jer on zavisi od individualnih faktora svake pojedinačne izloženosti.

1.3 b Očitovanje

Prijedlog se ne prihvata. Banka je u obavezi da precizira vremenski interval ažuriranja i provjere podataka koji ulaze u obračun očekivanih kreditnih gubitaka, s tim da se validacija istih mora vršiti najmanje jednom godišnje.

Analogno ostalim propisanim testiranjima i provjerama, provjera adekvatnosti utvrđenih homogenih grupa vrši se najmanje jednom godišnje. Homogene grupe treba da budu formirane na način da obuhvataju izloženosti sa sličnim karakteristikama kreditnog rizika kao što je ista djelatnost, slična ročnost, slična geografska lokacija i slično.

Ne postoji određeni minimalni broj partija/kroz klijenata u okviru jedne homogene grupe koji bi se smatrao reprezentativnim i adekvatnim, jer isto isključivo zavisi od rizičnog profila banke, veličine banke, sektorske i ročne strukture kreditnog portfolija i slično.

Nacrtom Uputstva nije bilo predviđeno da je banka u obavezi da formira LGD homogene grupe, već samo može da ih formira ukoliko je isto predviđeno internom metodologijom banke. S tim u vezi, da bi i ubuduće otklonili naprijed navedenu dilemu, predmetni stav je korigovan u dijelu koji se odnosi na formiranje homogenih grupa po osnovu parametara kreditnog rizika.

2. Početno priznavanje finansijske aktive

2.1 Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 3.

Početno priznavanje finansijske aktive

- (1) Banka priznaje stavku finansijske aktive u finansijskim izvještajima na datum trgovanja.
- (2) Datum trgovanja (engl. *trade date*) iz stava (1) ovog člana je datum zaključenja ugovora kojim banka preuzima obavezu sticanja stavke finansijske aktive (npr. zaključenja ugovora o kreditu, zaključenja ugovora o kupovini druge finansijske aktive, zaključenja posla na berzi ili drugom uređenom tržištu i slično).

2.2 Komentari i upiti u javnoj raspravi

Da li je banka u obavezi formirati ispravke vrijednosti odmah po donošenju odluke o odobrenju izloženosti od relevantnog nosioca kompetencije, odnosno i prije zaključenja ugovora sa klijentom (vanbilansne potencijalne obaveze)?

2.3 Očitovanje

Banka je dužna da knjigovodstveno evidentira očekivane kreditne gubitke na dan zaključenja ugovora, ne na dan odobrenja kredita. Nakon zaključenja ugovora o kreditu (vanbilansna potencijalna obaveza), za isti kao i za druge potencijalne vanbilansne obaveze koristi se CCF faktor koji vanbilansne potencijalne obaveze konvertuju u bilansne izloženosti i taj iznos predstavlja osnovicu za izračunavanje očekivanih kreditnih gubitaka.

3. Proces klasifikacije finansijske aktive

3.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 5.

Proces klasifikacije finansijske aktive

Banka je dužna da uspostavi adekvatan i efikasan proces klasifikacije stavki finansijske aktive, odnosno da donese i dosljedno primjenjuje interne akte kojima definiše proces klasifikacije, a koji minimalno treba da obuhvati postupke za utvrđivanje:

- a) da li je modifikacija stavke finansijske aktive značajna,
- b) obima tretmana svake stavke finansijske aktive koju banka stiče,
- c) da li se radi o stavci finansijske aktive koja u trenutku sticanja ima identifikovane kreditne gubitke na nivou pojedinačne izloženosti (engl. *Purchased or originated credit impaired asset*, u daljem tekstu: *POCI* imovina),
- d) poslovnog modela za stavku aktive koju banka stiče (engl. *Business model test*, u daljem tekstu: *BM* test),
- e) da li ugovoreni novčani tokovi od finansijske aktive koju banka stiče predstavljaju samo plaćanje glavnice i kamate (engl. *Solely payment of principal and interest*, u daljem tekstu: *SPPI* test),
- f) primjerenog modela računovodstvenog mjerenja,
- g) reklasifikacije stavki finansijske aktive.

Klasifikacija stavki finansijske aktive vrši se na način prikazan u dijagramu iz Priloga 2. ovog uputstva.

3.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

U članu 5. propisan je proces klasifikacije finansijske aktive, te je između ostalog navedeno da isti treba da obuhvati postupak za utvrđivanje primjerenog modela računovodstvenog mjerenja. Molimo za definiciju primjerenog modela računovodstvenog mjerenja.

3.3. Očitovanje

Model računovodstvenog mjerenja je detaljno objašnjen u članu 11. Uputstva.

4. Značajnost modifikacije stavke finansijske aktive

4.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 6. Značajnost modifikacije stavke finansijske aktive

(1) Modifikacija stavke finansijske aktive postoji kada je izvršena promjena nekih ili svih odredbi ugovora.

(2) Banka je dužna da u slučaju stavke finansijske aktive koja predstavlja dužnički finansijski instrument (vrijednosni papiri i krediti) utvrdi da li je izvršena modifikacija značajna, odnosno da li je razlika između sadašnje vrijednosti preostalih novčanih tokova diskontovanih primjenom originalne efektivne kamatne stope i sadašnje vrijednosti izmijenjenih novčanih tokova diskontovanih primjenom originalne efektivne kamatne stope veća od 10%.

(3) Ukoliko je modifikacija značajna, banka prestaje priznavati originalnu stavku finansijske aktive i počinje priznavati novu stavku.

Pri tome, banka utvrđuje da li nova stavka finansijske aktive predstavlja *POCI* imovinu, te ukoliko je to slučaj istu tretira u skladu sa članom 8. ovog uputstva. Ukoliko se ne radi o *POCI* imovini banka provodi ponovo *BM* test i *SPPI* test, te određuje primjeren model računovodstvenog mjerenja za novu modifikovanu stavku finansijske aktive.

(4) Ukoliko modifikacija nije značajna, banka nastavlja sa priznavanjem stavke finansijske aktive.

4.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Dostavljena su pitanja:

-Šta podrazumjeva priznavanje nove stavke finansijske imovine sa stanovišta razgraničenja naknada: 1. da li se iste prihoduju, 2. broja dana -da li se ponovo kreće od 0 dana, 3. ročnosti - da li se kalkuliše novi period trajanja kredita i u skladu s tim se i izvještava u izvještaju o ročnoj uskladenosti. Zatim sa stanovišta već formiranih rezervisanja, ako je novi instrument da li se prenose već formirana rezervisanja, da li se može promijeniti nivo kreditnog rizika.

-Šta u slučaju da je značajna modifikacija uslovljena tržišnim uticaje na koji način izvršiti priznavanje novog instrumenta?

-Šta u slučaju kada nad jednim kreditom imamo više modifikacija da li se iznos od 10% razlika u novčanom toku mjeri na prethodnu modifikaciju ili kumulativno na prvi osnovni ugovor?

Također, dostavljen je prijedlog da se značajnost modifikacije ne ograničava samo na ovaj uslov jer mogu postojati i drugi relevantni uslovi npr. kvalitativni: promjena dužnika, promjena valute.

Ako je interno propisani niži trashold može li banka primjenjivati interni? Također, nije pojašnjen daljni tretman dobiti/gubitka usljed modifikacije koja nije značajna.

4.3. Očitovanje

Kod razgraničenja naknade, u slučaju da je banka ugovorila novu naknadu prilikom modifikacije koja je značajna, vrši se oprihodovanje ostatka naknade za izloženost koja se prestala priznavati, te se nova naknada razgraničava na vijek trajanja kredita.

Što se tiče broja dana kašnjenja, priznavanjem nove izloženosti, podrazumjeva se da su sve prethodne obaveze zatvorene, te brojanje dana počinje od nule i u skladu sa tim izvještava o ročnoj uskladenosti

Priznavanjem nove izloženosti formiraju se novi očekivani kreditni gubici. Napominjemo da u slučaju modifikacije banka ne može modifikovanu izloženost rasporediti u niži nivo kreditnog rizika od one u koju je bila raspoređena originalna izloženost prije izvršene modifikacije, a što je predviđeno članom 17, stavom (4) Odluke. Nadalje, priznavanje novog finansijskog instrumenta se vrši na isti način bez obzira na razloge modifikacije, a iznos od 10% se mjeri u odnosu na prethodnu modifikaciju.

Što se tiče značajnosti modifikacije, prijedlog se djelimično prihvata. Ostaje na snazi odredba kojom se predviđa da se utvrdi da li je izvršena značajna modifikacija u zavisnosti da li razlika u novčanim tokovima prije i poslije modifikacije veća je od 10%, ali je izvršena dopuna s novim stavom koji glasi: *Banka može, pored kriterija iz stava (2) ovog člana, internim aktima propisati i dodatne kriterije za utvrđivanje značajnosti modifikacije.*

Banka može primjenjivati interno propisani niži prag materijalnosti. Dalji tretman dobiti/gubitka uslijed modifikacije koja nije značajna banka je dužna definisati internim računovodstvenim priručnikom.

5. Obim tretmana finansijske aktive

5.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 7.

Obim tretmana finansijske aktive

- (1) U zavisnosti od vrste finansijske aktive banka primjenjuje puni tretman na sve stavke finansijske aktive, osim na sljedeće stavke na koje primjenjuje djelimični tretman:
 - a) potraživanja od kupaca i ostala potraživanja,
 - b) potraživanja po osnovu finansijskog lizinga.
- (2) Puni tretman podrazumijeva cjelokupni proces klasifikacije i vrednovanja stavke finansijske aktive, dok djelimični tretman podrazumijeva samo raspoređivanje izloženosti u nivoe kreditnog rizika i utvrđivanje i priznavanje očekivanih kreditnih gubitaka.

5.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Prema članu 7. potraživanja za finansijski lizing, Banka je dužna primjeniti djelimični tretman (odnosno korištenje tablice definisanih procenata navedenih u članu 27 – Odluke). Navedeno je u suprotnosti sa MSFI 9, gdje se potraživanja po lizingu prikazuju skupa sa potraživanjima za date kredite, odnosno MSFI 9 ih smatra jednom kategorijom. U praksi postoje slučajevi gdje banka koja ima potraživanja po finansijskom lizing, koje u skladu sa MSFI 9 metodologijom matične grupe, stavlja u istu kategoriju kao i date kredite prema klijentima, a prema Odluci je suprotna praksa, što bi zahtijevalo dvostruko vođenje računovodstvenih evidencija. U praksi je moguće da se naprave pojednostavljeni modeli procjene umanjenja vrijednosti, ali se takve procjene trebaju kreirati na bazi očekivanih kreditnih gubitaka koristeći se tekućim, historijskim podacima i najboljim procjenama budućih dešavanja.

5.3. Očitovanje

Navedeno nije u suprotnosti sa MSFI 9, jer standard predviđa pojednostavljeni pristup za potraživanja od kupaca, ugovornu imovinu i potraživanja za lizing (tačka 5.5.15), odnosno u slučaju banaka koje posluju na našem tržištu, potraživanja po osnovu finansijskog lizinga. Supervizorska praksa pokazuje da banke koje nude usluge finansijskog lizinga uglavnom biraju pojednostavljeni pristup, te smo stava da isti treba biti propisan na nivou cijelog bankarskog sistema.

6. BM Test

6.1.a Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 9.

Određivanje poslovnog modela (BM test)

(5) Prilikom provođenja BM testa, banka je dužna postupati na sljedeći način:

- a) izvršiti provjeru poslovnog modela „Držanje radi naplate“ na način da potvrdi najmanje sljedeće:
 - i. da su prodaje dužničkih instrumenata u prethodnom periodu bile rijetke (iako mogu biti značajne u vrijednosti) ili izuzetno male vrijednosti (iako su česte), pri čemu se značajnost određuje u poređenju sa istom vrstom izloženosti u okviru istog poslovnog modela,
 - ii. da su rijetke prodaje bile opravdane, a na osnovu utvrđivanja:
 - značajnosti vremenskog perioda zadržavanja instrumenta u knjigama banke, odnosno da li su prodaje koje su izvršene bile blizu roka dospijeca instrumenta i da li su prihodi od prodaje približno jednaki iznosu koji bi se dobio po osnovu preostalih ugovorenih novčanih tokova,
 - da li su prodaje posljedica povećanja kreditnog rizika druge ugovorne strane (npr. prodaja portfolija koji je u statusu neizmirenja obaveza, pada rejtinga emitenta dužničkog vrijednosnog papira i slično),
 - da li su prodaje posljedice internog ili eskternog stresnog scenarija,
 - da li su prodaje posljedica potrebe usklađivanja sa propisanim ograničenjima izloženosti.
 - iii. da se dužnički instrument ne drži u portfoliju zbog potrebe osiguravanja operativne likvidnosti.

6.2.a Komentari i upiti u javnoj raspravi

U članu 9. stav 5. tačka a. alineja i. pretpostavlja se da su se prodaje desile, što u praksi često nije slučaj. Potrebno uvesti i dodatni uvjet da se prodaje uopće nisu desile.

6.3.a Očitovanje

Prijedlog se prihvata, stav (5) tačka a) alineja i) nadopunjen je na sljedeći način:

- i. *'da su prodaje dužničkih instrumenata u prethodnom periodu (ukoliko ih je bilo) bile rijetke (iako mogu biti značajne u vrijednosti) ili izuzetno male vrijednosti (iako su česte), pri čemu se značajnost određuje u poređenju sa istom vrstom izloženosti u okviru istog poslovnog modela'*

6.1.b Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 9. Određivanje poslovnog modela (BM test)

- b) izvršiti provjeru poslovnog modela „Držanje radi naplate ili prodaje“ na način da potvrdi najmanje sljedeće:
 - i. da su učestalost, broj i vrijednost prodatih dužničkih instrumenata veći od onih u poslovnom modelu „Držanje radi naplate“, ali da nivo učestalosti prodaje instrumenata nije pretjerano veliki,
 - ii. da je prilikom donošenja odluke o sticanju ili prodaji dužničkog instrumenta bila bitnija informacija o prihodima po osnovu kamate, nego o prihodima koji bi se ostvarili prodajom dužničkog instrumenta, pri čemu banka treba izvršiti i analizu strukture prihoda od sličnog instrumenta u prethodnom periodu,
 - iii. dinamiku praćenja kreditnog kvaliteta druge ugovorne strane,
 - iv. primarne razloge/ciljeve držanja dužničkog instrumenta koji mogu na primjer biti upravljanje potrebama za likvidnošću, postizanje ročne usklađenosti instrumenata aktive i obaveza i slično.

6.2.b Komentari i upiti u javnoj raspravi

Stav 5, tačka b, alineja i) i ii) nije u skladu sa standardom koji ne ograničava na bilo koji način učestalost i vrijednost prodaja. Ovo je posebno značajno zbog specifičnosti tržišta gdje postoji manjak instrumenata potrebnih za održavanje likvidnosti, te banke rijetko prodaju imovinu „Držanje radi naplate ili prodaje“ u uvjetima viška likvidnosti na tržištu (B4.1.4B). U usporedbi sa poslovnim modelom čiji je cilj držati finansijsku imovinu radi prikupljanja ugovornih novčanih tokova, ovaj poslovni model će tipično uključivati učestalije prodaje veće vrijednosti. To je zato jer je prodaja finansijske imovine sastavni dio postizanja cilja ovog poslovnog modela a ne samo sporedni element. Međutim, ne postoji ograničenje u smislu učestalosti ili vrijednosti prodaja u okviru ovog modela jer su i prikupljanje ugovornih novčanih tokova i prodaja finansijske imovine sastavni dio za postizanje ovog cilja.

6.3.c Očitovanje

Kod utvrđivanja poslovnog modela, članom 9 date su minimalne stavke koje banka treba uzeti u razmatranje, pri čemu, svaka navedena stavka ne treba biti u potpunosti ispunjena da bi ista bila dodjeljena određenom poslovnom modelu.

Članom 9, tačkom (5), alinejom (b), podtačkom iv. stoji 'primarne razloge/ciljeve držanja dužničkog instrumenta koji mogu na primjer biti upravljanje potrebama za likvidnošću, postizanje ročne usklađenosti instrumenta aktive i obaveza i slično'. S tim u vezi, banka može kontinuirano da drži obaveznice u portfelj 'Držanje radi naplate ili prodaje', bez da proda ijednu obveznicu, jer je namjera držanja za potrebe likvidnosti, koje mogu, a ne moraju da se dese. Skrećemo vam pažnju da kod utvrđivanja fer vrijednosti te obaveznice treba provjeriti da li se ispunjavaju uslovi iz člana 15. Uputstva.

6.1.c Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

**Član 9.
Određivanje poslovnog modela (BM test)**

c) prilikom određivanja poslovnog modela „Poslovni model sa ostalim ciljevima“ osnovni cilj upravljanja dužničkim instrumentima nije ni držanje radi naplate ni držanje radi naplate ili prodaje. Cilj ovog modela obično dovodi do aktivne kupovine i prodaje, a prikupljanje ugovorenih novčanih tokova samo je sporedni element u ostvarivanju cilja ovog poslovnog modela, te se dužnički instrumenti u okviru ovog modela vrednuju po fer vrijednosti kroz račun dobiti ili gubitka.

6.2.c Komentari i upiti u javnoj raspravi

Zašto su u okviru ovog člana navedene upute za vrednovanje finansijskog instrumenta, što nije navedeno u tački a. i b. Nadalje u produzetku član 11 daje upute za vrednovanje za sve poslovne modele. Razmotriti brisanje: „... te se dužnički instrument u okviru ovog modela vrednuju po fer vrijednosti kroz račun dobiti ili gubitka.“

6.3.c Očitovanje

Prijedlog se prihvata, navedena odredba je uklonjena iz stava 5, tačka c ovog člana.

7. SPPI test

7.1 Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 10.

Određivanje karaktristika ugovorenih novčanih tokova (SPPI test)

- (1) SPPI test vrši se samo za stavke finansijske aktive koje predstavljaju dužničke instrumente koji nisu dobili status *POCI* imovine.
- (2) Banka je dužna da u svojim internim aktima definiše način provođenja *SPPI* testa, pri čemu uzima u obzir najmanje sljedeće:
 - a) da li kamata sadrži samo naknadu za kreditni rizik, rizik likvidnosti, administrativne troškove, profitnu maržu i slično, koja je uključena u ugovorom definisanu kamatnu stopu.
Pri tome, ako banka zaključi da ugovoreni novčani tokovi obuhvataju i naknadu za druge vrste rizika ili promjenjivost ugovorenih novčanih tokova koji ne odražavaju suštinu ugovora na osnovu kojeg se priznaje taj instrument, onda takvi novčani tokovi ne predstavljaju samo plaćanje glavnice i kamate.
 - b) utvrdi da li kamata u okviru ugovora sadrži samo naknadu za vremensku vrijednost novca kojom se osigurava naknada za protok vremena.
Pri tome, ako banka zaključi da se očekivani nediskontovani novčani tokovi značajno razlikuju u odnosu na ugovorene nediskontovane novčane tokove, u slučajevima gdje se na primjer kamatna stopa mijenja frekvencijom manjom od frekvencije referentne kamatne stope na kojoj se zasniva i slično, onda takvi novčani tokovi ne predstavljaju samo plaćanje glavnice i kamate.
 - c) utvrdi postojanje neuobičajenih odredbi u ugovoru o dužničkom instrumentu.
Pri tome, ako banka ustanovi postojanje neuobičajenih odredbi u ugovoru o dužničkom instrumentu kao što su: postojanje finansijske poluge prilikom određivanja kamatne stope (npr. ako se referentna kamatna stopa množi sa faktorom većim od 1), vezanost kamate za druge cijene ili indekse, pored varijabilnih referentnih kamatnih stopa ili stope inflacije, postojanje mogućnosti konvertovanja instrumenta u drugi finansijski instrument ili valutu po unaprijed određenim uslovima, postojanje ograničenja iz ugovora po pitanju naplate potraživanja (npr. banka je pravno ograničena da vrši naplatu isključivo iz novčanih tokova vezanih za taj dužnički instrument ili iz projekta koji se njime finansira), postojanje inverzne kamatne stope (npr. kamatna stopa se formira na način da se od marže banke oduzme promjenjiva referentna kamatna stopa ili se kamatna stopa uvećava usljed umanjenja referentne kamatne stope) i slično, onda takvi novčani tokovi ne predstavljaju samo plaćanje glavnice i kamate.
 - d) utvrdi značajnost promjene iznosa ugovorenih novčanih tokova usljed provjere valutne strukture.
Pri tome, ukoliko banka, usljed provjere valutne strukture, utvrdi da se npr. novčani tokovi mogu izmirivati u različitim valutama (npr. glavnica se izmiruje u *EUR*, a kamata u *CHF*), da je kamatna stopa koja se vezuje za referentnu stopu valute različita od one u kojoj je kredit denominovan (npr. kredit odobren u *USD*, uz kamatu koja se plaća u toj valuti, a računa se na osnovu godišnjeg *EURIBOR*-a) i slično, onda takvi novčani tokovi ne predstavljaju samo plaćanje glavnice i kamate.
 - e) utvrdi da li opcija prijevremene otplate kao i opcija produženja roka dužničkog instrumenta ne predstavlja samo nepodmireni iznos glavnice i kamate, te razumnu dodatnu naknadu za prijevremeni raskid ugovora, odnosno produženje istog.
Pri tome, ukoliko banka utvrdi da dužnički instrument sadrži ugovorne odredbe koje mogu promijeniti vrijeme ili iznos novčanih tokova, dužna je procijeniti značajnost tih promjena i shodno tome odrediti da li takvi novčani tokovi predstavljaju samo plaćanje glavnice i kamate.

7.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

- a) Dostavljeno je pitanje da li će Agencije za bankarstvo ili Centralna Banka u budućnosti objavljivati podatke o minimalnim i maksimalnim kamatnim stopama za tržište F BiH i RS po glavnim tipovima kreditnih proizvoda za fizička i pravna lica, kao i informacije o naknadama po vrstama proizvoda. Redovno i ažurno objelodanjivanje navedenih podataka omogućilo bi banakama da SPPI test sprovedu objektivno, realno i dosljedno. Postojeći podaci u vidu prosjeka koji se objavljuju nisu dovoljni.
- b) Neke od odredbi ovog člana po automatizmu određuju da novčani tokovi iz imovine ne predstavljaju samo plaćanje glavnice i kamate, a da se ne ostavlja mogućnost argumentacije za *not genuine* i *deminimis* slučajeve - što je inače podržano kroz MSFI 9.
- c) Dostavljen je prijedlog da se precizno navede kako se ova odredba ne odnosi na kredite u BAM, niti kredite u BAM s EURO valutnom klauzulom.
- d) Dostavljena je sugestija da se definiše koja je to razumna dodatna naknada za prijevremeni raskid ugovora. Prijedlog je da se definiše 5%.

7.3. Očitovanje

- a) Odlukom i Uputstvom se neće propisivati objavljivanje traženih podataka jer navedeno nije predmet Odluke niti Uputstva.
- b) Uputstvom su date minimalne smjernice za primjenu MSFI 9, te iste nisu mogle obuhvatiti sve odredbe navedenog standarda. Obaveza banke je da definiše način provodjenja SPPI testa, koji može, ali i ne mora da sadrži argumentaciju za *not genuine* i *de minimis*.
- c) Prijedlog se prihvata, za navedeni član je izvršena nadopuna na sljedeći način: *'Banka nije u obavezi da procjenjuje valutno inducirani kreditni rizik za izloženosti sa valutnom klauzulom u EUR-u, imajući u vidu postojanje valutnog odbora u Bosni i Hercegovini.'*
- d) Kod utvrđivanju naknada kod prijevremenog raskida ugovora za fizička lica, posebna pažnja se mora posvetiti odredbama Zakona o bankama, podzakonskim aktima Agencije, Zakonu o zaštiti korisnika finansijskih usluga kojima se definiše maksimalna naknada koju banka može naplatiti.

8. Izbor primjerenog modela računovodstvenog mjerenja

8.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 11.

Izbor primjerenog modela računovodstvenog mjerenja

- (1) Na osnovu rezultata testiranja poslovnog mode *BM* testa i *SPPI* testa, banka za svaku stavku finansijske aktive koja predstavlja dužnički instrument primjenjuje jedan od sljedećih računovodstvenih tretmana na način prikazan u Prilogu 3. ovog uputstva, odnosno:
 - a) vrednovanje po amortizovanom trošku u slučaju izbora poslovnog modela „Držanje radi naplate“ i kada su ispunjeni uslovi *SPPI* testa,
 - b) vrednovanje po fer vrijednosti kroz ostalu sveobuhvatnu dobit u slučaju izbora poslovnog modela „Držanje radi naplate ili prodaje“ i kada su ispunjeni uslovi *SPPI* testa,
 - c) vrednovanje po fer vrijednosti kroz račun dobiti ili gubitka u slučaju izbora poslovnog modela sa ostalim ciljevima i kada nisu ispunjeni uslovi *SPPI* testa.
- (2) Banka može vlasničke instrumente vrednovati po fer vrijednosti kroz račun dobiti ili gubitka ili po fer vrijednosti kroz ostalu sveobuhvatnu dobit, a finansijske derivate može vrednovati samo po fer vrijednosti kroz račun dobiti ili gubitka.
- (3) Banka može pri početnom priznavanju neopozivo odrediti da se i ostale stavke finansijske aktive mjere po fer vrijednosti kroz račun dobiti ili gubitka, ukoliko na takav način uklanja ili značajno smanjuje nekonzistentnost u računovodstvenom vrednovanju i priznavanju te stavke (engl. *fair value option*).

8.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Nepotpuna definicija mogućnosti vrednovanja po fer vrijednosti kroz ostalu sveobuhvatnu dobit u odnosu na MSFI 9: 5.7.5, što ostavlja prostora za pogrešna tumačenja.

8.3. Očitovanje

Smatramo da navedena definicija nije u suprotnosti sa MSFI 9, a ovim Uputstvom nije moguće davati obimna tumačenja svih definicija standarda.

9. Početno vrednovanje stavki finansijske aktive

9.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 14.

Početno vrednovanje stavki finansijske aktive

- (1) Stavke finansijske aktive se u trenutku početnog priznavanja vrednuju po fer vrijednosti uvećano za troškove transakcije.
- (2) Izuzetno od stava (1) ovog člana, ukoliko se stavke finansijske aktive naknadno vrednuju po fer vrijednosti kroz račun dobiti ili gubitka ne vrši se uvećanje za troškove transakcije u trenutku početnog priznavanja.

9.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

Propisano je da se stavke finansijske aktive u trenutku početnog priznavanja vrednuju po fer vrijednosti uvećano za troškove transakcije. Molimo za detaljnije pojašnjenje troškova transakcije.

9.3. Očitovanje

Troškovi transakcije definisani su članom 2. stav (1) tačka I) Uputstva:

„Troškovi transakcije su troškovi prodaje stavke aktive na glavnom (ili najpovoljnijem) tržištu za tu stavku aktive, i koji su direktno povezani sa prodajom te stavke, te ispunjavaju oba sljedeća kriterija:

- i. proizilaze direktno iz navedene transakcije i bitni su za istu,
- ii. ne bi nastali kod banke da nije donesena odluka o prodaji te stavke aktive. „

Jedan od primjera troškova transakcije su naknade koje banke plaćaju brokerskim kućama prilikom kupovine vrijednosnih papira.

10. Naknadno vrednovanje stavki finansijske aktive po fer vrijednosti

10.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 15.

Naknadno vrednovanje stavki finansijske aktive po fer vrijednosti

- (1) Stavke finansijske aktive naknadno se vrednuju po fer vrijednosti ukoliko je primjenjen računovodstveni tretman: vrednovanje po fer vrijednosti kroz ostalu sveobuhvatnu dobit ili vrednovanje po fer vrijednosti kroz račun dobiti ili gubitka.
- (2) Prilikom vrednovanja stavke finansijske aktive po fer vrijednosti, potrebno je utvrditi:
 - a) glavno, odnosno najpovoljnije tržište za tu stavku i
 - b) metode vrednovanja primjerene za određivanje fer vrijednosti te stavke, uzimajući u obzir dostupnost ulaznih podataka koji se mogu koristiti za određivanje cijene predmetne stavke, te nivo hijerarhije fer vrijednosti kojem ti ulazni podaci pripadaju.
- (3) Za potrebe vrednovanja iz stava (2) tačka b) ovog člana, banka može koristiti jednu od sljedećih metoda:
 - a) tržišnu metodu, odnosno:
 - i. metodu vrednovanja po tržišnoj cijeni (engl. *Mark-to-Market*) prema kojoj se za vrednovanje određene stavke finansijske aktive koristi posljednja cijena sa aktivnog tržišta ili
 - ii. metodu vrednovanja po modelu (engl. *Mark-to-Model*) koja se koristi ukoliko postoji aktivno tržište za sličnu stavku finansijske aktive, ali ne i za predmetnu stavku finansijske aktive koja se vrednuje (npr. dužnički instrument je izdat od strane istog emitenta i/ili ima istu ročnost i slično).
 - b) metodu diskontovanog novčanog toka (engl. *Discounted cash flows*) koja podrazumijeva svođenje na sadašnju vrijednost, a koristi se ukoliko nisu dostupne informacije o cijeni za istu ili sličnu stavku finansijske aktive na aktivnom tržištu.
- (4) Za potrebe primjene stava (3) ovog člana, smatra se da za određenu stavku finansijske aktive postoji aktivno tržište ukoliko su ispunjeni minimalno sljedeći uslovi:
 - a) u posljednjih godinu dana izvršene su minimalno dvije transakcije mjesečno i
 - b) ostvareno je minimalno 25 hiljada KM prometa određenom stavkom finansijske aktive u posljednja tri mjeseca.

10.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

- a) Potrebno je konkretno definisati koja je posljednja cijena sa aktivnog tržišta. Prijedlog je da se definiše tzv. „bid price“.
- b) Nejasno je koje tržište posmatrati u slučajevima prodaje dijela kreditnog portfolija, obzirom na nedostupnost podataka o sličnim prodajama u BiH. Nadalje navedeni prag ne uzima u obzir % udjela trgovanih vrijednosnih papira u ukupno izdatim vrijednosnim papirima, odnosno ni dubinu ni širinu tržišta.
- c) Da li se za diskontirani novčani tok može koristiti yield to maturity (YTM) stopa ili se mora koristiti tržišna stopa za diskontiranje novčanog toka? Ukoliko da, koja bi to tržišna stopa bila?
- d) Na koji način odrediti stopu za diskontovanje - za metodu diskontovanog novčanog toka ukoliko nisu dostupne informacije za vrednovanje finansijskog instrumenta za istu ili sličnu stavku finansijske imovine, uvažavajući odredbu MSFI 9 standarda u kome je navedeno „razumne i pouzdane podatke koji su dostupni bez dodatnog troška i napora“?

e) U članu 15. Uputstva navedeno je da banka može za fer vrijednost finansijske imovine koristiti: tržišnu metodu ili metodu diskontovanog novčanog toka. Banka u svom portfoliju posjeduje vlasničke vrijednosne papire, šta ukoliko se jedne godine aktivno trgovalo, prema uslovima definisanim za tržišnu metodu, i banka te godine primjenjuje tržišnu metodu, a druge godine trgovina se obavljala u obimu koji ne zadovoljava propisane uslove u pogledu broja transakcija, da li banka tada počinje sa vrednovanjem finansijskog instrumenta metodom diskontovanog novčanog toka? Šta ako treće godine ponovo se uspostavi aktivno trgovanje? Da li banka tada ponovo prelazi na vrednovanje po tržišnoj cijeni?

f) U skladu sa članom 15. stav (4) tačka a) jedan od uslova za određivanje aktivnog tržišta je da su u posljednjih godinu dana izvršene minimalno dvije transakcije mjesečno. Molimo pojašnjenje da li se misli u prosjeku dvije transakcije mjesečno (odnosno minimalno 24 transakcije u godini dana) ili svaki mjesec u zadnjih godinu dana minimalno dvije transakcije?

10.3. Očitovanje

a) Uputstvo je dopunjeno na način da se kod vrednovanja po tržišnoj cijeni za određene stavke finansijske aktive koristi posljednja srednja cijena sa aktivnog tržišta.

b) U slučaju da za pojedinu stavku finansijske aktive ne postoji aktivno tržište, odnosno nije moguće primjeniti metodu vrednovanja po tržišnoj cijeni, banka koristi jednu od metoda navedenih u član 15 stav (3) Uputstva. U stav (4) navedenog člana definisana je i dubina i širina tržišta.

c) Za diskontovanje novčanog toka može se koristiti yield to maturity stopa.

d) U zavisnosti o kojem je instrumentu riječ, banka procjenjuje najadekvatniju metodu za diskontovanje novčanog toka, koji se može zasnivati na procjeni očekivanih novčanih priliva/odliva od istog ili procjene stopa amortizovanog troška. Tako na primjer, u nedostatku aktivnog tržišta za državne obveznice, za potrebe diskontovanja, banka može koristiti najmanje visinu kamatne stope (kupona) date za taj instrument, prilagodjeno za ostale faktore, kao naprimjer, vrijeme dospjeća (yield to maturity).

e) Aktivno tržište je definisano članom 15 stav (4) Uputstva. U slučaju ponovne pojave aktivnog tržišta u skladu sa naprijed navedenom odredbom, banka može promijeniti tehniku vredovanja. Pri tome, prilikom promjene tehnike vredovanja banka je dužna uzeti u obzir sve odredbe Međunarodnog standarda finansijskog izvještavanja 13 - *Mjerenje fer vrijednosti* prema kojem „promjena tehnike vredovanja ili njene primjene je prikladna ako se njome dobiva mjera koja je jednako reprezentativna ili reprezentativnija kao fer vrijednost“, što će se cijeliti za svaki slučaj promjene tehnike vredovanja posebno.

f) Prijedlog se prihvata, navedeni stav je nadopunjen na sljedeći način:

(a) u posljednjih godinu dana izvršene su minimalno dvije transakcije *svaki mjesec*.

11. Naknadno vrednovanje stavki finansijske aktive po amortizovanom trošku

11.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 16.

Naknadno vrednovanje stavki finansijske aktive po amortizovanom trošku

- (1) Stavke finansijske aktive koje se drže radi naplate banka naknadno vrednuje po amortizovanom trošku uz primjenu metode efektivne kamatne stope, prema kojoj se svi procijenjeni buduć i novčani tokovi tokom očekivanog vijeka trajanja stavke finansijske aktive diskontuju efektivnom kamatnom stopom važećom na datum izvještavanja.
- (2) Prihodi od kamata obračunavaju se primjenom metode efektivne kamatne stopa na bruto knjigovodstvenu vrijednost glavnice za izloženosti koje su raspoređene u nivo kreditnog rizika 1 i 2.
- (3) Za izloženosti u statusu neizmirenja obaveza, odnosno izloženosti raspoređene u nivo kreditnog rizika 3 smatra se da postoji neizvjesnost kamatnih prihoda i POCI imovinu za koju su utvrđeni i knjigovodstveno evidentirani očekivani kreditni gubici u iznosu većem ili jednakom 15% izloženosti ili koja ispunjava druge uslove iz člana 20. Odluke, te se odgađa priznavanje tih prihoda u bilansu uspjeha do njihove naplate. Ta potraživanja po osnovu kamata banka evidentira na računima vanbilansne evidencije do njihove naplate.

11.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

a) Da li ovo znači da odabir načina vrednovanja u obzir ne uzima rezultate SPPI testa, već samo rezultat odabira poslovnog modela? Takođe, član 16. zahtijeva korištenje efektivne kamatne stope na datum izvještavanja. MSFI 9 daje uputstva o efektivnoj kamatnoj stopi koja treba biti korištena. Gore navedena formulacija može biti zbunjujuća.

b) Propisano je naknadno vrednovanje finansijske aktive po amortizovanom trošku. U vezi sa izloženostima raspoređenim u nivo rizika 3 i POCI imovinu za koje se odgađa priznavanje prihoda od kamata u bilansu uspjeha do njihove naplate, interesuje nas da li ovi odloženi prihodi od kamata koji su evidentirani na vanbilansu ulaze u izloženost potraživanja klijenta na vanbilansnim evidencijama.

Da li se nenaplaćena potraživanja od kamata obračunata do momenta ulaska u nivo rizika 3 zadržavaju na bilansnim evidencijama?

U slučaju da izloženost iz nivoa kreditnog rizika 3 pređe u nivo kreditnog rizika 2, da li se ukupno obračunata nenaplaćena kamata koja je evidentirana na vanbilansnim evidencijama isknjižava i evidentira u bilansnim evidencijama?

c) Član 16, stav (3) je u direktnoj koliziji sa MSFI 9 i Zakonom o računovodstvu i reviziji. Naime, za Nivo 3 krediti i POCI kamata se obračunava u VB, tek po naplati se priznaje kao prihod bilansno, iako standard nalaže da se prihodi priznaju na akrealnoj osnovi ne na gotovinskom toku. Standard nalaže da se sva potraživanja trebaju voditi bilansno, a obračun kamate po neto knjigovodstvenoj vrijednosti - NKV (bruto vrijednost kredita - ispravka vrijednosti) za sve nivoe.

d) U članu 16. stav 3. navedeno je: „Za izloženosti u statusu neizmirenja obaveza, odnosno izloženosti raspoređene u nivo kreditnog rizika 3 smatra se da postoji neizvjesnost kamatnih prihoda i POCI imovinu za koju su utvrđeni i knjigovodstveno evidentirani očekivani kreditni gubici u iznosu većem ili jednakom 15% izloženosti ili koja ispunjava druge uslove iz člana 20. Odluke, te se odgađa priznavanje tih prihoda u bilansu uspjeha do njihove naplate. Ta potraživanja po osnovu kamata banka evidentira na računima vanbilansne evidencije do njihove naplate.”

Stav u suprotnosti sa MSFI 9: 5.4.1(b), tj. nema unwinding.

11.3. Očitovanje

a) Način vrednovanja uzima u obzir rezultate SPPI testa, što je jasno navedeno u članu 11 stav (1) Uputstva - Izbor primjerenog modela računovodstvenog mjerenja. Efektivna kamatna stopa je definisana članom 2 stav (1) tačka f) Uputstva, te je usklađena sa definicijom iste u MSFI 9.

b) Skrećemo pažnju da je priznavanje prihoda za izloženosti koje su raspoređene u nivo kreditnog rizika 3 sada definisano Odlukom i to članom 25. stav (8) kojim se za „izloženosti definisane članom 2 stav (1) tačkom b) ove odluke, smatra da postoji neizvjesnost naplate kamatnih prihoda, te se odgađa priznavanje tih prihoda u računu dobiti i gubitka do njihove naplate. Ta potraživanja po osnovu kamata banka evidenciono vodi do njihove naplate“.

Pri tome, isti mogu biti knjigovodstveno priznati kao dio kamatnog prihoda tek nakon naplate. Kamatni prihod za koji postoji neizvjesnost naplate, te se odgađa njihovo priznavanje, ne ulazi u izloženost definisanu članom 2 stav (1) tačka a) Odluke.

Nenaplaćena potraživanja od kamata obračunata i knjigovodstveno priznata kao kamatni prihod do momenta raspoređivanja klijenta u nivo kreditnog rizika 3 zadržavaju se u bilansnim evidencijama banke.

U slučaju da je klijent ispunio sve uslove za prelazak u niži nivo kreditnog rizika, nenaplaćeni kamatni prihod banka nastavlja voditi evidenciono sve do njegove naplate.

c) Priznavanje kamatnih prihoda se vrši na isti način kao i prije prelaska na MSFI 9, te regulator zadržava diskreciono pravo kojim je radi opreznosti priznavanje kamatnih prihoda za koje postoji neizvjesnost naplate u računu dobiti i gubitka moguće tek nakon naplate istih.

Također, akrealna osnova za priznavanje kamatnih prihoda za kredite u statusu neizmirenja obaveza je na sličnom nivou kao i kamata iz novčanog toka, jer se akrealna osnova izračunava i procjenjuje iz realiziranih novčanih tokova.

d) Za izloženosti u nivou kreditnog rizika 3, banka može priznati unwinding u slučaju da nije došlo do promjena pretpostavki za naplatu izloženosti niti visine izloženosti.

12. Očekivani kreditni gubici

12.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 17.

Očekivani kreditni gubici

- (1) Banka utvrđuje očekivani kreditni gubitak za stavke finansijske aktive koje se u skladu sa članom 11. ovog Uputstva vrednuju po amortizovanom trošku i fer vrijednosti kroz ostalu sveobuhvatnu dobit.
- (2) Banka je dužna da očekivane kreditne gubitke za izloženosti raspoređene u nivo kreditnog rizika 1 obračunava za dvanaestomjesečni period, a da za izloženosti raspoređene u nivo kreditnog rizika 2 i 3 obračunava očekivane kreditne gubitke do isteka ročnosti izloženosti.
- (3) Banka je dužna da na individualnoj osnovi utvrđuje očekivani kreditni gubitak za pojedinačno značajne izloženosti raspoređene u nivo kreditnog rizika 3, odnosno koje su veće od:
 - a) 30 hiljada KM ukoliko njena neto aktiva iznosi do 300 miliona KM,
 - b) 50 hiljada KM ukoliko njena neto aktiva iznosi od 300 miliona do 500 miliona KM,
 - c) 100 hiljada KM ukoliko njena neto aktiva iznosi od 500 miliona do jedne milijarde KM,
 - d) 150 hiljada KM ukoliko njena neto aktiva iznosi od 1 milijarde do 3 milijarde KM i
 - e) 250 hiljada KM ukoliko njena neto aktiva iznosi preko 3 milijarde KM.
- (4) Banka može svojim internim aktima utvrditi niže pragove od navedenih u stavu 3. ovog člana.
- (5) Ukupna neto aktiva iz stava (3) ovog člana podrazumijeva iznos neto aktive prema revidiranim finansijskim izvještajima banke za prethodnu godinu.
- (6) Banka izračunava očekivani kreditni gubitak za izloženosti na grupnoj osnovi u skladu sa sljedećom opštom formulom:

$$ECL = PD \times LGD \times EaD$$

gdje je:

ECL – očekivani kreditni gubitak

PD – vjerovatnoća nastupanja statusa neizmirenja obaveza

LGD – gubitak usljed nastupanja statusa neizmirenja obaveza

EaD – izloženost u trenutku nastanka statusa neizmirenja obaveza

- (7) Banka izračunava očekivani kreditni gubitak za izloženosti na individualnoj osnovi kao pozitivnu razliku između bruto knjigovodstvene vrijednosti izloženosti i procijenjenih budućih novčanih tokova (od operativnih prihoda i/ili realizacije kolaterala) tokom očekivanog vijeka trajanja stavke finansijske aktive diskontovanih efektivnom kamatnom stopom važećom na datum izvještavanja. Pri tome, procjena izvjesnosti budućih novčanih tokova od operativnih prihoda mora se zasnivati najmanje na:
 - a) historijskim novčanim tokovima u periodu od najmanje zadnjih šest mjeseci,
 - b) pouzdanoj dokumentovanosti budućih novčanih tokova,
 - c) iskustvu banke u naplati potraživanja od klijenata sa sličnim karakteristikama.
- (8) Banka utvrđuje očekivani kreditni gubitak za *POCI* imovinu iz člana 8. ovog Uputstva na individualnoj osnovi, a na način definisan stavom (7) ovog člana.
- (9) Izuzetno od stava (3) ovog člana, Agencija će, ukoliko nadzorom utvrdi da je potrebno, naložiti da banka na individualnoj osnovi izračunava očekivane kreditne gubitke za određene stavke koje su raspoređene u nivo kreditnog rizika 1 i 2.
- (10) Izuzetno od stava (6) ovog člana banka može za potrebe utvrđivanje očekivanih kreditnih gubitaka za stavke na koje se primjenjuje djelimični tretman iz člana 7. ovog uputstva koristiti pojednostavljeni pristup, te vršiti ekspertnu procjenu očekivanih gubitaka na osnovu historijskih podataka o napolatama takvih vrsta potraživanja, evidentiranim gubicima, te na budućim očekivanjima o napolatama takvih vrsta potraživanja.

12.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

- a) Da li ovo znači da se za izloženosti rasporedene u nivo kreditnog rizika 1 koje imaju preostalu ročnost kraću od 12 mjeseci ECL računa i dalje za 12 mjeseci ili je dopušteno računati do preostale ročnosti?
- b) U skladu sa stavom (3) propisano je da je banka dužna da na individualnoj osnovi utvrđuje očekivani kreditni gubitak za pojedinačno značajne izloženosti rasporedene u nivo kreditnog rizika 3. Za potrebe utvrđivanja individualnog kreditnog gubitka mora se znati nivo neto aktive, da li se misli na bilansnu ili ukupnu neto aktivu (bilansnu i vanbilansnu)? Da li se misli na neto aktivu prema zadnjim zvaničnim finansijskim izvještajima ili?
- c) Dostavljen je prijedlog za dopunu člana 17 stav (7) nakon podtačke (c) sa tekstom: „različita scenarija budućih očekivanih novčanih tokova, sa procentima vjerovatnoće ostvarenja istih i obračunom konačnog iznosa očekivanih novčanih tokova ili konačnom tekstualnom ocjenom razloga za koji od 3 scenarija se banka finalno opredijelila”.
- d) Stavom (7) je propisano da se procjena izvjesnosti budućih novčanih tokova mora zasnivati između ostalog i na iskustvu banke u naplati potraživanja od klijenata sa sličnim karakteristikama. Da li regulator ima preporuke na kojima bi banka bazirala svoje zaključke o iskustvu?
- e) Preporučujemo da se definišu pragovi značajnosti stavki nivoa kreditnog rizika 3, koje se ne posmatraju individualno, tako da se stav (10) dopuni i glasi: „Izuzetno od stava 6. ovog člana banka može za potrebe utvrđivanja očekivanih kreditnih gubitaka za stavke, manje od pojedinačno značajne izloženosti, na koje se primjenjuje djelimični tretman iz člana 7. ovog Uputstva koristiti pojednostavljeni pristup, te vršiti ekspertnu procjenu očekivanih gubitaka na osnovu historijskih podataka o naplatama takvih vrsta potraživanja, evidentiranim gubicima, te na budućim očekivanjima o naplatama takvih vrsta potraživanja.”
- f) Da li se za izračun očekivanih kreditnih gubitaka (ECL) za nivo kreditnog rizika 3 također treba koristiti LGD parametar isti koji se koristi za nivo kreditnog rizika 2?
- g) Molimo da se navede korištenje vrijednosti kolaterala ili očekivanih budućih novčanih tokova u smislu izračuna očekivanih kreditnih gubitaka za kreditni nivo 1 i 2?
- h) Na koji način dokumentovati „ekspertnu procjenu očekivanih gubitaka na osnovu historijskih podataka” u smislu člana 17. stav (10) Uputstva?
- i) Tretman „tehničke greške“ je spomenut u dijelu člana 18 koji se odnosi na PD parametar. Da li se tretman tehničke greške treba konzistentno primjeniti i pri obračunu ostalih risk parametara tj LGD i CCF.

12.3. Očitovanje

- a) Prilikom izračuna očekivanog kreditnog gubitka za izloženosti u nivou kreditnog rizika 1 koristi se dvanaestomjesečni PD parametar neovisno od preostale ročnosti izloženosti.
- b) Pod neto aktivom iz stava (5) podrazumijeva se neto bilansna aktiva, a u istom stavu je definisano da se uzima podatak iz revidiranog izvještaja za prethodnu godinu . Navedeni prag se utvrđuje jednom godišnje.
- c) Prijedlog se djelimično prihvata, navedeni stav je dopunjen na slijedeći način :*“Banka može koristiti više različitih scenarija (od operativnih prihoda i/ili realizacije kolaterala) prilikom procijenjivanja budućih novčanih tokova sa procentima vjerovatnoće ostvarenja istih”*.
- d) Potrebno je da Banka analizira i sama procijeni prethodna iskustva u naplati i koji su njeni klijenti koji imaju slične karakteristike.

e) Navedeni stav (10) se odnosi isključivo na stavke na koje se primjenjuje djelomični tretman u skladu sa članom 7. Uputstva, tj. na potraživanja od kupaca i ostala potraživanja, potraživanja po osnovu faktoringa i potraživanja po osnovu finansijskog lizinga.

f) Banka može koristiti jedinstven LGD parametar za sve Nivoje kreditnog rizika.

g) Banka za izračun očekivanih kreditnih gubitaka za kreditni nivo 1 i 2 može koristiti samo novčani depozit koji ispunjava uslove iz stava (7) i (8) člana 20. Uputstva.

h) Ekspertna procjena se treba zasnivati na analizi historijskih podataka stvarnih uplata, prilagođenih za najnovija saznanja o istim. Analiza se može dokumentovati.

i) Uvažavamo navedenu sugestiju, te su u ovom smislu izvršene dopune člana 19. Uputstva.

13. Vjerovatnoća nastupanja statusa neizmirenja obaveza (PD parametar)

13.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 18.

Vjerovatnoća nastupanja statusa neizmirenja obaveza (PD parametar)

- (1) Za potrebe određivanja vrijednosti *PD* parametra, banka sve segmente kreditnih izloženosti raspoređuje u *PD* homogene grupe kojima na odgovarajući način (u skladu sa svojom internom metodologijom) dodjeljuje vrijednost *PD* parametra. Pri tome, očekuje se da banka *PD* parametar za homogene grupe procjenjuje kao odnos broja plasmana kod kojih se status neizmirenja obaveza dogodio u određenom vremenskom periodu, te ukupnog broja plasmana koji nisu u statusu neizmirenja obaveza na početku danog vremenskog perioda.
- (2) Banka vrijednost *PD* parametra određuje statističkim metodama, odnosno kombinacijom ekspertne procjene i statističkih metoda.
- (3) Potrebno je da Banka slučajeve tehničke greške iz člana 19. stav (3) Odluke isključi iz referentnih podataka koji se koriste za potrebe procjene parametara kreditnog rizika.
- (4) U slučaju da klijent banke ima dodijeljen kreditni rejting vanjske institucije za procjenu kreditnog rejtinga, banka može koristiti procjene tih institucija i njima pridružene vrijednosti *PD* parametra uz uslov da iste primjenjuje kontinuirano i dosljedno. Pri tome, banka je svojim internim aktima dužna definisati vanjske institucije za procjenu kreditnog rejtinga čije će rejtinge koristiti. Ukoliko postoje dva kreditna rejtinga vanjskih institucija za procjenu kreditnog rejtinga koje banka koristi uzima se manje povoljan rejting, a u slučaju da postoji više od dva kreditna rejtinga vanjskih institucija za procjenu kreditnog rejtinga, banka izdvaja dva najpovoljnija rejtinga i koristi onaj koji je manje povoljan.
- (5) Kako bi se obezbijedila vjerodostojnost i pouzdanost utvrđenog *PD* parametra, moraju biti minimalno ispunjeni sljedeći uslovi:
 - a) nepristrasnost, odnosno sa statističkog stanovišta utvrđeni *PD* parametri trebaju predstavljati najbolje procjene (engl. *best estimate*),
 - b) homogene grupe moraju biti utvrđene na način definisan u članu 2. stav (1) tačka n). ovog Uputstva,
 - c) historijski podaci koji se koriste moraju se odnositi na period od najmanje tri godine, pri čemu banka te podatke konzistentno prilagođava trenutnim uslovima i očekivanim budućim ekonomskim okolnostima (engl. *forward-looking*),
 - d) uzimaju se u obzir različite makroekonomske pretpostavke, odnosno projekcije makroekonomskih indikatora.
- (6) Banka je dužna da osigura da procjene vrijednosti *PD* parametra koje koristi prilikom utvrđivanja očekivanih kreditnih gubitaka budu vjerodostojne i pouzdane mjere procesa ulaska u status neizmirenja obaveza tokom životnog vijeka izloženosti. Na taj način dobijene vrijednosti *PD* parametra treba da odražavaju trenutno nepristrasno očekivanje buduće stope ulaska u status neizmirenja obaveza koje se ne zasnivaju na stresnom scenariju.
- (7) Podaci koje banka koristi za kalibraciju *PD* modela (posebno oni vezani uz historijske stope ulaska u status neizmirenja obaveza i ročnu strukturu *PD* parametra) trebaju biti usklađeni sa važećom definicijom statusa neizmirenja obaveza, a za razvoj *PD* modela se, gdje god je to moguće, trebaju koristiti interno dostupni podaci banke, koji su reprezentativni za posmatrani portfolijo. Pri tome se historijski podaci o prošlim događajima odnose na period od najmanje tri godine, a banka te podatke treba konzistentno da prilagođava trenutnim uslovima i očekivanim budućim ekonomskim okolnostima.

Za instrumente međusobno uporedivog nivoa kreditnog rizika, rizik budućeg nastupanja statusa neizmirenja obaveza (procjene višegodišnjih vrijednosti *PD* parametra) mora biti veći kako je duži očekivani životni vijek instrumenta.
- (8) Banka je dužna da najmanje na godišnjoj osnovi izvrši retroaktivno testiranje (engl. *back-testing*) i po potrebi ažuriranje utvrđenih *PD* parametara. Pri tome, banka provodi testiranje s ciljem provjere adekvatnosti utvrđenih parametara na nivou homogenih grupa. Rezultati testiranja moraju biti adekvatno dokumentovani i dostupni za potrebe internih i eksternih kontrola, odnosno nadzor banaka. Ukoliko banka utvrdi da je potrebno ili to naloži Agencija, banka provodi i naknadno testiranje adekvatnosti utvrđenih parametara.
- (9) Banka analizira međuzavisnost različitih makroekonomskih faktora (npr. stopa promjene bruto društvenog proizvoda, stopa industrijske proizvodnje, stopa direktnih stranih ulaganja, stopa zaposlenosti, stopa nezaposlenosti, stopa inflacije) i historijskih stopa ulaska u status neizmirenja obaveza, odnosno u širem smislu testira međuzavisnost vjerovatnoće prelaska iz jedne u drugu *PD* homogenu grupu i promjene makroekonomskih faktora. Ukoliko se utvrdi da nivo spomenute međuzavisnosti nije neznačajan, u *PD* model treba uključiti i model makroekonomskih faktora.
- (10) *PD* parametar za izloženosti koje su raspoređene u nivo kreditnog rizika 3 za koje se utvrđuje očekivani kreditni gubitak na grupnoj osnovi iznosi 100%.

13.1. Komentari i upiti u javnoj raspravi

a) Smatramo da je stav (1) člana 18. Uputstva potrebno preformulisati na način da isti glasi: „*Pri tome, očekuje se da banka PD parametar za homogene grupe procjenjuje kao odnos broja plasmana u statusu neizmirenja obaveza na kraju (u toku) relevantnog perioda i broja prihodujućih plasmana unutar te homogene grupe na početku tog perioda*“.

b) Molimo za pojašnjenje, da li je stav (4) u suprotnosti sa članom 23. nacarta Odluke o upravljanju kreditnim rizikom i utvrđivanju očekivanih kreditnih gubitaka u slučaju ako su procijenjene stope vanjskih institucija manje od propisanih. U praksi ima značajan broj slučajeva gdje je eksterni kreditni rejting bolji od propisane minimalne stope, naročito kod prvoklasnih banaka?

c) U stavu (5) propisano je da se, kako bi se obezbijedila vjerodostojnost i pouzdanost utvrđenog PD, u obzir uzimaju različite makroekonomske pretpostavke, odnosno projekcije makroekonomskih indikatora. Da li regulator ima preporuku koje su najadekvatnije makroekonomske pretpostavke, kao i izvori koje treba koristiti za projekcije? Da li postoje ograničenja u primjeni načina određivanja veze između default rate (fizičkih i pravnih lica) i makroekonomskih varijabli odnosno da li banka može sama odrediti regresioni model koji će koristiti? Šta se radi u slučaju ako banka ne utvrdi međuzavisnost makroekonomskih faktora i stope defaulta? Da li je potrebno ispitivati ispunjenost statističkih pretpostavki: stacionarnost, homoskedastičnost, linearnu vezu između dvije ili više nezavisnih varijabli, autokorelaciju, multikolinearnost...? Da li je metoda intrapolacije prihvatljiva za projekciju? Koji vremenski period projekcije je dovoljan? Za banke koje nemaju svoje modele treba utvrditi jedinstvene parametre na osnovu kojih se radi usklađivanje i isto treba da se odnosi na usklađivanje migracijskom matricom izračunatog PD-a.

Prijedlog za dopunu ovog stava tačka d) je da glasi glasi: „*uzimaju se u obzir različite makroekonomske pretpostavke, odnosno projekcije makroekonomskih indikatora, uz jasnu dokumentovanost korištenih izvora podataka, i jasnu dokumentovanost korištenih makroekonomskih pretpostavki*“.

d) U stavu (9) koji definiše makroekonomske podatke za korekciju PD-a, nije jasno na koji način bi se mogli prilagoditi ulazni podaci za PD. Mišljenja smo da se treba izvršiti korekcija na način da se definiše da se ne prilagođavaju podaci već sam PD. Inicijalna dobijena vrijednost PD-a se koriguje po očekivanim budućim makroekonomskim scenarijima.

Takođe, predlaže se da regulatori objavljuju makroekonomske pokazatelje kako bi banke koristile unificirane podatke te bi imali iste rezultate da li su makroekonomski faktori značajni i utiču li značajno na parametre kreditnog rizika.

e) U skladu sa stavom (8) Banka je dužna da najmanje na godišnjoj osnovi izvrši retroaktivno testiranje (engl. *back-testing*) i po potrebi, ažuriranje utvrđenih PD parametara. Kako postupiti u slučaju da se validacijom pokaže da su minimalne stope umanjavanja vrijednosti za očekivane kreditne gubitke prevelike i ne odgovaraju kvalitetu bančinog portfolija?

f) Koji model je primjerenije da Banka koristi: Beta koeficijent – koji se obračunava kao količnik default rate-a dobijenog iz regresione jednačine (conditioned DR) i ostvarenog weighted average PD-ja na nivou cijelog portfolija (posebno za retail, posebno za corporate)... ili Z shift faktor koji uzima u obzir cijelu matricu za razliku od Beta koeficijenta i koji se računa na način da se početna matrica pretvara u kumulativnu, zatim se radi inverzna normalna distribucija vrijednosti iste te se dodaje Z shift matrica na istu?

g) Da li se obračun ECL može bazirati samo na minimalnim propisanim stopama bez računanja vlastitih parametara ECL-a, naročito kod malih banaka?

h) Smatramo da kalkulacija parametara PD ne treba biti ograničena na način definiran Uputstvom, nego da isto treba biti definirano isključivo internom metodologijom banke. Dobivene vrijednosti PD će se svakako redovno validirati i ne vidimo razloga za ograničavanje metodološkog pristupa.

i) Obzirom da je navedeno da PD parametar treba biti razvijen koristeći važeću default definiciju, a imajući u vidu da se Odlukom ista mijenja, potrebno je tumačenje shodno kojoj default definiciji trebaju biti razvijeni parametri?

j) Da li se pod terminom "tehničke greške" smatra identifikovana greška ulaska kreditne izloženosti u status neizmirenja obaveza tj. default ?

k) U skladu sa stavom (2) banka vrijednost PD parametra određuje statističkim metodama, odnosno kombinacijom ekspertne procjene i statističkih metoda. Koje statističke metode je potrebno primjeniti pri određivanju vrijednosti PD parametra? Da li postoji preferirani način izračuna PD parametara, tj. da li se preferira korištenje ponderisanih vrijednosti kao što su: broj defaultnih računa, kreditna ekspanzija ili je preporuka korištenje jednostavnog metoda prosjeka (simple average)?

l) U skladu sa stavom (7) šta znači "...da rizik budućeg nastupanja statusa neizmirenja obaveza mora biti veći, ako je duži očekivani životni vijek instrumenta"?

m) U skladu sa stavom (5) tačka c. navodi da se historijski podaci koji se koriste moraju odnositi na period od najmanje tri godine. Kako regulator definiše adekvatnu vremensku seriju, količinu ili kvalitet relevantnih historijskih podataka za svaki pojedinačni parametar (PD, LGD, CCF)? Da li se ovdje misli na vremenske serije stopa gubitka u periodu od najmanje 3 godine?

13.3. Očitovanje

a) Prihvata se navedeni komentar, te je napravljena izmjena u navedenom stavu na način da isti glasi : *„Pri tome, očekuje se da banka PD parametar za homogene grupe procjenjuje kao odnos broja plasmana kod kojih se status neizmirenja obaveza dogodio u toku posmatranog vremenskog perioda, te ukupnog broja plasmana koji nisu bili u statusu neizmirenja obaveza na početku posmatranog vremenskog perioda“.*

b) Navedni stav nije u suprotnosti sa članom 23. odluke obzirom da je propisano da banka utvrđuje očekivane kreditne gubitke u skladu sa internom metodologijom (u kojoj definiše i PD parametre), međutim ukoliko je tako izračunati očekivani kreditni gubitak ispod propisanog minimuma iz člana 23. odluke za tu vrstu izloženosti banka će koristiti propisani minimum.

c) U stavu (9) istog člana je pojašnjena međuzavisnost različitih makroekonomskih faktora (npr. stopa promjene bruto društvenog proizvoda, stopa industrijske proizvodnje, stopa direktnih stranih ulaganja, stopa zaposlenosti, stopa nezaposlenosti, stopa inflacije) i historijskih stopa ulaska u status neizmirenja obaveza, odnosno u širem smislu testira međuzavisnost vjerovatnoće prelaska iz jedne u drugu PD homogenu grupu i promjene makroekonomskih faktora.

Potrebno je da banka samostalno odredi navedene parametere te njihovu značajnost. Banka internom metodologijom definiše način određivanja veze između default rate (fizičkih i pravnih lica) i makroekonomskih varijabli, kao i vremenski period projekcije za isto. Ako banka dokaže da ne postoji međuzavisnost makroekonomskih faktora i stope defaulta, ne vrši se korekcija PD parametra, međutim, potrebno je da isto bude potkrijepljeno dokumentovanom analizom.

Vezano za prijedlog dopune stava (5) tačka d) prihvata se prijedlog te je navedena tačka preformulisana na način da glasi: *„uzimaju se u obzir različite makroekonomske pretpostavke, odnosno projekcije makroekonomskih indikatora, uz jasnu dokumentovanost korištenih izvora podataka, i jasnu dokumentovanost korištenih makroekonomskih pretpostavki.“*

d) Prihvata se komentar banke, te je navedeni stav dopunjen i isti glasi : *„Ukoliko se utvrdi da nivo spomenute međuzavisnosti nije neznačajan, inicijalno izračunata vrijednost PD parametra se koriguje uzimajući u obzir makroekonomske faktore.“*

Agencija nije nadležna za objavljivanje makroekonomskih pokazatelja, te je isto u nadležnosti drugih tijela koje javno objavljuju ove podatke.

e) Banka može korigovati svoje parametre kreditnog rizika ako validacija istih pokaže da nisu primjenjive kvalitetu portfolija banke, međutim evidentirane stope očekivanih kreditnih gubitaka za pojedinačne izloženosti ne mogu biti manje od minimalnih propisanih odlukom. U skladu sa članom 21. uputstva ukoliko se nakon provedene validacije utvrdi da je potrebno izvršiti izmjene modela i/ili parametara kreditnog rizika, a izmjene rezultiraju promjenama iznosa očekivanih kreditnih gubitaka za 5 procentnih poena ili više od ukupnog nivoa već utvrđene vrijednosti očekivanog kreditnog gubitka, posmatrano unutar bilo kojeg nivoa kreditnog rizika, banka je dužna obavjestiti Agenciju najkasnije u roku od 5 dana od dana usvajanja rezultata retroaktivnog testiranja i validacije modela.

f) Ne postoji univerzalni „primjereni model“ već je potrebno da banka internom metodologijom procijeni koji model najbolje procjenjuje, mjeri i identifikuje očekivane kreditne gubitke s ciljem ispravne i pravovremene procjene kreditnog rizika.

g) Banka je u obavezi, u skladu sa članom 4. odluke, donijeti i provoditi adekvatnu strategiju, te politike i procedure za upravljanje kreditnim rizikom, te, između ostalog, donijeti internu metodologiju kojom će definisati način klasifikacije i vredovanja izloženosti, njihovog raspoređivanja u nivoe kreditnog rizika, te utvrđivanja očekivanih kreditnih gubitaka, koje su usklađene sa zahtjevima propisani Odlukom i Uputstvom, a isto treba da je usvojeno od strane nadzornog odbora banke. Prema tome, banka mora imati svoju internu metodologiju, banci nije ostavljena mogućnost da bira da li će imati i razvijati internu metodologiju odnosno nije ostavljena mogućnost da se pri procjeni kreditnog rizika isključivo koriste propisane minimume kod evidentiranja očekivanih kreditnih gubitaka.

Banka je dužna da u skladu sa interno usvojenom metodologijom izvrši izračun vlastitih parametara očekivanih kreditnih gubitaka, a koji će se koristiti kod izračuna očekivanih kreditnih gubitaka. Ukoliko je na osnovu utvrđenih parametara izračunati očekivani gubitak manji od minimalnog zahtjeva, primjenjuje se minimalni zahtjev predviđen Odlukom.

h) Prijedlog se djelimično prihvata, na način da se naprijed navedeni stav zadržava, ali se dodaje novi stav koji glasi: *„Banka može primjeniti drugačiji izračun PD parametara za homogene grupe u odnosu na način naveden u stavu (1) ovog člana, pod uslovom da može dokazati da je taj izračun oprezniji i primjereniji“*.

i) Banka koristi trenutno razvijene PD parametre koji su u skladu sa internom metodologijom. Stupanjem na snagu Odluke i Uputstva, potrebno je da banka prilagodi parametre koristeći nove minimalne zahtjeve uključujući i dopunjenu definiciju statusa neispunjenja obaveza.

j) Pod terminom „tehničke greške“ podrazumijevaju se samo situacije predviđene članom 19. Odluke, te ista nije rezultat značajnog povećanja kreditnog rizika.

k) Pri samom izračunu vrijednosti PD parametra, očekuje se da banka primarno koristi odnos broja plasmana, a može primjeniti drugačiji izračuna PD parametra ukoliko se može dokazati da je taj izračun oprezniji i primjereniji. Što se tiče određivanja statističkih metoda, ne postoji preporučena metoda, već je na banci da procjeni koja je najprikladnija s obzirom na rizični profil banke i strukturu njenog portfolija.

l) Navedeno podrazumijeva da što je duži životni vijek instrumenta, postoji veća neizvjesnost pri naplati istog, što znači da bi za dugoročne izloženosti PD parametar bio veći u odnosu na kraće izloženosti jer odražava neizvjesnost u naplati.

m) Vaše tumačenje je ispravno, misli se na vremensku seriju stopa gubitka.

14. Gubitak usljed nastupanja statusa neizmirenja obaveza (LGD parametar)

14.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 19.

Gubitak usljed nastupanja statusa neizmirenja obaveza (LGD parametar)

- (1) Gubitak usljed nastupanja statusa neizmirenja obaveza (*LGD* parametar) predstavlja internu procjenu banke o nivou očekivanog gubitka vezanog uz izloženost u slučaju nastupanja statusa neizmirenja obaveza. Kod izloženosti u obliku kredita, očekuje se da se određivanje *LGD* parametra vrši putem tzv. "work-out" metode procjene, koja se zasniva na analizi historijskih slučajeva procesa naplate nakon nastupanja statusa neizmirenja obaveza. Kod svakog takvog slučaja se pripadajući niz novčanih tokova do kojih dolazi tokom procesa naplate (npr. priliva po osnovu uplata dužnika, naplata od novčanih sredstava dužnika i kolateralu u vezi sa kreditnim plasmanom, kao i odliva vezanih uz interne i eksterne direktne troškove samog procesa naplate) diskontuje originalnom efektivnom kamatnom stopom na dan ulaska u status neizmirenja obaveza, kako bi se dobila sadašnja vrijednost naplate nakon nastupanja statusa neizmirenja obaveza. Pri tome, *LGD* parametar izračunava se na nivou relevantne homogene grupe, a u skladu sa slijedećom formulom:

$$LGD_{HomGr} = 100\% - RR_{HomGr} = 100\% - \left[\frac{NPV(\sum_i (CF_{In_i} - CF_{Out_i}))}{EaD} \right]$$

gdje je:

LGD_{HomGr} - *LGD* parametar za određenu homogenu grupu

RR_{HomGr} - stopa oporavka (*engl. Recovery Rate*), odnosno stopa naplate nakon ulaska u status neizmirenja obaveza za određenu homogenu grupu

NPV - neto sadašnja vrijednost

CF_{In} - naplata nakon ulaska u status neizmirenja obaveza

CF_{Out} - trošak naplate nakon ulaska u status neizmirenja obaveza

EaD - izloženost u trenutku nastanka statusa neizmirenja obaveza

- (2) Banka vrijednosti *LGD* parametra utvrđuje na osnovu historijskih podataka o napolatama iz kolateralu ili ostalih izvora nakon nastupanja statusa neizmirenja obaveza po utvrđenim homogenim grupama, za period od najmanje pet posljednjih godina. Kako *LGD* parametar ne zavisi od kretanja kreditnog kvaliteta klijenta, odnosno od kretanja nivoa *PD* parametra, može se jednoobrazno primjenjivati u različitim nivoima kreditnog rizika i/ili homogenim grupama. Pri tome, prilikom izračuna vrijednosti *LGD*-a banka ne smije koristiti vrijednost finansijske i materijalne imovine stečene u procesu naplate potraživanja nakon nastupanja statusa neizmirenja obaveza, a koja se još uvijek vodi u knjigama banke, odnosno nije realizovana na tržištu.
- (3) Broj parametara koji utiču na definisanje homogenih grupa zavisi od dostupnosti i kvaliteta podataka o historijskim napolatama nakon nastupanja statusa neizmirenja obaveza.
- (4) Ukoliko banka nema adekvatnu vremensku seriju, količinu i/ili kvalitet relevantnih historijskih podataka, te nije u mogućnosti da utvrdi vrijednost *LGD* parametra korištenjem svog modela na adekvatan i dokumentovan način, tada koristi fiksne vrijednosti tog parametra zasnovane na konzervativnim procjenama, a koje ne mogu biti niže od:
- 35% za izloženosti obezbijedene prihvatljivim kolateralom,
 - 45% za izloženosti koji nisu obezbijedene prihvatljivim kolateralom.
- (5) Izuzetno od stava (4) ovog člana, banka ne može vrijednost *LGD* parametra za izloženosti sa niskim kreditnim rizikom utvrditi u iznosu nižem od 4%.

14.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

a) Kod izloženosti u obliku kredita, očekuje se da se određivanje LGD parametra vrši putem "work out" metode procjene, koja se zasniva na analizi historijskih slučajeva procesa naplate nakon nastupanja statusa neizmirenja obaveza. Smatramo da definicija treba da se proširi kako bi se omogućila bankama i kalkulacija LGD na bazi i CR (Cure rate), izračunatog na osnovu broja transakcija koje su zaista oporavljene odnosno naplaćene u cjelosti u periodu trajanja statusa neizvršenja ili oporavljene i vraćene u prihodujući portfolio, pod uslovom da banka može dokazati da je kalkulacija na bazi »cure rate-a« konzervativnija od »work-out« metode procjene i da ispunjava minimalne procenete definisane predmetnom odlukom.

b) Mišljenja smo da je razlika između LGD prihvatljivim i LGD neprihvatljivim kolateralom jako mala. Takođe, predlažemo da se za prihvatljiv kolateral, LGD parametar određuje na osnovu ukupne tržišne vrijednosti kolaterala i propisanog haircuta u slučaju da banka nema adekvatnu istoriju naplate iz kolaterala (mala serija podataka naplate). Mišljenja smo da propisivanje LGD parametra za prihvatljiv kolateral nema smisla jer su plasmani obezbijeđeni sa različitim kvalitetima kolaterala, i različite procijenjene vrijednosti.

c) Da li se umanjeње priliva po osnovu uplata dužnika očekuje samo po osnovu direktnih troškova npr. opomene, sms, pozivi, troškovi pokretanja sudskog postupka naplate potraživanja i sl)?

d) Da li je formula koju banka primjenjuje kao koncept odvojenog LGD secured i LGD unsecured u zavisnosti od stepena obezbijeđenosti pojedinačnog plasmana odgovarajuća sa stanovišta novih propisa?

Da li banka LGD parametar može razdvojiti na LGD secured koji računa za svaku pojedinačnu izloženost i LGD unsecured koji računa na nivou segmenta FL i PL, a uvažavajući veličinu i strukturu portfolija, iako u okviru segmenta FL i PL ima više homogenih grupa? Prema utvrđenoj opštoj formuli za izračun $ECL=PD*LGD*EAD$, kako se prema istoj primjenjuje LGD secured odnosno LGD unsecured? Da li se LGD secured može koristiti kao odbitna stavka od izloženosti?

e) Navedeno je da banka vrijednost LGD parametra utvrđuje na nivou historijskih podataka o naplatama za period od najmanje 5 posljednjih godina. Da li to znači da u slučaju kreditnih izloženosti koji spadaju u kategoriju neosiguranih plasmana (npr cash krediti) banka može uzeti u obzir uplate tokom svih 5 godina pod pretpostavkom da je kreditna izloženost 5 godina kontinuirano u statusu neizmirenja obaveza?

f) Ovim odredbama je bankama ostavljena mogućnost da ne razvijaju model obračuna kreditnog rizika u skladu sa zahtjevima MSFI 9 i da se oslanjaju samo na ekspertsku procjenu za minimalnim procentima po nivoima kreditnog rizika od strane regulatora. Smatramo da ovo nije adekvatno rješenje jer će dovesti do nekoliko negativnih posljedica:

- Omogućiti će bankama da koriste ovu mogućnost, i da ne razvijaju pravilno praćenje kreditnog rizika u skladu sa zahtjevima MSFI 9. Ovim se napredne i razvijene banke koje su mnogo uložile u razvoj softvera i modela za MSFI 9 stavljaju u neravnopravan položaj sa nerazvijenim bankama, koje to ne moraju uraditi,

- Korištenje definisanih minimalnih procenata LGD parametara koji nemaju adekvatnu računsku podlogu i objašnjenje, nije u skladu sa zahtjevima MSFI 9,

- Banke koje pored statutarne finansijske izvještaja, sastavljaju za potrebe Grupa ili zapotrebe stranih investitora finansijske izvještaje u skladu sa punom primjenom MRS i MSFI, morale bi raditi korekcije u odnosu na statutarne izvještaje, i

- može se desiti negativna pojava kod Banaka koje su loše upravljale svojim kreditnim rizikom prošlosti i koje su do sada imale velike % ispravke vrijednosti za očekivane kreditne gubitke, da na ovaj način dodu u poziciju da smanjuju ispravke vrijednosti u korist prihoda, iako njihov kreditni rizik kada

bi se obracunao u ispravnom modelu, bi pokazao potrebne veće % ispravke vrijednosti za očekivane kreditne gubitke. Smatramo da ovo nije dobra praksa i da bi trebalo ukinuti ovu mogućnost Bankama, tako da ovaj stav bude preformulisan, na način da glasi: „...Ukoliko banka nema adekvatnu vremensku seriju, kolicinu i/ili kvalitet relevantnih historijskih podataka, te nije u mogućnosti da utvrdi vrijednost LGD parametra korištenjem svog modela na adekvatan i dokumentovan način, potrebno je da u prvoj godini primjene uradi najbolju moguću ekspertsku procjenu LGD parametara na bazi raspoloživih podataka, adekvatno dokumentovanu i prezentovanu za odobrenje od strane regulatora. U slučajevima novo osnovane banke koja tek kreće poslovanje na ovom tržištu i koja zbog toga nema vremenske serije i iskustvo sa ovog tržišta, potrebno je da koristi prvih 5 godina poslovanja LGD parametre koji su prosjek po nivoima kreditnog rizika na tržištu BiH, dobijene od strane nadležnog regulatora. Nakon treće godine poslovanja, novoosnovana banka mora imati razvijen svoj model s vremenskim serijama, za obračun konkretnog LGD parametra”.

g) Iz člana 19. stava (4), ograničavanje parametara nije u skladu sa MSFI 9. Smatramo da neke banke primjenjuju i konzervativnije pristupe kalkulaciji LGD od ovako definiranih. Kalkulacija LGD ne treba biti ograničena kroz Uputstvo, nego internom metodologijom banke. Sve banke će i kroz internu validaciju raditi validaciju i ovog parametra u svojoj metodologiji. Minimalni LGD u slučaju nepostojanja metodologiju je uredu da su definirani (45% i 75%).

14.3. Očitovanje

a) Prijedlog se prihvata.

Odluka je nadopunjena u članu 19. gdje se dozvoljava banci da može primjeniti drugačiji izračun LGD parametara u odnosu na način naveden u članu 19 stav (1), pod uslovom da banka može dokazati da je taj izračun oprezniji.

b) Prijedlog se djelimično prihvata.

Član 19. je nadopunjen na način da se kod izračuna LGD mogu koristiti svi kolaterali kojima banka raspolaže, nezavisno od toga da li se kolateral smatrao prihvatljivim u skladu sa odredbama članova 28.-31. Odluke. Kod izračuna LGD ne mogu se koristiti procijenjene, tržišne vrijednosti kolaterala, već samo realizovani gotovinski tokovi, ili u slučaju primjene 'cure rate' i izloženosti koje su oporavljene i vraćene u prihodujući portfolio. Očekujemo da će propisane minimume LGD parametara primjenjivati manji, ograničeni broj banaka, jer su banke već s primjenom IAS 39 bile u obavezi da stvaraju i razvijaju baze podataka i vremenske serije za izračun LGD parametara.

c) Vaše tumačenje je ispravno. Pod troškom naplate nakon ulaska u statusu neizmirenja obaveza se podrazumijevaju samo direktni troškovi koje je banka ostvarila pri naplati, a isti uključuju primjere koje ste naveli: opomene, sms, pozivi, troškovi pokretanja sudskog postupka naplate potraživanja i slično.

d) Banka kod izračuna LGD može koristiti jednu uopštenu formulu za jedan izračun LGD odnosno uputstvo ne predviđa obavezu da banka izračunava dva odvojena LGD, za osigurane i neosigurane izloženosti. U zavisnosti od rizičnog profila banke, strukturu kreditnog portfolija i stepena obezbjeđenja pojedinačnog plasmana na banci je da se opredijeli za primjereniji način izračuna. Pri tome, banka mora da poštuje smjernice iz uputstva.

Nadalje, koliko će banka segmentirati izračun LGD parametra razdvajajući ga na obezbjeđeni i neobezbjeđeni dio, na nivou segmenta fizičkih i pravnih lica iako u okviru istih ima više homogenih grupa, isključivo je na banci da se opredijeli za primjereniji način izračuna odnosno onaj koji će pravilnije iskazivati nivo kreditnog rizika kojim je banka izložena.

Ukoliko se izloženost smatra dijelom osigurana, a dijelom neosigurana u skladu sa odredbama člana 25. Odluke, s ciljem utvrđivanja minimalnih stopa očekivanih kreditnih gubitaka, koristit će se dvije uopštene formule. Jedna će se koristiti za izračun minimalnih stopa očekivanih kreditnih gubitaka za izloženosti koje su *obezbjeđene prihvatljivim kolateralom*, pri čemu je banka u obavezi da evidentira

očekivane kreditne gubitke 100% *nakon četiri godine* (ukoliko nisu ispunjeni uslovi za zadržavanje na nivou od 80% dodatnih 3 godine), a druga će se koristiti za izračun minimalnih stopa očekivanih kreditnih gubitaka za izloženosti koje *nisu obezbjeđene prihvatljivim kolateralom*, pri čemu je banka u obavezi da evidentira očekivane kreditne gubitke 100% *nakon 15 mjeseci*. Sabiranjem prvog i drugog izračuna ECLa iz naprijed navedenog primjera, dati će ukupan nivo ECL za tu izloženost, ali pojedinačni izračuni moraju se uskladiti sa minimalnim stopama očekivanih kreditnih gubitaka. Naprijed navedeni primjer se primjenjuje i ukoliko banka primjenjuje izračun jednog ili više LGD parametara.

Iznos izloženosti se samo može umanjivati za novčane depozite koji ispunjavaju odredbe iz člana 20. Uputstva.

e) Za izračun LGD se koriste podaci o naplatama za period od najmanje 5 godina za izloženosti u statusu neizmirenja obaveza, bez obzira koliko dugo je određena izloženost bila u statusu neizmirenja. Bitan je vremenski period posmatranja, ne vremenski period zadržavanja stavki u statusu neizmirenja obaveza posmatrano u periodu od 5 godina.

f) Želimo da Vam skrenemo pažnju na sljedeće:

- Banka je u obavezi, u skladu sa članom 4. Odluke, donijeti i provoditi adekvatnu strategiju, te politike i procedure za upravljanje kreditnim rizikom, te, između ostalog, donijeti internu metodologiju kojom će definisati način klasifikacije i vredovanja izloženosti, njihovog raspoređivanja u nivoe kreditnog rizika, te utvrđivanja očekivanih kreditnih gubitaka, koje su usklađene sa zahtjevima propisani Odlukom i Uputstvom, a isto treba da usvojeno od strane nadzornog odbora banke. Prema tome, banka mora imati svoju internu metodologiju, banci nije ostavljena mogućnost da bira da li će imati i razvijati internu metodologiju odnosno nije ostavljena mogućnost da se pri procjeni kreditnog rizika isključivo koristi propisane minimume kod evidentiranja očekivanih kreditnih gubitaka.
- Pri pravilnom mjerenju nivoa kreditnog rizika u banci, smatramo da Odluka i Uputstvo neće rezultirati time da očekivani kreditni gubici budu u materijalno značajnom iznosu drugačiji od onih koje banka izračuna. Sastavljanje izvještaja prema Grupi su dio internih procesa, a s obzirom na značajno prisustvo stranih grupacija na našem tržištu, Uputstvo i Odluka ne mogu predstavljati zbir svih pravila svih grupacija čije banke posluju na našem tržištu. Napominjemo da postoje značajne razlike i odstupanja kod definisanja pravila i postupaka u metodologijama MSFI 9 i između samih grupacija koje dolaze iz EU.
- S obzirom na obrazloženje dato u prvoj tački ovog očitovanja, ne može se desiti da banka vrši smanjenje očekivanih kreditnih gubitaka koje su izračunate u skladu sa internom metodologijom na nivou većem od propisanih minimuma. Takodjer, kod sva tri nivoa kreditnog rizika je jasno naznačeno da ako banka u skladu sa svojom internom metodologijom utvrdi veći iznos očekivanih kreditnih gubitaka od onih koji proizilaze iz odredbi Odluke, banka je dužna primijeniti tako utvrđeni veći iznos.
- Novoosnovane banke su dužne da primjenjuju minimalne stope LGD.

g) Navedeno ograničenje je samo u slučaju da banka nema adekvatnu vremensku seriju, količinu i kvalitet relevantnih historijskih podataka. Ukoliko banka raspolaže sa istim u obavezi je da utvrdi vrijednost LGD parametra.

Ukoliko banka nema adekvatnu vremensku seriju podataka, količinu i/ili kvalitet relevantnih podataka, internom metodologijom će vršiti izračune na bazi statističkih modela, iskustvenih standarda banaka iz regiona ili matične grupacije, što znači da će i oni vršiti aproksimativnu vrijednosti LGD parametara. Smatramo da su propisani minimumi u skladu sa iskustvenim standardima banaka koje posluju na našem tržištu, te da eventualne razlike koje bi se dobile drugačijim izračunom, ne bi rezultirale materijalno značajnim razlikama.

Uputstvom se dozvoljava korištenje 'work out' metode ili 'cure rate' metode kod izračuna LGD parametra. Iskustvo iz kontrola i stvarne prakse banaka pri primjeni MRS 39, koji je takodjer zahtjevao izračun LGD parametara, pokazale su značajne razlike pri utvrđivanju tržišne vrijednosti kolaterala, koja je u konačnici, u velikom broju slučajeva, bila mnogostruko manja pri samoj realizaciji kolaterala

odnosno sticanju materijalne imovine, što nas navodi na zaključak da se visina tržišne vrijednosti kolaterala primarno koristila za utvrđivanje odgovarajućih nivoa ispravki vrijednosti, a ne za utvrđivanje objektivnog i fer izračuna nivoa kreditnog rizika kojem je banka izložena. S obzirom na naprijed navedeno i činjenice da je obim i utrživost različitih vrsta pokretne i nepokretne imovine oskudna i ograničena, smatramo da su primjerenije metode one koje se temelje na stvarnim i realiziranim novčanim tokovima. Također, u izračunu LGD parametra banka uključuje sve ostvarene naplate i iz izvora koji se ne smatraju prihvatljivim kolateralom u skladu sa odredbama člana 28-31. Odluke, kao naprimjer, uplate po osnovu mjenice, prodajom kolaterala koji se ne smatra prihvatljivim i slično, a ukoliko banka raspolaže utrživim i visokolikvidnim sredstvom obezbjeđena, prodaja istog će se relativno brzo realizovati i biti dio izračuna LGD.

d) Prihvatamo sugestiju, te smo u prijedlogu Uputstva definisali minimume za LGD na nivou od 45% i 75%.

15. Izloženost u trenutku nastanka statusa neizmirenja obaveza (EaD)

15.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 20.

Izloženost u trenutku nastanka statusa neizmirenja obaveza (EaD)

- (1) Banka za svaku izloženost vrši procjenu iznosa izloženosti u trenutku nastanka statusa neizmirenja obaveza (*EaD*) na osnovu vezanih ugovornih i očekivanih novčanih tokova do isteka ročnosti.
- (2) Procjena očekivanih novčanih tokova ne zasniva se na historijskim podacima o prijevremenim uplatama.
- (3) Banka izloženost u trenutku nastanka statusa neizmirenja obaveza (*EaD*) za vanbilansne izloženosti, utvrđuje na način da knjigovodstvenu vrijednost vanbilansne stavke množi sa faktorom kreditne konverzije (*CCF*).
- (4) Faktor kreditne konverzije (*CCF*) iz stava (3) ovog člana predstavlja procjenu procenta konverzije vanbilansnih izloženosti u bilansne izloženosti u trenutku nastanka statusa neizmirenja obaveza.
- (5) Banka faktore kreditne konverzije (*CCF*) utvrđuje na osnovu historijskih podataka o konverziji određenih vrsta vanbilansnih stavki u bilansne stavke u trenutku nastupanja statusa neizmirenja obaveza po utvrđenim homogenim grupama, a najmanje za period od posljednje tri godine.
- (6) Ukoliko banka nema adekvatnu količinu i/ili kvalitet relevantnih historijskih podataka, te nije u mogućnosti da utvrdi vrijednost *CCF* parametra korištenjem svog modela na adekvatan i dokumentovan način, tada koristi fiksne vrijednosti tog parametra zasnovane na konzervativnim procjenama, a koje ne mogu biti niže od:
 - a) 100% za neopozive kreditne obaveze i druge vanbilansne stavke plative na prvi poziv,
 - b) 50% za ostale vanbilansne stavke.
- (7) Banka iznos izloženosti iz stava (1) ovog člana umanjuje za iznos novčanog depozita deponovanog kod te banke, koji služi kao kolateral za tu izloženost, samo ukoliko taj depozit ima istu ili dužu ročnost od izloženosti.
- (8) Banka može izvršiti umanjenje iz stava (7) ovog člana samo kada ima zaključen ugovor o zalogu depozita kojim je predviđeno da je banka jedino privilegovano lice koje ima osiguran interes po odnosnom zalogu, da je zalog neopoziv, da je jedini preduslov za primjenu prava banke na zalog da korisnik propusti da ispuni svoju obavezu prema banci i da je zalog dat na način koji ne pruža mogućnost da se po njemu uspostave dodatni interesi.

15.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

a) Propisani *CCF* faktori nisu usklađeni sa *CCF* faktorima propisanim prema Odluci o izračunavanju kapitala banke, molimo usklađivanje radi jedinstvene primjene parametara.

b) U članu 20. stav 2. navedeno je: „...Procjena očekivanih novčanih tokova ne zasniva se na historijskim podacima o prijevremenim uplatama...“. Navedeno je u suprotnosti s tržišnim praksama. U praksi je moguća situacija da je izvjesna prijevremena otplata kredita što se može u određenim slučajevima uzeti u obzir.

c) Banka iznos izloženosti iz stava (1) ovog člana umanjuje za iznos novčanog depozita deponovanog kod te banke, koji služi kao kolateral za tu izloženost, samo ukoliko taj depozit ima istu ili dužu ročnost od izloženosti. Da li se može dodati poslije "deponovanog kod te banke" i rijeci "ili kod neke druge banke u BiH"?

d) Stavom 7 je definisano „... Banka iznos izloženosti iz stava (1) ovog člana umanjuje za iznos novčanog depozita deponovanog kod banke...“. Banka trenutnom metodologijom je definisala da umanjenje vrši i za ostale kvalitetene kolaterale (hipoteka/zalog). Potrebno je definisati da li je isto moguće ili ne koristiti pri izračunu ispravki vrijednosti.

e) Banka predlaže da se izloženost u trenutku nastanka statusa neizmirenja obaveza (EaD) može umanjiti i za iznos garancije i kontragarancije plative na prvi poziv izdate od strane subjekata navedenih u stavu 1 člana 32 tačke a) do f) Odluke o upravljanju kreditnim rizikom i utvrđivanju očekivanih kreditnih gubitaka. Prijedlog je baziran na dosadašnjem iskustvu banke gdje nije bilo razlike u naplati između naplate iz novčanog depozita i naplate iz garancije plative na prvi poziv.

f) Detaljnije pojasniti tretman prihvatljivog kolaterala u izračunu ispravki vrijednosti u Nivou 1 i 2 kreditnog rizika. Naime, prema sadašnjoj internoj metodologiji banke u okviru Nivoa 1 i 2 procjenjeni EaD uključuje i novčane tokove iz kolaterala - da li je to pogrešan pristup ?

g) Ukoliko Banka nesporno i dokumentovano može dokazati nizak nivo protestiranih garancija da li može koristiti CCF 50% ? Nivo rizika garancija po vrsti (plativa, činidbena) se značajno razlikuje, što Odluka ne tretira.

15.3. Očitovanje

a) Prijedlog se prihvata, te je u tom smislu izmjenjen član 20., stav (6) na sljedeći način:

'Ukoliko banka nema adekvatnu količinu i/ili kvalitet relevantnih historijskih podataka, te nije u mogućnosti da utvrdi vrijednost CCF parametra korištenjem svog modela na adekvatan i dokumentovan način, tada koristi faktore konverzije iz člana 44. stav (1) Odluke o izračunavanju kapitala banaka.'

b) Supervizorska praksa je pokazala da historijski podaci o prijevremenim uplatama ne predstavljaju adekvatnu osnovu za izračun EaD-a, te ne uključivanjem prijevremenih otplata predstavlja oprezniji pristup pri izračunu EaD-a.

c) Prijedlog se ne prihvata, odredba ostaje na snazi.

d) Članom 20. stavom (7) i (8) Uputstva definisano je da banka može EAD umanjiti samo za depoziti ukoliko isti ispunjava predviđene uslove. Prihvatljivi kolateral se koristi samo za izračun očekivanih kreditnih gubitaka za nivo kreditnog rizika 3.

e) Uputstvom u članu 20. stav (7) je definisano da banka izloženost u trenutku nastanka statusa neizmirenja obaveza (EaD) umanjuje samo za iznos novčanog depozita deponovanog kod te banke, koji služi kao kolateral za tu izloženost, samo ukoliko taj depozit ima istu ili dužu ročnost od izloženosti.

Navedene garancije se koriste samo kod izračuna očekivanih kreditnih gubitaka na način da metodom zamjene, izloženosti prema jednom licu, zbog prisustva garancije od strane subjekata navedenih u članu 31, stav (1), tačke a) do f), posmatra se kao izloženost prema subjektu koji daje garanciju.

f) Pri izračunu očekivanih kreditnih gubitaka za nivo kreditnog rizika 1 i 2, banka ne uključuje iznose očekivanih novčanih tokova iz realizacije kolaterala, čak i u slučaju da se vrši izračun za navedene nivoe na individualnoj osnovi.

g) Uputstvom je predviđeno da se propisani nivo CCF faktora koristi samo u slučaju da banka nema adekvatnu količinu i/ili kvalitet relevantnih historijskih podataka. U svakom drugom slučaju, banka koristi CCF utvrđen po internoj metodologiji, odnosno, iz navedenog primjera, banka koristi CCF od 50%.

16. Retroaktivno testiranje i validacija modela

16.1. Prijedlog odredbe upućen u javnu raspravu

Član 21.

Retroaktivno testiranje i validacija modela

- (1) Banka je dužna da uspostavi procedure za adekvatno i efikasno retroaktivno testiranje tačnosti i konzistentnosti modela za utvrđivanje očekivanih kreditnih gubitaka i parametara kreditnog rizika najmanje jednom godišnje, kao i za validaciju tih modela.
- (2) Postupak svakog provedenog retroaktivnog testiranja mora biti na adekvatan način dokumentovan (alati, podaci koji su korišteni, te rezultati testiranja i sl.), na način da se kontinuirano mogu utvrditi izmjene i razlozi za predložene izmjene.
- (3) Ukoliko se nakon provedenog testiranja utvrdi da je potrebno izvršiti izmjene modela i/ili parametara kreditnog rizika, a izmjene rezultiraju promjenama iznosa očekivanih kreditnih gubitaka za 5 procentnih poena ili više od ukupnog nivoa već utvrđene vrijednosti očekivanog kreditnog gubitka, posmatrano unutar bilo kojeg nivoa kreditnog rizika, banka je dužna obavjestiti Agenciju najmanje 30 dana prije implementacije nove metodologije.

16.2. Komentari i upiti u javnoj raspravi

a) Da li se proces validacije MSFI 9 modela i back-testinga može eksternalizirati? Da li će prema bankama biti upućene detaljnije informacije o načinu i metodi retroaktivnog testiranja i validacije primjenjenih modela?

b) Nameće se pitanje smisla provođenja aktivnosti back testiranja i validacije internog modela i kreditnih parametara obzirom na uspostavljene minimume ECL na nivou transakcije, a u isključivoj zavisnosti od nivoa rizika. Banka ulaže dodatne resurse za definisanje metodologija back testa i validacije, uz angažman eksternih konsultanata, pri čemu vrijednosti testiranih i validiranih parametara neće odražavati minimalno potrebne vrijednosti kreditnih gubitaka, već historijske podatke o razvoju portfolia, realizovane stope defaulta u posljednje dvije godine, te očekivanja od makroekonomskog okruženja, na čemu je bazirana metodologija MSFI 9 standarda.

c) Molimo pojašnjenje da li je za implementaciju potrebno čekati neku vrstu odobrenja od strane Agencije? Također, obzirom da većina banaka retroaktivno testiranje radi početkom godine za prethodnu godinu, uz primjenu eventualnih izmjena počevši od 31.01.tekuće godine isto neće biti moguće ukoliko na snazi ostane gore navedena odredba. Molimo razmotriti opciju da se skрати vrijeme obavještavanja Agencije na maksimalno 5 dana.

Potrebno je definisati da Banka nakon ustanovljenih efekata u backtestingu u roku od 30 dana obavjesti Agenciju, a ne u roku od 30 dana od implementacije nove metodologije, jer se može desiti da Banka svjesno ne implementira novu metodologiju koja bi joj bila nepovoljnija. Tako da predložimo izmjenu da ovaj stav glasi: „Ukoliko se nakon provedenog testiranja utvrdi da je potrebno izvršiti izmjene modela i/ili parametara kreditnog rizika, a izmjene rezultiraju promjenama iznosa očekivanih kreditnih gubitaka za 5 procentnih poena ili više od ukupnog nivoa već utvrđenih vrijednosti očekivanog kreditnog gubitka, posmatrano unutar bilo kojeg nivoa kreditnog rizika, banka je dužna obavjestiti Agenciju najmanje 30 dana od usvajanja efekata backtestinga.”

16.3. Očitovanje

a) Ukoliko ste pod pojmom 'eksternalizacije' podrazumijevali da proces validacije i back-tesinga uradi lice koje nije zaposleno u banci odnosno treća strana, onda je odgovor potvrđan. Pri tome, treća strana može da izvrši validaciju MSFI 9 modela i back-testinga na način da je banka vlasnik procesa, da u potpunosti razumije proces validacije, da može da verifikuje ulazne i izlazne podatke, te da može predložiti sve tražene podatke u svrhu internih i eksternih kontrola. Također potrebno je provjeriti da li postupci 'eksternalizacije' ispunjavaju odredbe iz Odluke o upravljanju eksternalizacijom u banci.

Agencija Odlukom i Uputstvom neće propisivati načine i metode retroaktivnog testiranja i validacije primjenjenih modela.

b) Provođenje aktivnost back testing i validacije internog modela i kreditnih parametara je širi proces čija svrha nije isključivo u utvrđivanju očekivanih kreditnih gubitaka, već i procesa klasifikacije i vredovanja, tačnosti i ispravnosti provođenja SPPI testa i testa poslovnog modela, utvrđivanja validnosti SICR i UTP kriterija, utvrđivanje ispravnog raspoređivanja u nivoe kreditnog rizika, utvrđivanja tačnosti i provodjenja probacijskih kriterija, tačnosti i ažurnosti unosa podataka, ispravno sučeljavanje različitih nivoa podataka iz istih i različitih baza, potpunu dokumentovanost ključnih kreditnih aktivnosti, postupanje sa kolateralima, ispravni izračuni, matematički i logički, svih parametara kreditnog rizika, uključujući i izračun EKS, nivoi kompetencija i slično. Samo u slučaju da su nivoi ispravke vrijednosti ispod propisanih minuma, banka vrši korekciju evidencije očekivanih kreditnih gubitaka, a ukoliko utvrdi veće gubitke od minimalno propisanih, onda evidentira tako utvrđene veće gubitke.

c) Prijedlog se prihvata, te je stav (3) člana 21. izmijenjen na sljedeći način:

'Ukoliko se nakon provedenog testiranja utvrdi da je potrebno izvršiti izmjene modela i/ili parametara kreditnog rizika, a izmjene rezultiraju promjenama iznosa očekivanih kreditnih gubitaka za 5 procentnih poena ili više od ukupnog nivoa već utvrđene vrijednosti očekivanog kreditnog gubitka, posmatrano unutar bilo kojeg nivoa kreditnog rizika, banka je dužna obavjestiti Agenciju najkasnije u roku od 5 dana od dana usvajanja rezultata retroaktivnog testiranja i validacije modela.'

Navedenim stavom se samo propisuje obaveza banke da informiše Agenciju o istom. Dalji postupci banke trebaju biti u skladu sa internim politikama odnosno Agencija neće izdavati odobrenje ili saglasnost za dostavljenu informaciju o izmjeni izračuna očekivanih kreditnih gubitaka, ali može tražiti podobnija obrazloženja, izračune i slično, te po potrebi obaviti neposredni nadzor na osnovu obavještenja.